

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Történetkritika és irodalmi megközelítés

**Közös felelősséggel
Isten előtt**

Körülnéztem és mit látok?

Rehabilitációk egyházunkban

Gyermekbibliaköri témák

69

1994/1

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Familiológia – <i>Hafenscher Károly</i> –	1
Püspöki jelentésből az 1993. esztendőről – <i>Szebek Imre</i> –	2

A jó pap holtig tanul...

<i>Dr. Szentpétery Péter</i> : Vere resurrexit	3
Történetkritika és irodalmi megközelítés <i>Csepregi Andrásné Cserhádi Zsuzsa</i> –	5

Kitekintés az ökumené világába

Egyházi Világhíradó – <i>D. Dr. Nagy Gyula</i> –	11
<i>Dr. Hafenscher Károly</i> : Kommunikáció és erkölcs	13

Lelkész – szemmel

Közös felelősséggel Isten előtt – <i>Zügn Tamás</i> –	16
Giemes István két könyvajándéka – <i>H. K.</i> –	18
<i>Dr. Harmati Béla</i> püspöki jelentéséből	19
Az evangélikus egyház és a karizmák – <i>Mónus László</i> –	19
Korulnéztem és mit látok? – <i>H. K.</i> –	22

Tanít az egyháztörténet

<i>Ladiver Illés</i> – Egy hányatott életű eperjesi tudós – <i>Dr. Fabiny Tibor</i> :	24
--	----

A teológia szomszédságában

<i>Thiering Etelka</i> – Környezetvédelem és nevelés	28
--	----

Fórum

Egyházunk megújulása és a nyolcadik parancsolat – <i>D. Dr. Nagy Gyula</i> –	30
Kiegészítő információ – <i>Taschner Erzsébet</i> –	31
Rehabilitációk egyházunkban – <i>Bolla Árpád</i> –	31
Isten áldd meg a magyart! – <i>Horváth Csaba</i> –	32
Egy méltatlanul mellőzött könyv margójára	34

Az igehirdető műhelye

Hetvened – Hatvanad – Ötvened vasárnapja	35
„...az egyház marad...” – <i>Győri János Sámuel</i> –	36
Ő a halálból életre vezet – <i>Süsmeghy József</i> –	37

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Jelentés a Diakoniáról – <i>D. Veöreös Imre</i> –	38
Szervezze újjá a zsinat a Gusztáv Adolf Gyámintézetet – <i>Dr. Boleratzky Lóránd</i> –	39
Fasor Nap '93 – <i>Simon Róbert</i> –	40
<i>Bohus Imre</i> – <i>Havasi Kálmán</i> : Gyermekbibliai témák 1993/94. évre (4.)	Borító III-IV.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkírói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket ne a szerkesztőhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (Bp. Puskin u. 12.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felölős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1447 Budapest, Pf.: 500.

Felölős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

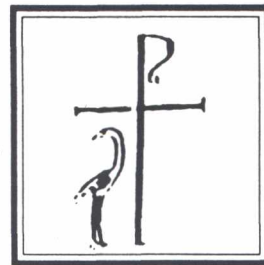
Készült a **DOMONKOS DTP STUDIO** gondozásával. 94-1.

Előfizetési díj: havi 120,- Ft, fél évre: 720,- Ft, egy évre: 1440,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

1994. ÉV IGÉJE:

Krisztus a mi békességünk!

Ef 2,14

Familiológia

Már neve is van. *Familiológia* annak a tudománynak a neve, ami a családdal foglalkozik sokoldalúan, módszeresen, szakszerűen. 1994 -a család éve. Többet fogunk hallani, olvasni mai izgalmas, sokszor tragikus, sokszor ígéretes kérdésekről a családdal kapcsolatban, mint máskor. A család számunkra több, mint tudományos kutatási terület, de szívesen felhasználjuk mi is azt, amit ettől a tudo-

mánytól kapunk.

Rovatunk állandó fejléc címe is emlékeztet feladatunkra: *Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...* Most különösen a családra összpontosítva akarjuk érteni az apostoli figyelmeztetést és közben évi igénk fénye is ráhull a családra: *Krisztus a mi békességünk...*

A család számunkra több, mint kérdés, úgy amint a bűn több, mint probléma és a megváltás több mint tanítás. Egész életünket érintő *valóság*. Egyéniségünket, sorsunkat meghatározza: milyen családból jövünk, milyen a családi háttérünk, mit jelent hétköznapi és ünnepnap a család és milyen családot hagyunk hátra. Ha nem is tartjuk keresztény találománynak a családot, hiszen Jézus Krisztus megjelenése előtt is, a teremtés rendje szerint már élt a család és Jézus mai tanítványainak körén kívül is él a család, mégis azt hisszük és valljuk, hogy a kereszténységnek köze van a családhoz, van mondanivalója a családi élethez és van ereje ahhoz, hogy a családi életben is segítséget jelenthessen.

Ebben a meditációban *nem dolgozhatjuk fel a család valamennyi mai kérdését*, szociológiai, pedagógiai megközelítést, még teológiai-ethikai teljességgel leírását sem, csupán meditációra, imádságra, közös gondolkodásra való néhány jelenséget ragadjuk meg.

A család Isten áldása. A Teremtő tudta, hogy nem jó az embernek egyedül lenni. Az emberhez illő társ és ha adatik

gyermek, unoka: mind, mind Isten ajándéka. Az ember Isten ellen lázadó egyéniségéből fakad, hogy átoknak, elviselhetetlen tehernek, sőt „kényszerzubbony” érzi néha a család kötelékeit. A család sokat emlegetett válsága az ember válsága. Csak tüneti kezelés, ha a család válságával önmagában foglalkozunk és megfélemezünk az egész emberrel.

A család védelmet nyújt. Külső veszedelmek között és máskor, belső elerőtlenedés idején. A családon kívül élők, vagy a családot maguk mögött romként otthagytak sokkal védtelenebbek, mint a családban helyüket megtalált emberek.

A család nem magától értődően hullik szét korunkban. Ez a kor- és kórjelenség betegségre utal, de semmiként sem jelenti, hogy idejemúlt, a modern világban használhatatlan, minden tekintetben túlhaladott társadalmi forma. Sok jó családi életet ismerünk, erről kevesebbet beszélünk, mint a botrányos, szenzációs pletykátárgyú családszétesésekről. A családnak, mint Isten-teremtette intézménynek a jelenben és a jövőben egyaránt meghatározó a szerepe a normális emberi életre.

Az ideig, óráig, vagy néhány évig tartó együttélés nem pótolja a családi életet. Néha felelőtlenység, néha gyávaság húzódik meg a már Magyarországon is és nemcsak Skandináviában elterjedt életformában. Hívös jogász- és statisztikus-felmérések szerint nincs kevesebb probléma az ilyen szabadnak mondott „közösségben”, mint a családban.

A nemzedékek közötti különbségek, feszültségek gyakran nem kerülnek ki a keresztény családokat sem, de nem kilátástalanul reménytelen esetek ezek. Ha egymás „más”-voltát tiszteletben tartjuk, még gazdagodást is rejthet magában a nemzedékek különbsége és így, akik Istent szeretik, minden javukra lehet.

Jézus a család fogalmát kibővítette és azokat tartotta és tartja ma is közvetlen családtagjainak, a vérrokonágnál is szorosabb kötelékben élőknek, akik Atyja akaratát cselekszik, akik igéjét hallgatják és akiket az Ő vére von „vérrokonokká”. Az egyház, a gyülekezet, mint család, újra és újra modell lehet az egyházi struktúrákat kereső mai egyház népének.

A család, a lelkészcsalád is újra fontossá lett a reformációban. Nem véletlenül! Hogy mit adott a „papicsalád” a kereszténységnek Luther óta, az szinte felmérhetetlen a hazai és egyetemes egyháztörténetben. A papicsaládban is jelentkeznek úgynevezett mai általános és különleges papi családi kérdések, problémák, sőt bűnök is. Sok gondot jelenthet az egyházi vezetőségnek néha egy-egy állásbetöltésénél, gyülekezeti igény kielégítésénél, lehet-e egyáltalán bölcsen

*A kispasztika Ernst Barlach műve ma különösen is időszerű: *Ruhe auf der Flucht* (1924). A fába vésett szoborcsoport ma, amikor menekülő családok tíz és tíz ezrei bolyonganak otthonuktól távol és keresik nyugalmaikat, 70 év távlatából is meditációs anyagnak beszélhetünk. Nemcsak a helyzetet mutatja be: a menekülőkkel szolidaritást vállaló, emberré lett menekülő kényszerült Isten, hanem a viasznyílágos nyugalmat biztosító József alakjában a *feladatot* is.

dönteni – mégis az összképet tekintve a papicsaládót áldásnak szabad tekintenünk.

A családban a gyermekvállalás és gyermeknevelés kérdése és gyakorlata nem problémamentes. Megértő, ember-séges, istenes életgyakorlat kialakítása nem megy magától és nem is uniformizálható. Ismeret, bölcsesség és sok erő, amit kérnünk kell itt.

A családdal kapcsolatban új kérdésként jelentkezik az *ökumené megélése*. Ma a vegyesházasságok fogalmát inkább hívők és nem hívők házasságára vonatkoztatják a teológusok és ez az első keresztény időkre emlékeztet, de a különböző felekezetű keresztények családjában bemutatni mit jelent az ökumenikus gondolkodás és életgyakorlat – nem kis feladat.

Evangélikus lelkészek gondolunk nagy szeretettel a *cölibátus* rendszerében élő, sokszor vergődő római kollegák-

ra. Ne a káröröm, a pletykaszint, a gúnyolódás, hanem az imádkozás legyen jellemző ránk. Mi nem tudjuk megoldani az ő görceiket, de legalább vasárnap estéken, amikor a plébános testvér kegyetlenül egyedül van, gondoljunk rájuk szeretettel...

Ebben az évben különösen is figyelünk a családra, de természetesen *nem korlátozódhat figyelmünk egy esztendőre*. Ez a mai világszemlélet: mindig más és más prioritást kell az érdeklődés fényszórójába állítani, idén a családot. Mi nemcsak érdeklődésünk reflektorfényét, de Isten Igéjének világosságát is használhatjuk. Évi igénket nem feledve, erejével feltöltezve tartjuk emlékeztünkben a 20. század végén, életünk minden szeletében bonyolultabbá vált világunk családi életre tartozó kérdéseit, bűneit, reménységeit és örömeit is.

Hafenscher Károly

Püspöki jelentésből az 1993. esztendőről

Elhangzott az Északi Evangélikus Egyházkerület Presbitériumának 1993. november 16-i ülésén

Egy esztendőről való számadás és jelen helyzetünk felvázolása jelentésem tárgya. Anakronisztikusnak tűnik a rákétá sebességével száguldó 20. században, hogy 10 hónap múltán szóljunk az előző évről. De egyházunk mostani nehézségei közül a könnyebbek közé tartozik, hogy egy néhány lelkész még mostanra sem tisztelte meg a közösséget azzal köteleességteljesítő munkával, hogy végzett feladatairól statisztika-szerűen számot adjon. Jelentésemet a Biblia szavával kezdem. Napi igénkben ezt olvassuk ma: „Jézus mondja: ti vagytok azok, akik megmaradtatok velem kísértéseimben, és én rátok hagyom a királyságot, ahogyan Atyám rámhagyta azt.”

Hatalmas, megrendítő bizalom és hallatlanul merész bátorság rejtőzik Jézus szavai mögött, amikor tanítványaira hagyja Isten országát és annak terjesztését. S ezek a tanítványok ma mi vagyunk. Esendő botladozásainkkal, útkereső tévovaságunkkal, intellektuális becületességet hirdető, kétkedve tapogatózó hitünkkel, kísértések között vergődő, mindennapok verítékes fáradságával gyöttrődő tanítványok, de Jézussal és Jézus mellett. Mert Ő mellénk szegődik, kísértésben, bátorít, ha elesnénk, felemel, ha porba hullunk, vigasztal, ha elcsüggedünk. Melyikünk ne szorulna Őrá magára e vajdó kor keserves kínjai és kibontakozást nehezen sejtető jajkiáltásai között?!

Ennek az igének az az evangéliuma számomra, hogy nekünk Jézus mellett szabad maradnunk a kísértések kígyó-sziszegései között.

Kisértés, hogy keresztyénekként kioktassuk a világot, a társadalmat arról, hogyan kell élnie. Sokkal összetettebb a világ, komplexebb a magyar valóság, mintsem egyszerű séma zárt rendszerében kényszeríthetnénk, még ha ez a látás evangéliumi színezetű is. Számolnunk kell a valós ténnyel, mely szerint az aktív társadalom fele nem vallásos. Őket Krisztus-hit nélkül keresztény életfelfogásra nem lehet, de nem is szabad kényszeríteni. Az evangéliummal annál inkább adósok vagyunk nekik, hogy Krisztushoz szeressük őket.

Kisértés, hogy a keresztyének magukhoz ragadják a világi hatalmat és megmutassák a világnak, hogyan kell kormányozni és Isten országát itt a földön megvalósítani. Olykor sötétlő árnyként megjelenik újsághasábo-k nyomtatott írásaiban a megalapozatlan félelem, az egyház új restaurációra készül. Szereptévesztésként jelenne meg az egyház a politikai élet színpadán. Sem mandátumot nem kapott erre, sem szellemi felkészültsége nem teszi erre képessé. Híveink tudatában olykor mégis megfogalmazódik ez az elvárás.

Kisértés, hogy visszavonulunk a gonosz világ nyilvános politikai csatáiról a lélek meghitt birodalmába és áldott csendjébe. Sokan meg is teszik, mert kényelmes magatartás

szellemi erőfeszítés nélkül számon sem tartani a világ, a társadalom, a közösség, a másik ember bajait, mintsem hogy megérteni igyekeznénk őket. Kényelmes a magunk baját felnagyítani, a másikért pedig jó szót sem szólni Isten előtt. Kényelmes magunkat a többi fölé emelni képzeletben, mint akik magasabb erkölcsi mércének kívánnak eleget tenni, de a szálla és gerenda jézusi hasonlatát könnyen feledik. S mennyivel inkább a küldetést. Mi tanuskodásra küldtünk a minket körülvevő világba, ezért nem hagyhatjuk magára, nem menekülhetünk ki belőle, csak kérhetjük, hogy a szolgálata küldő Úr őrizzen meg minket a gonosztól. Ezért az evangélium nem magánügyünk, hanem közügy, a közösség ügye, az egyház valójában első és egyetlen ügye. Küldetés.

Kisértés, hogy egymással szemben nem engesztelődünk ki. Ez belső, s mindaddig megoldatlan ügyünk. Nem mint-ha egyházunk lelkészi és világi vezetői közül bármelyik is ne lenne kész bárki iránt a kiengesztelődésre, mégis magunkra kell vállalnunk azt a keresztet, hogy lelkészeink szűk köre a kiengesztelhetetlen ellenzék hangján szólal meg, vagy írja le a véleményét az igazság kizárólagos birtokosának igényével. Vajon tudják-e, hogy mit cselekszenek?

Az evangélium ez: Jézus mellett szabad maradnunk, hogy győzzünk a kísértések kígyó-sziszegései között.

Isten vándorló népe vagyunk (ecclesia viatorum), akik küzdelmes úton harcolva az evangéliumért, imádkozva a reánk bizottakért, tölthetjük be küldetésünket.

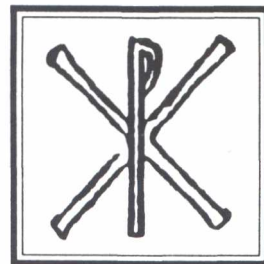
A világ alapvető erkölcsi értékrendje megkérdőjeleződött. E folyamat nem mostani eredetű, de hatásában felerősödött. Sokak szerint a cél érdekében bármilyen cselekvési mód használható. Ha a kitűzött cél nemes, a kivitelezés formája másodlagos (teleologizmus). Szélsőséges példái e felfogásnak a jogtalanul bebörtönözöttek kiszabadításáért szervezett terrorakció. Egy másik téves út a konzekvencionálizmus ösvénye, amely szerint tetteinket következőkben kell értékelnünk. Ha a véghezvitt cselekedet új, jobb, emberségesebb helyzetet teremt, akkor tettünk etika-ilag legitim (pl. erőszakos, jogszerűtlen elbocsátás).

Különösen megtévesztő a proporcionalizmus felfogása, amelynek értelmében a jó és a rossz szükséges, hogy kellő arányban álljon egymással – feltehetően a jó javára, s akkor a döntés morálisán képviselhető. A kérdés csupán az, ki dönti el a kellő mérték arányát?

Az etikai tévutak zsákutcai jelzik, milyen nehéz Jézuson tájékozódva dönteni és a szeretet keskeny ösvényén járni. Szólj, cselekedj igazat szeretetben. Mert legnagyobb a szeretet.

Szezik Imre

A jó pap holtig tanul...

Dr. SZENTPÉTERY PÉTER:

VERE RESURREXIT

„Jézus feltámadásának radikális valósága ma”
című doktori értekezés ismertetése*

A történelemnek nincs senki más olyan alakja, akiről 2000 év elmúltával ennyien és ilyen határozottan hirdetnék: feltámadt, él és uralkodik. Miért? Mi az oka? A kérdés akkor kezdett el foglalkoztatni, amikor, még gimnazista koromban egy zuglói ifjúsági órán Bizik László lelkész egy cikket olvasott fel az Ifjúsági Magazinból, amely a feltámadáshit le akarta járítani. Majd sorra cáfolta a cikk érveit. Ennek hatására nagy érdeklődéssel olvastam Pröhle Károly Lukács-kommentárját, különösen is az utolsó fejezetről. Teológiai hallgatóként igyekeztem nagy figyelemmel hallgatni az újszövetségi és a rendszeres teológiai előadások ide vonatkozó részeit.

Húsvét helye, jelentősége igazán azóta foglalkoztat, amióta – 1984 elején – kezembe került Rózsa Huba - Gál Ferenc: Jézus kereszthalála és feltámadása c. könyve. Ennek a feltámadásról szóló, Gál Ferenc által írott részét minden évben Húsvét táján többször is elolvastam, majd egyre több ezzel a témával foglalkozó egyéb irodalmat is. Így amikor ösztöndíjas évem és a tervezett értekezés témáját meg kellett jelölöm, nyilvánvaló volt a választás.

Ezt a választást azonban elsősorban mégsem előadások és olvasmányok eredményezték. Hanem az az „egyszerű” „hétköznapi” tény, hogy temetéseket kell(ett) végezni, vagy ezeken résztvenni, és a saját igehirdetéseimet, saját hitemet is mérlegre tennem. Van-e értelme, és mennyire biztos, hogy nem azoknak van-e igazuk, akik ma a feltámadás hirdetését úgy intézik el, mint az athéniek, vagy Agrippa?

Tübingenben Christian Dietzfelbinger szemináriuma János evangéliumának húsvéti történeteiről, de általában Húsvétról, Hans Küng szemináriuma az Apostoli Hitvallásról és Jürgen Moltmann előadásai a Szentháromságáról nagymértékben meghatározták munkáimat. Akkor is, ha bizonyos állításaikkal – elvi alapon – ma már nem tudok azonosulni.

Küng: Ewiges Leben?-jét 1990 júniusában olvastam először, és valósággal lenyűgözött belőle a dolgozatom legelején idézett rész:

„A feltámadáshit az istenhit radikalizálását jelenti(...) A feltámadáshit nem az istenhit toldaléka, hanem éppen az istenhit radikalizálása, a tűzpróba, amelyet az istenhitnek ki kell állnia. Miért?

Azért, mert feltétlen bizalommal

*Az értekezés nyilvános megvédésén, 1993. szeptember 8-án elmondott ismertetés, a tartalom nem érintő változtatásokkal.

nem állok meg félúton, hanem következetesen végigjárom.

Azért, mert ezt az Istent mindenre, a legeslegutolsóra, a halál feletti győzelemre is képesnek tartom.

Azért, mert értelmes módon abban bízom, hogy a mindenható Teremtő, aki nemlétből a létbe hív, a halálból is képes életre hívni.”

Innen került dolgozatom alcímébe a „radikális” jelző.

Majd Walter Künneth alapvető műve: Theologie der Auferstehung tudatosította bennem, hogy a feltámadás, a húsvéti hit a teológia leginkább ostromlott frontszakasza. Ezért került a dolgozat élére a tőle vett idézet:

„Ha Jézus feltámadásáról kérdezzünk, ez azt jelenti, hogy harcba merünk bocsátkozni a teológia legkevésbé biztosított és leginkább ostromlott frontszakaszán. Lehetséges azonban, hogy éppen ezen a helyen kell a döntésnek megtörténnie.”

Ezért rá kellett jönnöm, hogy ha Jé-

zus feltámadása, illetve a feltámadáshit az istenhit radikalizálása, azaz Istentbe kapaszkodás, a hit próbája, akkor önmagában nem lehet foglalkozni vele. Eszembe jutott és nem hagyott nyugodni Pröhle Károly figyelmeztetése (egyszerű, mint általában az igazán nagy dolgok): a teológia a valósággal foglalkozik, a valóságot kívánja megmutatni. Azaz nem pusztán egy gondolati rendszer a sok közül. Ez oda vezetett, hogy dolgozatom főcímét az Ágostai Hitvallás III., az Isten Fiáról szóló cikkéből vettem „vere passus... idem descendit –VERE resurrexit...”

Dolgozatom 5 fejezetből, továbbá bevezetésből, rövid epilógusból, az ezekhez tartozó jegyzetekből, ezenkívül irodalom- és tartalomjegyzékből áll.

A bevezető rész. „A feltámadás és a lehetetlen” – itt vázolom a problémát: miért is hirdetjük ma is, hogy feltámadt, és miért akarták, akarják sokan ma is inkább félremagyarázni. Utána megpróbálom áttekinteni az Újszövetségnek a – Jézus és az emberek – feltámadására vonatkozó kijelentéseit, elsősorban az ezt kifejező két legfontosabb igét. Majd, tekintve, hogy a dolgozat magyarul és magyaroknak készült, beszélek a feltámadás, feltámasztás szavunk megjelenéséről. A szó a halálból való visszatérésként először a Jókai-kódexben, a legrégebb magyar nyelvű könyvben szerepel. Assisi Szent Ferenc életéről szól, latinból fordították 1370 körül, a kódex ennek 1440-ben készült másolata: „Zent Ferenc myat gyermek nek halottayból fel tamadasáról.” Bár a támadás szó eredetileg felemelkedést jelent, feltámadás szavunk igazi hangulatát az igekötő nélküli alak mai leggyakoribb jelentése, a harc megindítása adja. Az Újszövetség tanításával is összhangban elmondhatjuk: legjobb védekezés a ...

Az I. fejezet az ószövetségi és zsidóságbeli előzményekkel foglalkozik. Ha Jézus feltámadása a halál legyőzése, akkor nyilvánvaló a kérdés, hogy miért volt rá szükség. Azaz, miért van halál, ha Isten az általa sugalmazott könyv szerint szépnek és jónak teremtette a világot. Utána sorra veszem a feltámadásra (is) vonatkoztatható ószövetségi ígéket. A feltámadás az Ószövetségben nem központi téma, teljes bizonyossággal Dán 12,1-2 beszél róla:

„Azok közül, akik alusznak a föld porában, sokan felébrednek majd: némelyek örök életre, némelyek gyalázatra és örök utálatra. Az okosok fényleni fognak, mint a fénylő égbolt, és akik sokakat igazságra vezettek, mint csillagok, mindörökké.”

Majd az ószövetségi apokrifok, elsősorban 2 Makk és Bölcs ide vonatkozó ígét idézem. Végül arról szólok, hogy Jézus korában egyesek feltámadását, végítélet előtti megjelenését lehetségesnek tartották.

A II. fejezetben nagy ugrásokkal megpróbálom áttekintést nyújtani arról, hogy Jézus feltámadásáról hogyan vélekedtek különböző korokban. A válogatás az anyag nagysága miatt csak többé-kevésbé önkényes lehet. Az idevonatkozó irodalmat napi 24 órán át legalább „két életen” át kellene olvasni. A dolgozatot viszont abban a reményben írtam, hogy erre legfeljebb az elsőben van szükség, és akkor sem mindig. – Az ellenérvek, magyarázási kísérletek nyomai már az Újszövetségben is megtalálhatók: tetszhalál, vizionálás, sírrablás, újrateemtés. Origenész Contra Celsum-át, Aquinoi Summa Theologica-jának megfelelő részét, hitvallási iratainkat és Luther néhány művét tanulmányoztam a feltámadás(hit) szempontjából. Különösen izgalmas, hogy a felvilágosodás korától napjainkig hogyan próbálták megill. félremagyarázni. Itt elsősorban D. F. Strauss, E. Renan és R. Bultmann gondolatai jelentettek kihívást számomra. A további munkát jelentősen befolyásolta Barth értelme: Jézus feltámadása a róla tanúskodó szövegek lehető legelfogulatlanabb kutatását követeli meg. Azaz, ne a magunkkal hozott világ- és történelmekkéhez igazítsuk mondanivalójukat. A szövegek mondanivalóját és a saját állásfoglalást meg kell különböztetni – mondja. Ehhez annyit tettem hozzá: természetesen csak abban az esetben, ha az utóbbi eltér.

A III. fejezetben, amely a leghosszszabb, sorra veszem az evangéliumok utolsó részeinek, ApCsel 1 és 1Kor 15 elejének beszámolóit Jézus üresen maradt sírjáról és megjelenéseiről. Az A/ főrészben foglalkozom az üres sírral kapcsolatos érvekkel és ellenérvekkel.

Semmiképpen sem vagyok hajlandó elfogadni azt a kegyesnek hangzó megállapítást, hogy Jézusban akkor hihetnénk, ha kiderülne, hogy a sírja nem maradt üresen. Hiszen ebben az esetben semmi sem cáfolná, hogy megjelenései pusztán hallucinációk voltak. Az üres sír Jézus feltámadásának conditio sine qua non-ja. A B/ főrészben a megjelenési történetekkel foglalkozom. Bár sok részletkérdés előkerül, a legfontosabb: az Újszövetség írói mindenáron arról akarnak meggyőzni, különösen is a negyedik evangélium, hogy tanuszkodásuk igaz. Evangolok itt Lk 24,34-re: surrexit Dominus VERE, vagy Tamás történetére, amelyet azóta is a legaktuálisabbnak tartok: „Hit-tél(hiszel mert látsz), láttál. Boldogok, akik nem látnak és hisznek.” – Mindkét főrészben, az angol John Wenham nyomán foglalkozom azzal a kérdéssel, hogy a különböző hűsvéti beszámolókat egységes történetté lehet-e összerakni. A válasz nagyrészt a kívánt végeredménytől függ.

A IV. fejezet címe: A csoda és a történelem, a csoda és a jelen világ. Itt az eddigieknél is jóval hangsúlyosabban, elvi alapon próbálom meg kimutatni, hogy Jézus feltámadását nem lehet biztosan cáfolni, illetve az elvetéséhez is hit kell. Jézus feltámadását annyiban csodának nevezhetjük, hogy amennyiben valóságos ember volt, újra életre kelt. A döntő különbség az általa feltámasztottakhoz képest az, hogy ő örök, romolhatatlan életre elevedett meg. Itt röviden áttekintem Jézus csodáit, amelyek célja nem az elkápráztatás, hanem Isten országának tettekkel való hirdetése. A csodáról, mint a természeti törvények megszegéséről, felfüggesztéséről beszélni egyébként is problematikus. Egyrészt a történeket sohasem egyetlen szabály határozza meg, másrészt fel kell tételeznünk, hogy Isten előbb „kénytelen” felfüggeszteni az egyébként is általa alkotott szabályokat. A hihetőség kérdését mindig is fel lehet tenni, közelebbi korokból való csodás eseményekkel kapcsolatban is. Az Újszövetség viszont nem állítja, hogy rendkívüli események többé nem lehetségesek. Itt az általam elérhető anyagból Lourdes-ra, az ars-i plébánosra és Don Boscora utaltam.

Jézus feltámadását azonban, ha a csodák sorának végén is áll, nem lehet a „többivel” egy sorba állítani, nincsen igazi analógiája, unikum. W. Künneth szavával: a teremtés utáni második „Urwunder”, alapsoda. Tehát az analógia nélküli esemény analógiája csak egy szinten analógia nélküli esemény lehet. Ahhoz, hogy valaki Jézus feltámadásának lehetetlenségét egyszer s mindenkorra kimutathassa, igazolnia kellene, hogy rendkívüli események

nem lehetségesek. Pannenberg nyomán: minden történeti esemény egyszeri, és Jézus feltámadása ennek egy határeset. A világ, az élet és az ember létrejötte is (egyszeri) történeti esemény. Ahogyan Jézus feltámadását, magát a pillanatot, az átváltozást nem látta senki, úgy a világ, az élet és az ember létrejöttét sem. Miért hiszi el valaki, amit az egyikről hall, és miért nem amit a másikról?! C. S. Lewis idézve: „az ember a tények 98 százalékát tekintélyi alapon fogadja el”. Én inkább 99-et mondanék. Ha e dolgozat által bármilyen kevéssel is sikerült leszorítanom ezt az arányt, akkor már nem volt hiábavaló. Itt hadd utaljak arra, hogy milyen fontos volt számomra John Mackay geológusnak, az Ausztrál Teremtéskutató Központ igazgatójának 1991 november végi előadás-sorozata (bár nem előzmények nélkül). Ebben az evolúciótan tarthatatlanságáról beszélt. Az alternatív magyarázati lehetőségek felvázolása után arra hívta fel a népes hallgatóság figyelmét, hogy ha a halál a teremtés alapelve, akkor Jézus halála évmilliók alatt csak egygyel több halál?! Azaz a konfliktus nem természettudományos, hanem erkölcsi, amennyiben valami Isten szeretetét, az ember istenképűséget relativizálja. Pál számára az első bűnös ember és a feltámadott Krisztus egyformán realitás.

Ehhez kapcsolódóan szólnék arról, hogy munkám mennyiben rendszeres és mennyiben írásmagyarázati. Annyiban írásmagyarázati, amennyiben az írásmagyarázat határkérdésével foglalkozik: szabad-e a szentrális szövegeket szerzőik szándékával szemben magyarázni? – ezt Küng és Rahner nyomán teszem fel. Itt hadd idézzem Augustinust Aquinoi nyomán: „Si vel unum mendacium in sacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacrae Scripturae auctoritas.” A szerzők szándékával szemben, akár Jézus feltámadását, akár a világ teremtését említhetném. Munkám pedig annyira rendszeres, és ezért tekintem az egészet annak, mert fő kérdésem (Gál Ferenc nyomán az igazán nagy dolgok mindig egyszerűek), hogy Isten milyen messze ment el kinyilatkoztatásában. Ehhez hadd idézzem Luthert, 1Kor 15-tel kapcsolatban: „Nos loquimar cum iis, qui Deum fur Gott halten et pro veraci qui non mantiat” Azaz, egy bizonyos határon túl (hol van ez a határ?) Isten szavahihetősége lesz kérdéses.

A IV. fejezet összefoglalása tulajdonképpen az egész addigi munkáé: Jézus feltámadása és a jelen világ kérdése. Az a/ pont: Jézus feltámadása, mint a történelem, a jelen világ kérdése. Itt azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy történeti eseménynek nevezhető-e, és utalok a Troeltsch-i elvekre: a va-

lőszínűségre, az analógiára és a korrelációra. A b/ pont: az analógia lehetősége az analógia nélküli eseménynél – erről lényegében már beszéltem. A c/ pontban pedig Künneth nyomán állítom: a történelem értelme attól függ, hogy van-e végső célja, hogy az élet, vagy a halál története-e. Jézus feltámadása azért értelemdadó közép, mert egyedül képes az élet feleletét adni. Így a c/ pont címe önként adódik: A történelem, a jelen világ, mint Jézus feltámadásának kérdése.

Az V.fejezet címe: Jézus feltámadása – a mérték. Ennek első felében azaz foglalkozom, hogy egyes teológusok szerint Jézus halála, mások szerint feltámadása a döntő és fő esemény. Az egyébként sem túl heves és nem kibékíthetetlen vitára két pontot tennék. 1. Jézus feltámadása „sokkal” több és nagyobb, mint halála, hiszen az örök élet „sokkal” több és nagyobb, mint bármilyen halál. 2. Jézus feltámadása nem több, mint halála, hiszen nem le-

het „kivonni” belőle, nem lehet megállapítani, hogy „mennyivel” több. Éppen a feltámadás mutatja meg, hogy halála nem bármilyen, hanem rendkívüli volt.

Közben – szándékosan a végére hagyva – Luther theologia resurrectionis-át foglalom össze 1Kor 15-ről 1532-33-ban tartott igehirdetés-sorozata alapján, (a WA-ban 220 oldaltól 70oldalon, 10 pontban). Ebben Luther, mint az előbb már utaltam rá, a tanuskodás megbízhatóságára, Isten szavahihetőségére, a tapasztalati valósággal szemben a konfliktust is vállaló hitre helyezi a hangsúlyt. Azért is hagytam a végére, mert utána sok kijelentés felesleges ismétlésnek tűnt volna, így viszont csak a dolgozat vége felé látható, hogy ma sem tudunk jobbat.

A 2. pontban Memento resurgere címmel végül röviden arra térek ki, amiért valójában az egész munka fródott: az emberiség csak úgy érhet célhoz, ha nem pusztán az utolsó nemze-

déknek, hanem minden embernek része lehet a beteljesülésben. Majd a Limai Dokumentum „feltámadás-tartalmából” kiindulva, azt mondom, hogy a közeledéssel nem feltétlenül kell a Feltámadott újra megjelenését megvárni.

Az utolsó hét oldalon, az Epilógusban röviden összefoglalom a témaválasztás történetét. Még egyszer kijelentem, hogy elvi és figyelmen kívül nem hagyható kifogásaim vannak az Újszövetség, és általában a Szentírás magyarázatának önkényes alaptételeivel, Isten szavahihetőségének kétségbevonásával szemben. Arra kívántam rámutatni, hogy a Krisztus feltámadásában való, az Újszövetségnek megfelelő (azt így vagy úgy „igazító”) hit mindig is képviselhető, „korszerű” marad. Annyira, hogy „nincsen üdvösség senki másban...”

„Ha Krisztus nem támadt fel, hiábavaló, üres a mi igehirdetésünk...”

„Ámde Krisztus feltámadt a halálból, első zsengeként a halottak közül.”

Történetkritika és irodalmi megközelítés

Maradjunk az úton

– Válasz ifj. dr. Fabiny Tibornak –

A Lelkipásztor 1992/3-9. számaiban jelent meg ifj. dr. Fabiny Tibor tanulmányorozata, amelyben a Biblia értelmezésének kérdéseit a különböző irodalmi megközelítések fényében tárgyalja. A későbbiekben több hasonló tárgyú írást jelent meg a Protestáns Szemle című folyóiratban is. E cikkek egyes megállapításaival szeretnék vitába szállni a következőkben. Fabiny Tiborhoz hasonlóan én sem vagyok hivatásos teológus, csupán olyan érdeklődő, aki olvasott némi teológiát és némi irodalomkritikát, és gondolkodott ezekről a kérdésekről. Ezeknek a töprengéseknek az eredményét szeretném most megosztani ifj. Fabiny Tiborral és a Lelkipásztor olvasóival.

REFORMÁCIÓ, FELVILÁGOSODÁS ÉS TÖRTÉNETKRITIKA

Ifj. Fabiny Tibor első megállapítása, amivel vitatkozni szeretnék, a következő: „A tiszta objektivitás, mint a felvilágosodás ideálja, a felelős mind a történetkritika, mind a fundamentalizmus megszületéséért”. Ez az állítás számomra több szempontból is kérdéses. Egyrészt azt sugallja, hogy a történetkritikai módszer kérdésfeltevéseit a modern kor szülte, másrészt nem tesz különbséget a történetkritika mint módszer és a mögötte rejlő ideológia (ideológiák) között.

Paul Ricoeur hívja fel a figyelmet arra a tényre, hogy a keresztyénség hermeneutikai problémája abban áll, hogy a bibliai bizonyosságtétel, amely egy személyről, Jézus Krisztusról szóló híradás, ugyanakkor, mint szöveg, már értelmezi is az eseményt, amelyről tanúskodik. Mint szöveg, különbözik az általa hirdetett eseménytől, s ez a távolság, amely rejtett formában már a kezdetekkor jelen volt, a modern kora vált nyilvánvalóvá. „Modernitásunk mindössze annyit jelent, hogy most már feltűnő a távolság” – írja Ricoeur. Az esemény, az ige és az Írás viszonyának a vizsgálatát „maga” a Biblia kívánja, kezdeményezi és mozgatja.¹ Ricoeur szerint ezt a problémát korábban eltakarta a keresztyénség

két másik hermeneutikai kérdéséről, nevezetesen az Ószövetség és az Újszövetség viszonyáról, valamint az Írás és az élet kapcsolatáról való gondolkodás. A problémát tehát nem a felvilágosodás teremtette, pusztán a felszínre hozta.

A modern kor, különösen a tizenkilencedik század egészen más szempontból hibáztatható. Az igazi probléma nem abból fakad, hogy a felvilágosodás előtérbe helyezte a történeti kérdéseket, hanem abból, *ahogyan* a történelemtől gondolkodott. A felvilágosodás filozófusai számára elfogadhatatlan, hogy Isten a történelem esetlegességeiben nyilatkoztassa ki magát. Az igazi cél, melyhez a történetkritikai módszert felhasználták, az volt, hogy lehántsák a történelem rongyait a tiszta ideákról, hogy az örök igazságok felragyoghassanak. Elég, ha ebben az összefüggésben csak Lessing híres mondatát idézzük: „A történelem esetleges igazságai nem tartalmazhatják az értelem örök igazságait.” Ebben a törekvésben a történetiséghez szorosan kötődő keresztyénség csak kerékkötő; le kell hát rázni az egyház tekintélyének jármát, erre szolgál a felvilágosodás számára a történetkritikai módszer.

A helyzet ironiája, hogy a felvilágosodás éppen ezért nem érthette el célját, mert a történetkritikához folyamodott. A teológia ugyanis a saját szolgálatába állította az ellenfél fegyvereit, s arra használta őket, hogy a keresztyén üzenetet még szorosabban az eseményhez – egészen pontosan a Jézus-eseményhez – kösse. (Itt elsősorban a Bultmann utáni történetkritikai iskolákra gondolok). Tette ezt abban a meggyőződésben, hogy ez a történelemhez kötöttség nem a véletlen műve, hanem Isten szuverén döntésének következménye.

Gerhard Ebeling mutat rá arra, hogy ez a változás az egyház részéről nem pánikra, hanem hálúra adhat okot. A Biblia történeti valóságának józan felismerése Ebeling szerint konkrétabbá teszi, és így közelebb hozza hozzánk a bibliai világot.⁴ (Aki a nyári posztgraduális tanfolyamon Gerd Theissent hallgatta, maga is meggyőződhetett afelől, milyen

gazdag jelentésvilágot tár ki előttünk a konstruktív történetkritikai megközelítés.)

A teológia iránt elkötelezett történetkritikusok tehát nem tértek ki a felvilágosodás kihívásai elől, nem tartották a történeti kérdéseket mindenestül illegitimnek; szembesztek velük, és esetenként eltérő következtetésekre jutottak, mint a felvilágosodás képviselői.

Széleskörű az a meggyőződés, a hitet a történeti gondolkodás nem csak megnehezíti, de rombolja is. A későbbiekben szeretnénk rámutatni ennek az elképzelésnek a tarthatatlanságára. Itt pusztán arra szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy világos különbséget kell tennünk ideológia és módszer között, s a felvilágosodás *ideológiája* által okozott károkat nem szabad a történetkritika *módszerének* számlájára írunk.

B. E. Childs, a kánonkritika atyja, s nyomán Fabiny Tibor tévesnek tartja azt a véleményt, hogy lineáris folytonosság áll fenn a reformáció és a történetkritika között; szerintük szembetűnőbb a folytonosság hiánya. Míg a reformáció számára a sensus litteralis (szó szerinti értelem) és a sensus historicus (a történeti értelem) még egységet alkotott, addig a történetkritika a sensus originalis (az eredeti értelem) kutatásával megbontotta ezt az egységet.

Ricouerrel együtt azt gondolom, hogy a történetkritika pusztán nyilvánvalóvá tette a kétféle értelem különbségét, felfedve ezzel azt a már kezdettől jelenlévő problémát, hogy a sensus litteralis már önmagában is *értelmezett szöveg*, s mint ilyen, túlmutat önmagán.

A reformáció és a történelemkritika ha nem is lineáris, mégis felfedezhető kapcsolatát egy másik szempontból is vizsgálhatjuk. A teológiai történetkritika nem tett mást, mint komolyan vette azt a kitüntetett szerepet, amelyet a reformáció a Biblia tekintélyének tulajdonított. Ha mindent az Írás fényében kell megvizsgálnunk, akkor az első kötelességünk magának az Írásnak minél mélyrehatóbb vizsgálata. Itt találkozhatunk az egész problémakör második érdekes vonásával: minél nagyobb súlyt helyezünk a szó szerinti értelemre, minél döntőbb számunkra tekintélye, annál nagyobb szabadságot biztosítunk a történeti kutatás számára, vállalva még a tévedések és vakvágányok kockázatát is.

Végigtekintve a történelemkritika tizenkilenc-huszedik századi fejlődését, erre is találunk érzem *Heisenbergnek* a természettudományokra vonatkozó megállapítását: „Az első korszak a természettudomány poharából ateistává tesz, a pohár alján azonban Isten vár.”

MÓDSZEREK, CÉLOK, MŰFAJOK

Ifj. Fabiny Tibor szerint a bibliakutatásban olyan paradigmaváltásnak vagyunk tanúi, ahol a modernitáshoz kötődő módszert (a történetkritikát) felváltják a posztmodern irodalomkritikai irányzatok.

Kétségtelen, hogy a történetkritika *egyeduralmát* mindenképpen fel kell, hogy váltsa az értelmezések sokszínűsége. Ez azonban véleményem szerint nem jelent paradigmaváltást. Az igazi konfliktus nem történetkritikai és az irodalmi *módszerek* között feszül, hanem a bibliamagyarázók különböző érdekei és feltevései között. A valódi vízvonalasító a Bibliának bizalommal teli illetve hit nélküli olvasása között húzódik, tekintet nélkül a választott módszerre. A történelem- és az irodalomtudomány *önmagában* egyaránt szekuláris – ha tetszik, semleges – a teológiai elkötelezettség megléte teszi egyiket is, másikat is izgalmassá a bibliakutatás számára.

A kétféle megközelítés általában kétféle célt szolgál: a történeti vizsgálódás az igazságra, az irodalmi pedig az identitásra helyezi a hangsúlyt.⁵ Különböző perspektívák, amelyek kölcsönösen korlátozhatják és korrigálhatják egymást.

Ifj. Fabiny Tibor írásaiból azonban úgy tűnik, ő az irodalmi módszereket nem a történetkritikai egyoldalúságait ellensúlyozó, hanem azt helyettesítő megközelítésnek szánja. Hiányzik cikkeiből egy általam alapvetőnek tartott megkülönböztetés, nevezetesen az, hogy a Biblia könyvei műfajukat tekintve *nem homogének*. S ez a műfaji sokféleség szinte követeli a módszerbeli pluralitást. Olyan bibliai elbeszélések esetében, mint például a Jónás könyve, a történeti megközelítés valószínűleg kevesebb izgalommal szolgál, mint az irodalmi. Jézus példázatainak nyelve is megkívánja az irodalmi elemzést, lévén olyan nyelv, amely elsősorban nem információt közöl, hanem metaforáival mintegy bevonja az olvasót is a történetbe. A példázatok esetében azonban már a történetkritika is kontrollt kell, hogy gyakoroljon: bármilyen irodalmi értelmezésnek történetileg is tarthatónak kell lennie. Az evangéliumokra nézve pedig egészen megfordul a helyzet: itt a történetkritikáé kell, hogy legyen a főszerep, hiszen az evangéliumok „műfaja” tanúságtétel, mégpedig tanúskodás *valamiről, ami megtörtént*. A döntő tehát mindig az a kérdés, vajon az általam választott módszer megfelel-e a szöveg állította kívánalmaknak, s közelebb visz-e a Biblia jobb megértéséhez vagy sem.

Az utóbbi évtizedekben egyre jellemzőbbé válik a bibliakutatásban az „interdiszciplinaritás”, a különböző tudományágak összefogása, anélkül, hogy a megközelítések kizárnák egymást. A Biblia a hívő ember számára nem fiktív világot tár fel, hanem a valóságról szól: helyes és szükséges tehát, hogy minden rendelkezésünkre álló megközelítést latba vessünk ennek a valóságnak a felfedezése érdekében.

Ahogy ifj. Fabiny Tibor joggal figyelmeztet a történetkritika egyoldalúságának veszélyeire, éppen ilyen óvatossággal kell szemügyre vennünk az irodalmi megközelítésnek előnyeit és veszélyeit is.

Egyes vélemények szerint a Biblia irodalomközpontú vizsgálatának napjainkban megfigyelhető előretörése a teológiai elbizonytalanodás egyik jele.⁶ Az irodalmi szemlélet pozitívuma, hogy az értelmezések szélesebb skáláját teszi lehetővé, mint a történetkritika, ez azonban azzal jár, hogy nehezebb a teológiailag elfogadhatatlan értelmezéseket kizárni az interpretációk köréből.⁷

Bár módszer és ideológia különbségét itt nem szabad elfelejtenünk, mégis elgondolkodtató, hogy egyes irodalmi irányzatok ideológiai háttere kifejezetten ellenséges a kereszténységgel szemben.⁸ Tüzetesebben meg kellene vizsgálni például a strukturalizmus és a dekonstrukció eszmétörténeti hátterét, mielőtt szempontjaikat a bibliakutatásban érvényesítenék. A dekonstrukció pozitívuma, hogy kimozdított hamis biztonságérzetünkből, abból a tévképzetünkből, hogy uralkodhatunk a szöveg felett, de radikális bizonytalanságát, az igazság kérdésében tanúsított szkepticizmusát véleményem szerint nem oszthatjuk.

Más irodalmi elméletek, például az olvasó-központú megközelítés, rendkívül sok haszonnal járhat a teológia számára. Felhívja a figyelmet arra, mennyi minden múlik a szöveg befogadójának előfeltevésein és céljain. Itt is tanácsos azonban az óvatosság: elsősorban azok az olvasószempontú megközelítések lehetnek mérvadók, amelyek nem hagyják figyelmen kívül a kommunikáció másik pólusát: a szerzőt sem. Elsősorban *Wolfgang Iser* munkáira gondolok, akinél az olvasó szempontjai nem választhatók el a szerzőnek a szövegben megvalósuló szándékától.

S bármelyik módszert választjuk is, mindig tudatában kell lennünk, hogy a Biblia más és több, mint pusztán történelem vagy pusztán irodalom.

Ifj. Fabiny Tibor szerint a történetkritikai teológia olyan objektív, semleges nézőpontot tételez fel, amelyből, mint uralkodó pozícióból elfogultság nélkül vizsgálhatja a bibliai szövegeket.

Igaz, hogy a tizenkilencedik század gondolkodását nagymértékben meghatározta az a „tudományos” optimizmus, amely a kutató elme semlegességét, elfogulatlanságát hangsúlyozta. Ez azonban a történetkritikában is – Bultmann óta mindenképpen⁹ – túlhaladott elképzelés.

A múlt század történetkritikusainak szeme előtt valóban a rankei ideál lebegett: úgy akarták elélni állítani a múltat, ahogyan az valójában történt. Hamarosan kiderült azonban, hogy ez a vállalkozás kudarcra van ítélve: a kutatók többet akartak tudni, mint amennyit tudni lehetséges. E századra világossá vált: a történetkritikai kutatás inkább a lehetséges-től a valószínűig, mintsem a valószínűtől a bizonyosig terjedő skálán mozog. „Minél kidolgozottabb egy diszciplína, annál kevésbé valószínű, hogy célját a tudás bizonyosságában jelöli meg.”¹⁰

Ennek ellenére – s itt John Barral is vitakoztam – a „mi történt valójában?” *nem* fundamentalista kérdés. Olyan kérdés, amelyre lehet fundamentalista módon is keresni a választ, de amely kérdés – a korlátok tudomásul vételével – a bibliakutatás szíve-közepe.

A „tudományos objektivitás” alternatívája ugyanis nem feltétlenül a történeti kérdés elhárítása. Éppen a keresztyénségnek az a sebezhető vonása, hogy Isten kinyilatkoztatását a történelemnek egy bizonyos pontján végbement eseményben fedezi fel, szolgáltatja a *pozitív indítékot* arra, hogy ezt a történelmi eseményt – amennyire lehetséges – rekonstruáljuk.

A történetkritikai módszer egyik fontos jellemzője – amely nélkülözhetetlenné teszi a bibliakutatásban – az, hogy *negatív kontrollt* gyakorol az értelmezések felett. Ha nem is képes arra, hogy teljes bizonyossággal szolgáljon afelől, mi történt valójában, arra azonban alkalmas, hogy megmondja: mi az, ami *nem* történetelt. ¹¹ Bár Childs, s nyomában ifj. Fabiny Tibor a történetkritikáról szólva „kontroll nélküli egzegézisről” beszél, ez legfeljebb szélsőséges esetekben igaz, általánosításképpen azonban nem állja meg a helyét. Éppen a nyelvi egzegézis hivatott arra, hogy megmutassa: mi az, amit a szöveg *nem* jelenthet, a történeti módszer pedig arra, hogy figyelmeztessen, mi az, amire a szerző *nem* gondolhatott.

A történetkritikának ez az ellenőrző szerepe természetesen nem jelenthet kényszerzubbonyt az értelmezés számára: arra szolgál csupán, hogy megvonja az interpretáció határait ott, ahol ez történeti okokból szükségesnek látszik, s ezzel kizárja az irracionális értelmezéseket.

A történetkritika más szempontból is a bibliamagyarázat kontrollját jelenti: azzal, hogy a történeti elemekre koncentrálnál, harcol a keresztyénség retorikus/ideologikus kihasználása ellen is. ¹² Anélkül, hogy kijátszani akarná a „történeti” Jézust a későbbi dogmafejlődéssel szemben, rámutat Jézusnak olyan vonásaira, melyeket a későbbi hagyomány részben eltakart, vagy egyszerűen feledésbe merültek.

A teológiai elkötelezett történetkritika legnagyobb harca ugyanis az egyházon belül és kívül megfigyelhető *doketista tendenciák* ellen folyik. Talán meglepő, de felmérések szerint a legtöbb hívő – és nem hívő – a doketizmust, ezt a korai eretnekséget véli a hivatalos keresztyén tanításnak. ¹³ Ebből a népszerű elképzelésből – hogy Jézus már földi életében félisteni jelenséggé vált, aki mindentudása és onnipotenciája révén csak látszólag volt valószínű ember – fakad az a népszerű tévedés, hogy a keresztyénség lényege abban áll, hogy „negyvenkilenc hihetetlen dolgot kell el-

hinni reggeli előtt”¹⁴, s nem a „kereszt botrányában”, a „keresztúton járó Jézus rejtettségében és alázatosságában”. ¹⁵

Nem a posztmodern paradigma, hanem Jézus az, aki az igazi kihívást intézi a modern világhoz: „...az a kihívás, amit Jézus jelent, nem az értelem feláldozását, hanem valami sokkal mélyebben bennünk gyökerezőnek a feláldozását követeli tőlünk.”¹⁶

Még egy fontos ok késztet bizonyos történetkritikusokat arra, hogy a történeti Jézust állítsák előtérbe. Bár Jézus számunkra mást és többet jelent, mint követendő példát, *kevesebbet azonban nem jelenthet*. Követése pedig azt feltételezi, hogy azokat akarjuk komolyan venni, amiket ő komolyan vett. S ezeket nem mindig egyszerű elválasztani a későbbi egyházi hagyománytól.

AZ ESEMÉNY – OTT ÉS AKKOR, ITT ÉS MOST

A fentiekből talán kitűnik, miért ragaszkodik a bibliakutatók jelentős része olyan macacsul a történetkritikai módszerhez. Maga a keresztyénség gyűjtőpontjában álló esemény – a Jézus-esemény – követeli ezt a ragaszkodást. Meglepő módon éppen Origenész, aki pedig szívesen „el-spiritualizált” mindent, volt az első, aki a keresztyén hit számára alapvetőnek tartotta Jézus történetiségét. Ifj. Fabiny Tibor szerint a történetkritika mitikus kategóriák narratív kivettetésének tartja a bibliai anyagot. ¹⁷ Úgy gondolom, ez a summás megállapítás még Bultmannra sem áll, aki Paul Ricoeur szerint azért indította el egész „demitologizálási programját”, hogy „szétzúzza azt a hamis botrányt, amit a mitológikus világkép abszurditása vált ki a modern emberről, hogy nyilvánvalóvá tegye az igazi botrányt, az Istennek a Jézus Krisztusban megjelenő bolondságát, amely minden kor minden embere számára botrány.”¹⁸ S még kevésbé áll ez azokra a kutatókra – Joachim Jeremiástól Marcus J. Borgig – akik távolról sem osztják Bultmann szkepticizmusát a történeti Jézus megismerhetőségét illetően.

A történetkritika tehát döntő súlyt helyez arra, hogy megmutassa: Jézus történeti személy, s nem mítikus alak. „Ha Jézus sohasem élt, vagy ha a belévetett hitről kiderülne, hogy a történeti Jézus jelentőségének félreértése, akkor a keresztyén hit alapjai rendülne meg.”¹⁹ – írja Ebeling.

A történeti Jézushoz való ragaszkodás természetesen nem jelenti azt, hogy a történetkritika olyan „bizonyítékokat” keres, melyekre a keresztyén ember a hitét alapozhatná. Isten ébreszti a hitet, s nem az „objektív bizonyítékok”. S azt sem jelenti, hogy *hiünk* teljes egészében a történeti Jézusról való *tudásunk* függvénye. A keresztyén hit nem a történeti Jézusról szóló információk halmaza, hanem az élő Krisztussal való kapcsolat. De ha ez így van, annál fontosabb a keresztyén ember számára, kicsoda Jézus, aki Krisztus.

A TÁVOLSÁG – OTT ÉS AKKOR, ITT ÉS MOST

Ifj. Fabiny Tibor szerint a történetkritikát az „ott és akkor” érdekli az „itt és most” helyett. Childssal együtt úgy látja, hogy áthidalhatatlan szakadék tátong a történeti értelem és a szövegnek a mai emberhez szóló üzenete között. ²⁰ Én az „ott és akkor” és az „itt és most” között feszülő távolságot nem tartom egyértelműen negatívnak.

Ez a távolság lehetővé teszi számunkra, hogy tudatosítsuk a bibliai üzenet *másságát* saját beidegződéseinkhez és elvárásainkhoz képest. Ily módon megakadályozza a bibliai üzenet azonnali, *rövidzárlatos* alkalmazását, s lehetővé teszi, hogy egy lépést hátrálva önmagunkat is más perspektívából szemléljük.

Ugyanakkor a konstruktív történetkritika nem tartja ezt a távolságot áthidalhatatlannak. Azzal, hogy a bibliai tanúságtételt *kontextusha helyezi*, (a kor szélesebb és a konkrét

gyülekezeti helyzet szűkebb kontextusában) szerencsés esetben eléri azt, hogy Galilea poros útjai vagy Korintus nyüzsgő nagyvárosiassága ismerősebbé válnak számunkra, mint a szomszéd utca. Az „ott és akkor” és „itt és most” feszültségének pozitív vonása tehát az, hogy megakadályozza, hogy a bibliai szöveggel olyan „ál-dialógust folytassunk”, ahol a szöveg pusztán a hasbeszélő bábujának szerepét tölti be.”²¹

A SZÖVEG: SZÖVEG

A történetkritika szerzőorientált megközelítéssel szemben a legtöbb irodalmi irányzat a *szöveg autonómiáját* hangsúlyozza, azt feltételezve, hogy lehetetlen és szükségtelen bizonyosságot szerezni afelől, mi lehetett a szöveg szerzőjének eredeti szándéka. Lehetetlen, hiszen a szöveg nem „átlátszó ablak”²² ahonnan kitekinthetnénk a szöveg mögötti eseményre, és szükségtelen is, hiszen a jelentés teljessége ott van magában a szövegben.

E. D. Hirsch amerikai irodalomkritikus mutat rá arra, hogy a szemantikai autonómia elmélete milyen csapdákat rejt. A szövegnek magában nincsenek jogai, az értelmezés kulcsa vagy a szerző, vagy az olvasó kezében van. „Misztikus elképzelés, hogy a nyelvi jelek saját jelentésüket el tudják mondani.”²³ – írja. Ha a szerzőt kiiktatjuk érdeklődésünk köréből, akkor az értelmezés érvényességének egyetlen leteleményese az olvasó lesz.

A teológia számára mindig fontosabb a szöveg üzenete, mint maga a szöveg. Ennek az üzenetnek megértése azonban a szöveggel való párbeszéddel kezdődik. S ebben a párbeszédben döntő szerepe van a szerző szándékának, természetesen nem annak, mire gondolhatott a szöveg írása közben, hanem annak, milyen *nyilvános jelentést* szánt művének.

A nyilvános jelentés fogalmába beletartoznak mindazok a műfaji hagyományok, formai kötöttségek, melyeknek a szerző tudatában kellett hogy legyen.²⁴ A bibliai szövegek esetében azt is meg kell vizsgálnunk, milyen konkrét gyülekezeti helyzetet figyelembe véve készült a szöveg: kiknek és milyen céllal íródott.

Tekintettel arra, hogy a szöveg keletkezésének pontos körülményei számunkra már nem teljesen hozzáférhetőek, itt is számolnunk kell a bizonytalansági tényezővel. A cél ez esetben is – Hirsch szavaival – „eljutni egy valószínűleg helyes megértéshez” és kizárni az illegitim értelmezések lehetőségét – ez nem kevésbé fontos –.

Ehhez azonban fontos megkülönböztetnünk a szöveg *jelentését és jelentőségét*. A *jelentés* elsősorban a szerző hatáskörébe tartozik, ez az norma vagy kontroll, amely a szöveg megértésének szilárd pólusát adja. A szöveg *jelentősége* pedig az olvasón múlik: azon, hogy a bibliai szöveg a különböző korok emberei számára, s egyetlen olvasó számára is más-más életkorban és élethelyzetben milyen konkrét és személyes üzenetet hordozott.

A jelentés és jelentőség viszonyáról Paul Ricoeur így ír: „Ha nincs objektív jelentés, akkor a szöveg semmit sem mond, egzisztenciális elsajátítás nélkül pedig a szöveg mondanivalója halott beszéd.”²⁵

Ezen a ponton kell korrigálnunk azt az általánosítást is, amely szerint a történetkritikát elsősorban az életrajzi adatok, a szerző kiléte érdekli. A redakciótörténeti kutatás tanúsítja, hogy a történetkritikusok többségét elsősorban az egyes bibliai szerzők *teológiája* foglalkoztatja, azok az egyéni hangsúlyok, amelyekkel a rájuk bízott üzenetet továbbadták. A szöveg autonómiájáról vallott elképzelések szorosan kapcsolódnak a bibliai szöveg *referencialitásának* problémájához. Ha ugyanis tiszteltetben tartjuk a szerző által a szövegnek tulajdonított jelentést, figyelniünk kell arra is, vajon szövegét referenciálisnak *szánja-e* vagy sem. S itt

ismét a bibliai szövegek sokszínűsége a döntő szempont. Vannak bibliai iratok – elsősorban az evangéliumok – melyeket szerzőjük kifejezetten referenciálisnak – a szövegen kívüli eseményre vonatkozóan – szánt. Elég, ha csak Lukács evangéliumának bevezető szakaszára gondolunk: „Mittán sokan vállalkoztak már arra, hogy *tudósításnak* benünket a körünkben beteljesedett *eseményekről*, úgy, amint reánk hagyták azok, akik kezdettől fogva *szemtanúi* és szolgálói voltak az igének: magam is jónak láttam, hogy miután eleitől kezdve *mindennek pontosan utána jártam*, sorban megírtam azokat neked....” (Lk1, 1-3) Egy másik példa lehet Pál apostol kijelentése: „Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor üres a mi igehirdetésünk, de üres a ti hitetek is.” (1Kor 15,14) (azaz: ha igehirdetésünknek nincs „referenciája”....)

Ifj. Fabiny Tibor joggal figyelmeztet arra, hogy a bibliai *történet* nem azonos a *történelemmel*. A bibliai történet nyelve sajátos, nem elsősorban referenciális, inkább utalásokkal átszőtt, metaforikus nyelv. S valóban: értelmetlen lenne például a Genézis történeteinek számonkérni a szorosan vett referencialitást. Ha azonban a Jézus-esemény és annak szövegbeli megjelenése áll figyelmünk középpontjában, akkor a referencialitás döntő teológiai jelentőséget nyer. (Ifj. Fabiny Tibor egyik írásában maga is különbséget tesz történet és esemény között, s a Krisztus-eseményről mint a *történelem* központi eseményéről beszél.²⁶ – anélkül azonban, hogy a különbségből adódó teológiai következményeket figyelembe venné.)

A KÁNON KÉRDÉSE

Ifj. Fabiny Tibor írásaiból számomra nem derül ki egyértelműen, milyennek látja a Biblia és a kinyilatkoztatás viszonyát, illetve megteszi-e ezt a megkülönböztetést. A bibliaértelmezés egyik kulcskérdése, hogy egyenlőségjelet teszünk-e a Biblia és a kinyilatkoztatás közzé, vagy megkülönböztetjük a kettőt. Ennek a döntésnek messzemenő teológiai következményei vannak: ha nem látunk a kettő között feszültséget, ezzel egy sor problémát csak megkerülünk, de nem oldunk meg, ha pedig megteesszük ezt a distinkciót, akkor számot kell adnunk arról, milyen alapon és milyen kritériumok szerint tesszük ezt.

Ezen a ponton két oldalról is az önkényesség veszélye fenyeget: ha a Bibliát egyszerűen azonosítjuk a kinyilatkoztatással, akkor nem számolunk sem azzal, hogy a bibliai szövegben egybefonódik a kinyilatkoztatás és annak értelmezése, sem azzal, hogy a különböző bibliai szakaszoknak nem azonos a teológiai súlya. (Hogy csak egy szélsőséges példát említsék: Pál apostol intelme az asszonyok fejének befedéséről nem áll egy szinten János evangéliumának prologusával.) Az egyes bibliai könyvek teológiai mondanivalója sem áll mindig összhangban egymással. Még a három szinoptikus evangéliumot sem lehet maradéktalanul harmóniába hozni, még kevésbé a szinoptikusokat Jánossal, nem beszélve az olyan eltérő teológiai mondanivalókról, mint a Római levél és a Jakab levél.

Ennél is súlyosabb probléma, hogy a bibliai szövegek közötti *válogatás* elkerülhetetlennek tűnik. Még a verbális inspirációt vallók is válogatnak, többnyire egyes, kontextusból kiragadott szövegrészeket részesítve előnyben másokkal szemben, azzal a különbséggel, hogy a válogatás szempontjai nem mindig tudatosak és sohasem nyilvánosak. (Derek Prince például „A keresztyénség hat alaptanítása” c. könyvében a Zsidókhoz írt levél 6. fejezetének 2. versét teszi meg tanításának tengelyül, azért mert ebben a versben a „mosakodások” kifejezés többszámban szerepel, s így alkalmas ad a kétféle – vízzel és a Lélek által történő – keresztség különbségének hangsúlyozására.)

Az önkényesség ellen tehát nem nyújt hathatós védelmet a kánonnak Isten igéjével való maradéktalan azonosítása. Annál is kevésbé, mert aki így tesz, annak azt is el kell döntenie, melyik kánont tekintí mérvadónak, a hébert, a görögöt vagy a latint, nem is szólva nemzeti nyelvekre fordított szövegek eltéréseiről.²⁷ (A fordítás teológiai súlyára jó példa a Mózes 1. könyvének 4. fejezetében található mondat: (ezt mondja az Úr Káinnak:) „Ha pedig nem jól cselekszel, a vétek az ajtód előtt leselkedik és rád vágyódik, de te *uralkodhatsz* rajta.” (1975-ös protestáns fordítás) A legújabb fordításban – hasonlóan a Károli-féle szöveghez – az ige fordítása *uralkodjál*. Más fordítások pedig az *uralkodni fogsz* változatot hozzák. Három eltérő verzió – három gyökeresen más teológiai hangsúly.)

S még ha a kezünkben lenne is egyetlen eredeti szöveg, akkor is számolnunk kellene az erre a szövegre vonatkozó eltérő értelmezések sokaságával.

Ha a bibliai szövegek közötti válogatás valóban elkerülhetetlen (ezt igen valószínűnek tartom), akkor az egyetlen megoldás, ha választásunk okait és szempontjait tudatosítjuk és nyilvánossá tesszük. Ezt tette Luther is, amikor *teológiai megfontolásból* a Római levelet tartotta „az egész Írás lámpásának és ösvényének”, melynek fényében a különböző bibliai szövegeket vizsgálunk kell. Ezzel szorosan összefüggő egezetikai szempontja pedig az volt, hogy a hit számára elsősorban a Krisztusra mutató szövegrészek a mérvadók. Mások a történeti Jézus életéről, haláláról és feltámadásáról szóló híradásokat tekintik olyan mércének, amely a többi bibliai szöveg értelmezéséhez iránytűként szolgál.²⁸

A történetkritikai módszer természetesen nem jelent garanciát a teológiai önkényesség kísértésével szemben. Rudolf Bultmann egezetikai munkáiban például nem egy vitatható megállapítással találkozunk egyes szövegek eredetiségét és érvényét tekintve. A döntő különbség azonban az, hogy – éppen a történetkritikai szempontok alapján – ezek az önkényesnek tűnő állítások megkérdőjelezhetőek és megvitathatóak.

Tehát míg az egyik esetben az „egyen személyes hite lesz az íráselemzés kulcsa”²⁹, addig a másikban meghatározott kritériumok alapján kerül mérlegre az egyes szövegek helyértéke és más szövegekhez való viszonya.

A kánon kérdésének összetettsége és lezáratlansága figyelmeztet bennünket arra, hogy Isten népének létformája – Ernst Käsemann kifejezésével – *állandó exodus*, a Szentírás-hoz való viszonyt tekintve is. „A Szentírás nem a mi birtokunk, hanem állandó, véget nem érő feladat a számunkra.”³⁰ Mindig újonnan kell befogadnunk, nem követelve semmiféle – akár kanonikus – garanciát. Ebben a feladatban „kritikusnak lenni mindössze annyit jelent, hogy vannak kritériumaink”.³¹

Bármennyire nehéz feszültségekkel terhes az az állandó teológiai mérlegelés, amelyet ez a feladat követel, mégis elkerülhetetlen. „A Biblia is megőrzi a megfeszített Jézus rejtettségét és alázatosságát”,³² egyszerre elrejt és kinyilatkoztat, kérdésekre ad választ és újabb kérdéseket tesz fel, s időről időre bennünket magunkat is megkérdőjelez.

Isten megőrzi szuverenitását minden olyan törekvéssel szemben, melyek Őt a Biblia lapjai közé akarják szorítani. „A Biblia nem helyettesíti Istent.” – írja Käsemann. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy Istent a Bibliától függetlenül is megismerhetnénk, csupán annyit, hogy bár hitünk szorosan a Bibliához kötött, mégsem a Bibliában, hanem Istenben és Jézus Krisztusban hiszünk. („Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot.” (Jn 6, 39)

Ifj. Fabiny Tibor amiatt is bírálja a történetkritikusokat, mert a Biblia értelmezését „elitista privilégiummá” teszik, s ezzel szakadékot teremtenek a teológia és a hívő gyülekezet között.³³

Kétségtelen, hogy a távolság a „szakteológusok” és a keresztyén közösség között valóban létezik. A kérdés csak az, vajon egyedül a teológusokat terheli-e emiatt a felelősség. A teológia nem ezoterikus tan, mindenki ügye, aki keresztyénnek vallja magát. „A keresztyén közösség joga és kötelessége, hogy számadásra szólítsa a teológiát”.³⁴ Az egyházon belül a teológusra vár, hogy elvégezze a „lelkek megkülönböztetésének” feladatát. S mivel teológiai kérdésekben a keresztyén közösség identitása forog kockán, nélkülözhetetlen (lenne) egy olyan párbeszéd, melyben a teológus megosztja gondolatait a gyülekezettel, a gyülekezet pedig mérlegre teszi azokat. A teológia tehát nem pusztán a „szakértők” dolga.

Ugyanakkor a teológiában – mint minden más hivatásban – léteznek olyan „mesterségbeli” készségek, amelyeket elmélyült tanulással el kell sajátítani. A szakértelmet pedig a közösségnek is respektálni kell. (Egyik gyülekezetünk ifjúsági körében fordult elő, hogy a fiatalok arra kérték lelkészüket: ne beszéljen teológiai kérdésekről, hiszen ő éveig tanult róluk és így „jogtalan” előnyre tett szert.)

Sok múlik tehát azon is, vajon a közösség hajlandó-e felelősen együtt gondolkodni teológusaival. Ez mindenesetre többet követelne tőlünk, mint mindenért a „hitetlen teológusokat” okolni, s ezzel tovább mélyíteni a szakadékot. S természetesen a teológusoknak is vállalniuk kell az állandó megméretés kockázatát.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a teológia – és a keresztyén közösség is! – nemcsak önmagáért, hanem a környező világért is felelősséggel tartozik. A keresztyén ember sem él gettóban, ahol az igazságnak más kritériumai vannak. Számot kell adnunk hitünkéről másoknak is, méghozzá a számukra is érthető formában. Az is a teológia feladata, hogy ezt a formát megtalálja, hogy a kételkedők és nem-hívők kérdéseire becsületesen válaszoljon, ugyanakkor a keresztyén hit lényegét mindvégig megőrizze. S ez a „világ” iránti elkötelezettség időnként azt eredményezheti, hogy a hit tartalma hívő füleknek merőben szokatlan, esetleg merész megfogalmazást kap.

Látnunk kell azt is, hogy ezt a kettős megbízatását a teológia ma olyan szellemi légkörben teljesíti, amely, ha nem ellenséges, legalábbis közömbös a keresztyéniséggel szemben. Szinte forradalmi bátorság kell ahhoz, hogy a keresztyén hit egyetemes igényét megszólaltassuk egy olyan közegben, amely egy szinten látja a vallást a politikai és egyéb ideológiákkal. Ha a hit beéri a számára fenntartott (privát) szférával, akkor ezt a környezet elviseli, de azt nem tűri, hogy minden területen kihívást intézzon hozzá. Itt *nem* a keresztyéniség (párt)politikai küzdelmekben való részvételére gondolok, inkább arra, hogy „a mi kultúránkban az Isten iránti feltétlen elkötelezettség fenyegeti a konszenzust.”³⁵

S sokaknak ez az alig leplezett ellenségessége könnyű prédát talál az olyan bibliaértelmezési problémákban, melyeken az egyház talán már rég túlléphetett volna, ha megvalósul teológia és gyülekezet együttgondolkodása.

A POSZTMODERN PARADIGMA

Ifj. Fabiny Tibor írásait olvasva, az az érzésem, hogy szerte a posztmodern váltás csak jót hozhat a bibliaértelmezés – s ezen keresztül a keresztyén hit számára. Amellett, hogy a posztmodern gondolkodás kétségtelenül lerombolt jó néhány modern illúziót, úgy tűnik, az inga most a másik irányba lendül, ahol a *pluralizmus gyakran rendező elv* nél-

küli káoszba torkollik. Pozitívuma, hogy figyelmeztet a túlságosan magabiztos általánosítások, eszmék és abszolútumok veszélyeire, de helyükre sokszor az igazság kérdésével szemben székepszis és relativizmus lép (lásd Pilátus kérdését – talán nem is olyan modern a posztmodern?). „A jelentés vagy lokális, történelmileg meghatározott, részleges és időleges jelentés, vagy egyáltalán nincs jelentés.” – vallják.³⁶ Egy irodalomkritiku pedig a „posztmodern kultúra benuult hiper-tudatosságáról” beszél.³⁷

Talán nem szükséges részletezni, milyen veszélyekkel jár ez a szemléletmód a teológiára nézve. „A teológiai gondolkodásból korábban sem hiányzott az interpretációk sokfélesége. Mégis, mindig létezett egy *abszolút centrum*, egy szellemi „arkhimédieszi pont”, amely még a legradikálisabb gondolatnak is viszonyítási pontja maradt..... A modernizmus teológiai kritikája nyomán épp e centrum, az »egyetemes érvényű igazság« léte kérdőjeleződött meg.”³⁸

Ebben a gondolati zűrzavarban talán az a bibliai józan-ság jöhet segítségünkre, amelyeknek nincsenek ugyan illúziói az emberrel kapcsolatban, de tud egy másféle valóságról is, amelynek örömhírét kétezer éve hirdette meg valaki.

A MÁSODIK NAIVITÁS

„A predogmatikus és a posztkritikus paradigma embere egyforma alázattal hajol meg a szöveg mondanivalója előtt, mentesen bármiféle dogmatikus vagy kritikai előítélet megterhelésétől.”³⁹ – vallja ifj. Fabiny Tibor

Meglepő ez a kijelentés, hiszen nem sokkal korábban a szerző éppen a történetkritikusokat bírálta, mert abba az illúzióba ringatták magukat, hogy létezik előfeltevés- és előítéletmentes bibliaértelmezés.⁴⁰ Ha pedig nincs előfeltevésektől való teljes szabadság, akkor ez alól senki sem kivétel – mi magunk sem. Egyetértek ifj. Fabiny Tiborral abban, hogy a gyanú hermeneutikája helyett a *bizalom hermeneutikájával* kell a bibliai szövegekhez közelítenünk. Ám a gyanakvás mégis jogos: önmagunkkal szemben. Mindig választ vár tőlünk az a kérdés, „vajon merjük-e végrehajtani önmagunk dekonstrukcióját?”⁴¹, vajon merünk-e szembenézni a *saját* dédelgetett előfeltevéseinkkel? S itt mutatkozik meg a probléma paradoxonja: a „második naivitás” talán az alkimisták „fehér elefántjához” hasonlít. Akkor sikerül elérnünk, ha egészen megfedkezünk róla. Nem hiszem, hogy a második naivitás olyan állapot vagy cél, ahová a „kritika sivatagán” átkelve elérkezhetünk, ahol minden kételyünket és kérdésünket magunk mögött tudhatjuk. S talán nem is erre kell törekednünk. *Sokkal fontosabb, hogy minden kérdésünk és kételyünk ellenére az úton maradjunk.* S ha ennek az exodusnak a során időnként megadatnak kegyelmi pillanatok, amikor egy-egy bibliai szöveg mélyére hatolhatunk, ez sem a mi második naivitásunk következménye. Hiszen mindannyian „tűkör által, homályosan látunk.”

Csepregi Andrásné, Cserhádi Márta

JEGYZETEK

- 1 Ifj. Dr. Fabiny Tibor: *Idols must die so that a symbol... may begin to speak*, Kézirat, 2. o.
- 2 Paul Ricoeur: *Először Rudolf Bultmannhoz* In: Ikonológia és műértelmezés 3, Szeged, 1987 254. o.
- 3 ibid. 261. o.
- 4 Gerhard Ebeling: *The Nature of Faith*, Muhlenberg Press, Philadelphia, 1961 42. o.
- 5 Robert Morgan/John Barton: *Biblical Interpretation* Oxford University Press, 1989 287. o.
- 6 ibid. 289. o.
- 7 ibid. 250. o.
- 8 ibid. 252. o.
- 9 Rudolf Bultmann: *Is Exegesis without Presuppositions Possible?* In: *Existence and Faith*, London, Collins 1964 342-51. o.
- 10 E. D. Hirsch: *A szerző védelmében* In: Ikonológia és műértelmezés 3, 422. o.
- 11 James D. G. Dunn: *New Testament Theology in Dialogue*

SPCK, London, 1987 21. o.

12 Ebeling, ibid. 14. o.

13 Marcus J. Borg: *Jezus: New Vision* Harper San Francisco, 1991 7. o.

14 ibid. 26. o.

15 Ernst Käsemann: *Thoughts on the Present Controversy About Scriptural Interpretation* In: *New Testament Questions of Today*, Fortress Press, Philadelphia, 1964 277. o.

16 Borg, ibid. 16. o.

17 Ifj. Dr. Fabiny Tibor: *Brevard Childs és James Barr vitája* Protestáns Szemle, 1993/3, 226. o.

18 Ricoeur, ibid. 257. o.

19 Ebeling, ibid. 46. o.

20 Brevard Childs: *A Biblia szó szerinti értelmezése régen és ma* Protestáns Szemle, 1993/3, 218. o.

21 Dunn, ibid. 14. o.

22 Fabiny: *Idols must die...* 9. o.

23 Hirsch, ibid. 428. o.

24 ibid. 420. o.

25 Ricoeur, ibid. 269. o.

26 Fabiny: *Idols must die...* 10. o.

27 Käsemann, ibid. 263. o.

28 Dr. Cserhádi Sándor: *Kánon a kánonban* Lelkipásztor, 1987 május 267 kk

29 Käsemann, ibid. 276. o.

30 Käsemann, ibid. 262. o.

31 Käsemann, ibid. 273. o.

32 Käsemann, ibid. 277. o.

33 Ifj. Dr. Fabiny Tibor: *Új irányzatok a Biblia értelmezésében* Lelkipásztor, 1992/3 75. o.

34 Käsemann, ibid. 29. o.

35 Morgan/Barton, ibid. 29. o.

36 Edgar V. McKnight: *Reader-Response Criticism and Hermeneutics* In: *Literary Theory and Biblical Hermeneutics*, Szeged, 1992, 68. o.

37 Bernard Zelechow: *Literary Modernism and Biblical Hermeneutics* In: *Literary Theory*, 45. o.

38 Ifj. Cserhádi Sándor: *A sírkamrákat kutatva*

Lelkipásztor, 1993 március 97. o.

39 Fabiny: *Új irányzatok* 76. o.

40 ibid. 78. o.

41 Ifj. Cserhádi Sándor, ibid. 98. o.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Tisztelettel, megbecsüléssel köszöntöm hűséges Olvasóinkat az új évfolyam első számában!

Idén is készül összesítő tartalomjegyzék az 1993. évfolyamhoz.

– Második állandó rovatunk címét a Szerkesztő Bizottság kérésére megváltoztattuk. Magam részéről nem tartom véglegesnek a jelenlegi variációt.

– A Diakonia periodikánk megjelenésének felfüggesztése alkalmából tisztelgünk Veöreös Imre szerkesztő utolsó jelentésével.

– Idősek részéről gyakori a panasz az apróbetűs szedésre. Igazuk van. Nehezen olvasható. A szerkesztő dilemmája: egy-egy hosszabbra sikerült cikk néhány szakaszát kihagyjam (a szerző szerint ez a legfontosabb rész...), vagy kisbetűs formában de közöljem.

– Anyagtörlődásunkra jellemző, hogy egy éve elhangzott igehirdetést közlünk ebben a számban is. Még ma is van „sorbanálló” cikkünk.

– Téves adatok (Naptár, előkészítő stb.) corrigendája kiegészítésként beírandó a bekötésre szánt évfolyamokba.

– Állandó nyitott kérdés a héber, görög, latin szavak átírása. Itt a szerzők írásmódját vettem eddig figyelembe. Nem uniformizáltam.

– A magyartalan fogalmazás sokakat zavar. Csak végső esetben javítok, mivel nem tekintem középkorolási dolgozatnak a beérkezett anyagot (szórend, ismétlések, összetett mondatok burjánzása, orális stílus stb. megérdemelné, hogy valaki összegyűjtse esokorba, elretentő példaként ezeket a jelenségeket).

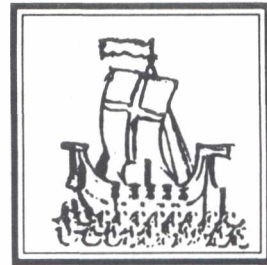
– Külföldön élő magyar evangélikus lelkésztestvéreink megkínálják hogy róluk, tőlük közöljünk anyagot. Szívesen. Legfeljebb a kölcsönösség elvére hívom fel a figyelmet.

– A Zsinatról kevesebbet közlünk most, mint előkészítése idején. Igaz. – A Zsinati Híradó reprintje nem kívánunk lenni.

Többen főszerkesztőnek titulálnak, elég a felelős szerkesztő, aki szerény körülményeinket ismeri (engedtesse meg, hogy ezt ne részletezzem), megérti, hogy ez a munka nem jelent valami rangot, inkább egyszerű szolgálatot.

Szerkesztő

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Az idén Gensben tartották meg október végén a szokásos évi tanácskozását a felekezeti és ökumenikus világszövetségek főtítkárai, együtt a római katolikus és ortodox egyházak képviselőivel.

A háromnapos ökumenikus „csúcstalálkozó” főleg négy témakörrel foglalkozott. Elsőnek a nyáron tartott „Hit és Egyházszervezet Világkonferencia” eredményeivel és új kihívásaival. A továbbiakban megvitatta Konrad Raiser, az Egyházak Világtanácsa főtítkára előadását az ökumenikus világmozgalom helyzetéről és rövidtávú feladatairól. Majd meghallgatta John D. Erickson jelentését a Bibliatársulatok Világszövetsége végzett munkájáról és mai terveiről. Végül élénk vitát folytattak az egyházi „világcsaládok” képviselői – főleg az ortodox egyházak kérésére – az evangélizáció és a prozelitizmus kérdéséről.

A „keresztyén világközösségek” nemhivatalos tanácskozásait jelenleg Gunnar Stålsett, a Lutheránus Világszövetség főtítkára vezeti.

lwi

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világszövetség kéthavonként megjelenő, angol és németnyelvű tájékoztató folyóirata legújabb, novemberi számában egy nagyon is időszerű munkaterülettel foglalkozik: az evangélikus világszervezet jelenlegi ökumenikus tevékenységét és annak fő munkaágait ismerteti. Tájékoztatót a jelenleg folyó, világméretű evangélikus dialógusokról más egyházakkal, és

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

1993. november

November hónapja többnyire már az évvégi számadások előkészítésének és felmérésének az ideje a világ egyházaiban és a nemzetközi egyházi szervezetekben.

Hogy látják a keresztyén világ vezetői az ökumenikus mozgalom mai helyzetét? Milyen témákat tanulmányoznak ma közösen a Lutheránus Világszövetség tagegyházaival, szerte a világban? Erről szólnak legelső híreink.

A német reformáció egyházak mai helyzetéről és egy sokat vitatott kérdésről, a finn egyház diakóniai és ifjúsági munkájáról, a szlovák ünnep-törvényről, az új örömeny bibliafordításról, az Amerikai Egyesült Államok új vallásügyi törvényéről és két, nagyon távoli kis egyházzal szólnak további híreink.

A teológia területén három új, érdekes könyvről adunk hírt. Az első a nacionalizmus és az egyház viszonyáról szól. A másik, a mi helyzetünkben különösen időszerű könyv, egy osztrák lelkész gyakorlati kézikönyve, gyülekezetépítés mai kérdéseivel foglalkozik népegyházi és diaszpóra-helyzetben. A harmadik pedig egy német fordításban most megjelent, háromkötetes enciklopédia a „holocaust”-ról, az európai zsidóság legvéresebb tragédiájáról a történelemben.

(A hiranyag lezárása: 1993 november 30.)

egyes tagegyházak ökumenikus helyzetéről. Dr. Eugene Brand (USA) főtítkárhelyettes bemutatja az irányítása alatt működő genfi ökumenikus hivatalt és ismerteti a LVSZ Ökumenikus Intézetének jelenlegi munkáját a közeli Strassbourgban.

lwf today - lwb heute

*

Az evangélikus egyházak világszervezete három érdekes konferenciát hívott össze az elmúlt két hónapban.

Az első – egy többéves program nyitányán – a Genf melletti Cartigny-ban az istentisztelet (liturgia) és a kultúra összefüggését vizsgálta a biblikus időkben, a keresztyénység és a zsidóság történetében, a középkortól máig (liturgikus „inkulturáció”). A világ 16 országából voltak jelen nemcsak evangélikusok, hanem római katolikus és anglikán teológusok is. A következő konferenciát erről a kérdéssel jövőre Hong-Kongban tartják.

A második teológiai szimpózium, amelyet Csehországba hívott össze a Világszövetség, a konfirmáció tartalmával, módszereivel és mai akadályaiival foglalkozott Közép- és Kelet-európa evangélikus egyházaiban. Ez a konferencia része volt egy világméretű LVSZ-stúdiumnak, amely 1988-ban kezdődött és a többi kontinensen már befejezte munkáját. A tervek szerint a jövő év végén egy nagy összegző konferenciával zárul ez a közös stúdium.

A harmadik teológiai tanácskozást a svédországi Sigtunában tartották október végén. A modern bioetika kérdéseivel foglalkozó programot a múlt év végén indította el a Lutheránus Világszövetség. Résztvevői – teológusok és biológusok – főleg a modern géntechnika által felvetett új kérdésekre keresnek keresztyén választ.

Ma már világszerte vitatják: szabad-e az embernek mindent megtennie, amire a modern tu-

domány eszközeivel képes? Az Egyesült Államokban jelenleg teológusok, filozófusok, orvosok és jogászok komoly vitákat folytatnak az embriók „klónozásáról”, mesterséges feldarabolásáról és tökéletes másolatok létrehozásáról. Németországban a géntechnika határainak megvonásáról és egy új, géntechnikai törvény szükségességéről tanácskoznak. Ugyanilyen viták folynak a géntechnika félelmes vízióiról világszerte. Novemberi számában a „Lutherische Monatshefte”-hoz rendkívül érdekes beszámoló cikket. A Világszövetség még tavaly elhatározta, hogy több éves, világméretű stúdium témájaként jelöli ki ezt az új etikai világproblémát. Az említett stúdium teológus-biológus-tanácskozás volt az első a sorban. Ezen főleg az öt északi evangélikus ország teológusai és biológiai kutatói kijelölték a világméretű, közös etikai stúdium feladatkeretét, módszereit és régióit. A végső eredmények összegezését 1995-re tervezik, egy globális konferencia keretében.

lm - lwi - ref forum

*

A Lutheránus Világszövetség és társszervezetei nagyobb gyógyszer-szállítmányt juttattak el Kuba szigetére. A korházak az embargó-tilalom alatt álló szigetországban súlyos gyógyszerhiányban szenvednek. A gyógyszerek szétosztására a Világszövetség a Kubai Egyházak Ökumenikus Tanácsát kérte föl.

lwb heute

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Az európai egyházak ökumenikus szervezete Nizzában tartotta elnökségi ülését. Fog-

lalkozott az Oroszországban, Georgiában és a volt Jugoszláviában élő egyházak mai helyzetével: mit tehetnek Európa egyházai ezekben a szenvedésektől sújtott országokban a kiengesztelés és a segítő szeretet szolgáltatában?

Jean Fischer főtitkár évi jelentésében a II. Európai Ökumenikus Zsinat előkészületeiről is szólt (az első Bázelen tartották). Értékelte továbbá egyházi vonatkozásaiban a közlekedési és délafrikai nagy változásokat.

cec news

*

Az egyházszervezet főtitkára november elején hosszabb hivatalos látogatást tett Lengyelországban. A Lengyel Ökumenikus Tanács, a protestáns és ortodox egyházak vezetőivel, valamint a kormányfővel és más politikusokkal megvitatta a lengyel egyházak mai helyzetét, az egyházak és az állam viszonyát. Látogatása végén a főtitkár találkozott Glemp bíborossal, a lengyel katolikus egyház prímásával is.

cec news

*

A jövő esztendőben két új munkatárs kezd meg szolgálatát a 115 európai egyház közös ökumenikus szervezetének genfi központjában. Rüdiger Noll exekutív-titkár, württembergi evangélikus lelkész, munkaterülete az egyházak mai szociális tevékenységének koordinálása lesz, elsősorban a béke és az igazságosság, valamint az „ökológiai etika” területén. Dr. John Taylor angol metodista teológus, az Egyházak Világtanácsa volt igazgatója, ismert nemzetközi egyházi vezető, az európai egyházak közös segélyszolgálatát, főleg a menekültek ügyeit, felelősségét veszi át a következő év második felében.

cec news

NÉMETORSZÁG

Az egyháztagek számának váratlan stabilizálódásáról számol be a Német Protestáns Egyház (EKD) legújabb statisztikai jelentése. Az elmúlt évben hosszú évtizedek óta először csökkent az egyházból kilépők száma. A felmérések szerint a volt szövetségi

köztársaság „régi tartományai” mindössze egy százalék az egyházból kilépni szándékozók aránya.

Ugyanakkor viszont jelentősen romlott a német egyházak anyagi helyzete. Az egyházi adóbevételek például a Württembergi Tartományi Egyházban ebben az évben 13 százalékkal csökkentek. Az egyház vezetősége a személyi kiadások leépítésében keresi erre az átmeneti megoldást.

epd - ref forum

*

Az Egyesült Német Evangélikus Egyház (VELKD) legutóbbi püspöki konferenciái ülése élesen szembefordult az egyes lelkészek által gyakorolt egyházi áldással homoszexuális párok esetében. Ez az egyházi gyakorlat semmiképpen sem fogadható el a püspöki konferencia szerint; de nem jelenti a homoszexuálisok lelkipásztori gondozásának megtagadását.

epd

*

Egy ismert német közvéleménykutató intézet csaknem húszévi munkássága során arra a felismerésre jutott el, hogy szoros összefüggés van a televíziózás rohamos terjedése és az erkölcsi értékek „drámai elvesztése” között. A TV család sorozataiban a családi konfliktusok dominálnak. Az erőszak és a szexualitás egyoldalú bemutatása pedig végzetes hatással van a TV-nézők jelentős részének, főleg a gyermekeknek és fiataloknak magatartására a mindennapi életben.

epd - ref forum

FINNORSZÁG

A Finn Egyház gyülekezeti felmérései szerint a diakóniai munka megbecsülése jelentősen növekedett a gyülekezetekben. Az egyházi diakónia önkéntes, fizetés nélküli munkásainak a száma sohasem volt olyan magas a gyülekezetekben, mint most. Csak az elmúlt évben 11 százalékkal nőtt az előző évhez viszonyítva.

Ugyancsak örövendetesen megnőtt a konfirmációi oktatásban résztvevők száma. A gyülekezeti statisztikai adatok szerint a 15 éves fiatalok 93

százaléka részt vett (!) a konfirmációi oktatásban – 61 ezer fiatalal több, mint az előző esztendőben. Ennek egyik oka a „konfirmációi táborok” fiatalok részéről nagyon kedvelt formája. A konfirmációi előkészítésnek ezt a módját választotta az ifjú konfirmándusok 83 százaléka! Új módszer a gyermekmunkában a család körében, illetve az anya-gyermek-körökben végzett lelki gondozás. Ezenkívül újabban növekedett az úrvacsorával élők száma is a gyülekezetekben.

ref forum

AUSZTRIA

Most vannak folyamatban a hatévenként tartott választások az osztrák evangélikus gyülekezetekben a különféle egyházi tisztségekre. A 350 ezer evangélikus egyháztag közül csaknem 180 ezer jogosult a választásokban való részvételre. Érdekes kijelentést tett ezzel kapcsolatban Dieter Knall, az osztrák evangélikus egyház püspöke. Szerinte nem lenne meglepő és ökumenikus helyi vonatkozásokban sem okozna nehézségeket egy lelkésznek magválasztása a kis alpesi ország legmagasabb evangélikus egyházi tisztségére.

lwi e

SZLOVÁKIA

A Szlovák Köztársaság parlamentje október végén hozott új törvényt az ünnepekről. A nemzeti ünnepek mellett munkaszüneti ünnepnapok többek között a Nagypéntek, Húsvéthétfő, Mindszentek napja és Karácsony harmas ünnepnapja (dec. 24-26). De továbbra is munkanap a reformáció emléknapja, október 31.-e. Az új törvény 1994 január elsejével lép életbe.

lwi d

ÖRMÉNYORSZÁG

Ebben a történelmi múltú kaukázusi köztársaságban is fellendülőben van az egyházi élet a Szovjetunió felbomlása után. Az egyházaktól elvett templomok és épületek újra egyházi tulajdonba kerülnek. Önálló Örmény Bibliatársulat alakult már 1990-ben és nagy lendülettel folyik a Biblia lefordítása a mai kelet-örmény

köznyelvre. Egyik érdekessége ennek az új bibliafordításnak, hogy részt vesz benne Levon Ter-Petroszjan professzor, az Örmény Köztársaság elnöke, is. Az elnök-bibliafordító a Zsoltárok Könyvének mai örmény köznyelvre fordítását végzi.

epd - ref forum

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az Egyesült államok kongresszusa (parlamentje) új törvényt fogadott el a vallási rítusok szabadságáról. A kongresszus a legtöbb amerikai egyház és vallásfelekezet kérésére hatályon kívül helyezte az USA Alkotmánybíróságának azt az 1990-ben hozott döntését, amely a szövetségi államoknak jogot adott bizonyos vallásos szertartások megtiltására, ha azok véleményük szerint beleütköztek az általánosan érvényes törvényes előírásokba. A döntés konkrét háttere az volt, hogy egy keresztény indián közösség régi vallási tradíciók szerint szertartásai közben bódító peyote-gyökeret rágott. Az Alkotmánybíróság döntése szerint ez beleütközött az általános tilalomba a kábítószeres ellen.

Az amerikai egyházi közösségek szerint ez a döntés veszélyeztette a vallás szabad gyakorlatát és bármikor beavatkozást tett lehetővé az állam részéről vallási kisebbségek – ez esetben egy indián vallásos közösség – szertartásaiba.

lwi e

EL SALVADOR

Szeptember végére a Lutheránus Világszövetség kerekasztal tanácskozást hívott össze Genfben a középamerikai El Salvador kis evangélikus egyházának támogatására. A 10 ezer lélekszámú kisebbségi egyház elnöke, Gomez püspök, az utóbbi évek során, nem egyszer élete kockáztatásával védelmezte az őslakos indiánok és a kis egyházak jogait a katonai kormányzattal szemben. A Világszövetség ismételt közvetíteni próbált a polgárháborús felek között. Most végre remény van arra, hogy a polgárháború véget ér és az

egyházak újra megkezdhetik szolgálatukat a keresztyén nevelés és a lelkipásztori gondozás területén a sokat szenvedett országban.

lwf today

BURUNDI

A kis középafrikai országban ezrek estek áldozatul az októberi katonai lázadásnak. Az ottani Bibliatársulat főtítkárárt, Gilles Bimazubute-t. háza előtt, öt gyermeke szemeláttára ölték meg a lázadók. A Lutheránus Világszövetség menekült-programja Tanzániában és más szomszédos országokban nagy erőfeszítéseket tesz a 370 ezerre becsült polgá-

ri, elmenekült lakosság élelmezésére.

epd – lwi – ref forum

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Novemberben jelent meg a LVSZ legújabb dokumentációs kötete angol és német nyelven, amely beszámol a LVSZ-Tanács nyári üléséről /Volk Gottes – Völker und Nationen – Isten népe – népek és nemzetek. Genf, 1993. 142 lap/.

A kötet a tanácsülés legfontosabb határozataival mellett teljes terjedelmükben közli Brakemeier brazil LVSZ elnök, Gunnar Stålslett főtítkár, Gudmund Hernes norvég mi-

niszter és Manas Buthelezi délafrikai püspök előadásait az ülés főtémájáról, a nacionalizmus és az etnikai kisebbségek kérdéseiről. Ugyancsak közli a Tanács határozatából álló határozatát ebben a ma sokat vitatott kérdésben.

Értékes új kötet jelent meg a *gyülekezetépítésről* népegyházi és diaszpóra-gyülekezeti helyzetben. Szerzője Karl Eckhof, az ausztriai evangélikus evangélizációs és gyülekezetépítési munka vezetője. Saját gyülekezetépítési tapasztalatait foglalja össze kézikönyv formájában /*Gemeinde entwickeln für die Volkskirche der Zukunft* – Gyülekezetépítés a jövő népegyházának. Vanden-

hoeck, Göttingen. 1993. 364 lap/.

Most jelent meg német fordításban egy alapvető enciklopédikus munka 900 szócikkkel, képekkel és dokumentumokkal az európai zsidóság nemzeti-szocialista üldöztetéséről és sokmillió áldozatáról a II. világháború alatt. Sok hasonló témájú könyv mellett ez a háromkötetes enciklopédia adja talán a legrészletesebb információkat századunknak erről a véres tragédiájáról, amelyről az egyházak soha nem feledkezhetnek el. /*Enzyklopaedie des Holocausts*. 3 kötet, 2000 lap. Argon Verlag, Berlin. 1993/.

D. dr.Nagy Gyula

DR. HAFENSCHER KÁROLY:

Kommunikáció és erkölcs*

– Egy magyar evangélikus teológus megjegyzései 1993 őszén –

Megköszönve az előlegezett bizalmat és a jelenlét lehetőségét – a KUSZ tiszteletbeli tagjaként – engedjenek meg néhány előzetes megjegyzést háttéranyagként:

Még egy hónapja sincs, hogy *Párizsban egy UNESCO konferencián* vehettem részt. A kommunikáció kérdéseiről volt szó, 35 ország delegátusai között képviseltem Magyarországot. Főleg a LDC-országok kommunikációs fejlesztési programjával foglalkoztunk /Least developed countries = legkevésbé fejlett országok/. A fejlesztési projektek kapcsán a kommunikációs erkölcsről is kellett volna vitát folytatnunk. Mindjárt az első nap délutánján két „érdes” hozzászólás jelezte, hol is vagyunk, egy amerikai vezető újságíró és egy dél-koreai diplomata jelentette ki, hogy semmiféle etika, ideológia, morális kérdés nem érdekli, ezek mellőzését kérik, mert a híranyag = *árú és a kommunikációs tevékenység üzlet*, ne keverjünk ebbe morális kérdéseket. Dán elnökünk ugyan megjegyezte, hogy Európában vannak a kommunikációnak erkölcsi vonatkozásai is, lényegében mégis a két felszólaló szellemében folyt a dollármilliókat eldöntő konferencia. Ismertük ugyan az utánunk következő UNESCO naggyűlés alapvető előadását, *Federico Mayor* nagyszerű dokumentumát, amelyben jelentős szerep jut a kommunikációs morálnak, de ez nem segített gyűlésünkön. És Budapesten?

Szinte váratlanul robbant be országunkba az un. *media háború ügye* – az előadásomra felkérés után. Égetően aktuálissá lett mai témánk, mégsem térek ki e jelenségre, mert óhatatlanul a napi politikába tévednék, alapvető kérdések tisztázása helyett. Magát a *media* szót sem használok szívesen, mert egyszámú alakja a spirítizmus ingoványos területére emlékeztet, ezért keresem magyar megfelelőjét. A *mediaháborút*, meg különösen nem kedvelem...

Evangélikus teológusként nem áll módomban olyan hivatalos egyházi dokumentumokra hivatkozni, mint akár a pápai enciklikák, a püspökkari megnyilatkozások szö-

vege, vagy a II. Vatikáni Zsinat ma már történelminek mondható (gravissimum educationis momentum, a misszió, az Ad gentes, az apostolkodás, az Inter mirifica stb) dokumentumai és származék, kiegészítő iratai. – A *Lutheránus Világszövetség* ugyan elvileg és gyakorlatilag foglalkozik e kérdéssel is, sőt segíti nemcsak globálisan, regionálisan is a kommunikáció ügyét Afrikában, Latin Amerikában, Ázsiában, az európai kisebbségi egyházakban már 1947 óta (Lund 1947=LVSZ megalakulása), a genfi központunkban külön ilyen osztály működik, de nálunk az LVSZ (jellegénél fogva) kiadványai nem kötelező érvényű iratok minden tágelyház számára. Központunk fórumjellegű és struktúránk nem hasonlít a Vatikánhoz, ebben a vonatkozásban sem. Ha ezekről mégis említést teszek, ez a kontextualitás követelményének felel meg, ugyanígy szólok Tanító Hivatal hiányában különböző felnőtt kátékról, szociáletikákról stb.

I. ÁLTALÁNOS ALAPELVEINK

Tudom, minden teológus kísértése, hogy Ádámnál-Évánál kezdi és mire a mához ér, elfárad, sőt hallgatóit is kimeríti, mégis néhány bibliai, egyháztörténeti és szisztematika-teológiai megállapítás rám nézve is kötelező csakúgy, mint annak a gondolati struktúrának és nyelvezetnek említése, amit mondanivalóm során használok:

A.) A kommunikáció első része az *információ*, második lépcsője a *repció*, harmadik fokozata a *visszajelzés* (feed-back) és a negyedik fázisa a *permanens kontextus*. – Ez a séma lényegében Isten és az ember, ember és ember relációban egyaránt érvényes. – Isten kinyilatkoztatásában (revelatio) információt közöl magáról, nem marad néma és elrejtőzködő Isten. A teremtmények között egyedül az ember érti e szót, elfogadja, befogadja, visszajelez (pozitív: imádságban, negatív: elutasításban), majd állandó kapcsolatban marad és igyekszik tartani e két irányú forgalmat, s folyik e dialógus egy életen át.

*Az előadás elhangzott a Katolikus Újságírók Szövetségének tanulmányi napján.

Ember és ember közötti kapcsolatban hasonló a helyzet: az ember tud közölni valamit magáról (ha marad is hiányérzete), arról is jelez, mit tart a világról, elmondja mi a teendő – ezt a jelzést a másik ember veszi, befogadja, elfogadja, visszajelez és így kialakulhat az állandó kontaktus (Én-Te, mint alapreláció nemcsak Martin Buber képlete, hanem az evangélikus Karl Heimé is!). Mindez nem csupán az emberre, mint inividumra érvényes, hanem a közösségre is. Mi ezt a szót nem a societas értelmében, hanem a közös javakban való részesülés (koinonia, communio) értelmében használjuk. Isten kijelenti magát népének, a populus Dei válaszol és a nép egymás között is kommunikál az említett négy fázis szerint lokális, regionális, globális méretekben egyaránt. A levelekben pl. a Szentírásban mutatják a kommunikáció fontosságát, az akkori viszonyok között nagy távolságokban is tudtak érintkezni a gyülekezetek egymással (Jeruzsálem-Korinthus, Antiochia-Róma)

B. Evangélikus identitástudatunkhoz tartozik, hogy magunkat az Ige egyházának tartjuk, s ebből következően az emberi szót általában becsüljük, a hangzó szót (viva vox evangelii) prioritásban részesítjük, de a leírt szó is drága nekünk (A sola Scriptura csak úgy érthető számunkra, hogy ebben az Írásban találjuk a Krisztust, az inkarnálódott Igét, aki az igehirdetésben és a szentségekben is valósággal jelen van, s aki a Szentírás Ura marad=Christus Dominus Scripturae). Nem könyvvallásnak tekintjük ugyan magunkat, hanem a jelenlévő Krisztus egyházának, de ezt a Krisztust nemcsak a gyülekezetben, nemcsak kicsinyeiben, a hirdetett igében és szentségeiben, hanem a Szentírásban is keressük és megtaláljuk.

C.) Más felekezetekről alkotott képünk rendszerint hiányos, ha nem torz, vagy tarthatatlanul sablonos. Ehhez tartozik, hogy míg magunkat az Ige egyházának tartjuk – a római katolikus egyházat a szentségek egyházának. Más szavakkal: a protestantizmus és benne evangélikus egyházunk a *beszélő Istent* (Deus loquens) hallgatja és ünnepli, addig a római egyház a *néma Bárányt* (Agnus Dei) az áldozatra került és mindig újra reprezentált Jézust ünneplő egyháznak tűnik. Van evangélikus beállítás, ami szerint az evangélikus felfogás a verbális kommunikációt részesíti előnyben, míg a római a non-verbális kommunikációt. (Verbum invisibile, verbum visibile). – Általános vélekedésünkben az orthodox egyházzal, ahol az igehirdetés nem esszenciális része az istentiszteletnek, még inkább az a benyomásunk, hogy a szónak kisebb szerepe van, mint nálunk. Jómagam tudom, hogy túlegyszerűsítése ez a felekezetek leírásának és gazdagságuk aláértékelése. Az *ökumené világában* felekezetünk identitásának tartásával együtt több ismeretre és nagyobb nyitottságra vagyunk kötelezve más felekezetek irányában is. A kommunikáció alapkérdéseinél, így a kommunikációs erkölcs ügyében is evangélikus specialitásnak tekintjük, hogy nemcsak az Ószövetség VIII. parancsolatát (becsület védelme!), vagy a szeretet kettős parancsát, az Újszövetség új parancsolatát, vagy a Hegyibeszédet emlegetjük, hanem *Jézus Krisztus személyét*, mint aki Ura morálunknak is és akinek személye határozza meg – és nem egy principium – erkölcsi magatartásunkat. Ha ugyanannak a Krisztusnak uralma alatt élünk különböző felekezetekben is, úgy ez nem marad evangélikus specifikum, különösen nem elválasztó tényező, hanem igazi centrum, amire, akire figyelve egymást is jobban megértjük.

D.) Evangélikus kiadványokban jellemzően szerepel a vonatkozásban is az evangélikus múlt kötelezése is. Noha nem tartjuk magunkat a „hitújítás” népének s egyházun-

kat 450 éves egyháznak, hanem az egész mögöttünk levő 20 évszázadot is magunkénak tudjuk és vállaljuk, a reformációt úgy is fogalmazhatjuk, hogy *reformátoraink újra helyesen tájékoztatták* a tömegeket a kereszténység tartalmáról és elvárásairól. Akár az új lutheri bibliafordítással, akár a könyvnyomtatás adta új lehetőségek más formáival élve könyv került Isten népe kezébe és az szívesen olvasott is. A magyar világi sajtó úttörői is evangélikusok voltak. 1721-ben Pozsonyban az evangélikus tudós-lelkész *Bél Mátyás* adta ki még latin nyelven az első magyar újságot, a Nova Poseniensia címűt. Az első magyar hazai újságunk a Magyar Hírmondó szerkesztője *Ráth Mátyás* győri evangélikus lelkész volt. A magyar és európai irodalom bővelkedik protestáns értékekben Németországban és az északi államokban. Ma már jól tudom, hogy francia, spanyol, olasz irodalomra milyen hatással volt és van a római katolikus sajtótermés. Azt is vallom, hogy a múlt emlegetése nem elegendő egyik felekezet számára sem...

II. A JELEN HELYZET ÉRTÉKELÉSE

A kommunikációs, vagy „információs robbanás” kora ambivalens jelenség: növekvő lehetőségek egyfelől, növekvő felelősség másfelől. Gyarapodó produkciók és növekvő veszedelmek. Mindenki érzi, hogy a mérhetetlenül nagyobb lehetőségek korunkban, és ezen belül az utolsó néhány esztendőben, növekvő felelősséget raktak vállunkra, de egy bizonyos „bizonytalansági érzést” keltettek bennünk, hogy tkp. nem tudunk megfelelni annak, ami van, ami adatott. Ma már nem elég, ha azt emlegetjük, hogy az evangélisták is informátorok voltak: Lukács, János – a mában kell technikailag is lépést tartani modern eszközök alkalmazásával a leírt és kimondott szó iránti felelősségünket bemutatni, a kommunikáció mérhetetlen erkölcsi felelősségére rámutatni. A manipulált hírközlés, az irányított propaganda, félinformációk felfedezésére köteleztettek vagyunk és mi hasonlókra sohasem vállalkozhatunk. Aki tömegeket, vagy egyes rétegeket informál, mindig kell, hogy önvizsgálatot tartson, hogy szava igaz, szép, emberhez méltó és építő-e vagy sem. Az önvizsgálat a „gnóti seauton” már a görögöknél templom homlokzatán olvasható felirat volt (sapienti sat!) – A szekularizáció korában kinek felelős az ember? Nyitott kérdés a kommunikáció embereinek – megválaszolt kérdés a Coram Deo álló keresztény újságíróknak. A sajtón egyébként lemérhető, mit is jelent a szekularizáció – „et si Deus non daretur” ahogyan Hugo Grotius (1606) ezt leírta jogászként s azóta így formálódnak jogi, közgazdasági, természettudományos stb szövegek és újságcikkek, publikációk is. Ha nem is szeretem a „postchristianus Európa”, vagy Magyarország kifejezését, de annak józanul tudatában kell lennünk, hogy az átlaggondolkodásra és életgyakorlatra a fentiek jellemzőek...Ezt az írott vagy elektronikus sajtó értékelésénél is figyelembe kell vennünk.

III. SPECIÁLIS EGYHÁZI SZEREPVÁLLALÁS

Most és itt elsősorban nem hálátlan és elégtelen „erkölcs-csősz” szerepre gondolok, hanem a kérdező pozíció felvételére és a pozitív mondanivaló meghirdetésére. A *kérdező pozíción* azt értem, amit a mi körünkben először Helmuth Thielicke vállalt fel már a második világháború alatt és után Die Fragen des Christentums c. köny-

vében. Először állt fel 200 év óta – a Felvilágosodás óta – a vádlottak padjáról, a megkérdettség állapotából és elkezdte kérdezni a szekularizált társadalmat. Volt mit kérdeznie! Az élet értelméről, a honnan hova kérdéstől a tömegek szerepéig, a modern babonás hitekől a fanatikus testvérgyűlöletig...vannak kérdéseink... Érdekes az a zavarodottság, amikor mi kérdezzük, nem a felelősségrevonás, hanem az őszinte érdeklődés modorában. Keresztény sajtó: – van kérdésünk és szabad kérdezni! – Igaz ugyan, hogy 1Pt 3, 15-17-ben azt olvassuk, hogyha nem kérdeznek, úgy is van mondanivalónk, mandátumunk, sőt akadnak kérdéseink is. Figyeljük meg Jézus beszélgetési módszerét: nemcsak automatikusan válaszolt, ha kérdezték, hanem visszakérdezett, máskor csak kérdezett, sőt volt, amikor hallgatott és nála még a hallgatás is kommunikációs eszköz lehetett. Jelzésértékű!

A pozitív mondanivaló meghirdetésén azt értem egyfelől, hogy nemcsak a negatívumokat szabad észrevennünk, kritizálnunk, hanem a jót, eredményt, szépséget, igazságot – még ha nem is tőlünk származik(!), másfelől egy halálra orientált kultúrában és civilizációban (Toffler, Huxley, Orwell, de már Spengler is így beszélnek az euroamerikai kultúráról –) szabad életorientáltan gondolkodni, cselekedni. Mesterünk azt akarja, hogy életünk legyen és bővelkedjünk; sőt azt ígerte, hogy már örökéletünk van, ha benne hiszünk, mi pedig gyakran „nem leheljük az élet illatát”, – Amint nem hiszem, hogy a prédikációban lét- és szituáció-analízist kell adnunk, hanem ismerve hallgatóink mai valóságos helyzetét, abba kell hirdetni az Élet evangéliumát, relevánsan, felszabadítva bilincseitől az embereket, akiknek nemcsak problémáik, mint képzelik, hanem nyers és szalonbűneik egyaránt vannak, ugyanúgy sajtónkban és elektronikus hírközlő eszközeinkben valóban életre orientáltan kell megszólalnunk (abortuszt gyakorló, öngyilkosságba menekülő, jó halált kívánó magyar társadalmunkban) – mentő szeretettel élni és kommunikálni: ez a mi dolgunk és nem is kevés. Ez hozzátartozik az opus proprium vállalásához.

IV. NÉHÁNY JÓTANÁCS ÖNMAGUNKNAK

– evangélikusoknak, római katolikus szakértők jeles társaságában. Természetesen Önöknek nem merek tanácsot adni, ez magyar viszonyok között szerénytelenség lehetne. A római katolikus magyar sajtót csak részben ismerem, a többszínű és néha egymásnak feszülő sajtótér-mékek (pl. a most megjelent új sajtóorgánunk: a Keresztény Élet) nem adnak tiszta képet egy „kívülálló” számára és nem engedik meg, hogy bármit is tanácsoljak római katolikus Testvéreimnek, Kollegáknak. Magamnak és magunknak annál inkább szólok, azzal a reménységgel, hogy hátha van Önöknek is antennájuk az én adásom véltelére...

1. *Átgondoltabb, megtervezettebb, koordináltabb sajtó-politikát az egyházban!* Egy pluriform vallási helyzetben és egy pluriform evangélikus egyházban is lehetne egységesebb a profilunk. Ez alapján véve és részleteiben is identitásunk újra meg újra történő tisztázása lehetne. Kik vagyunk? Mi a sajátos bennünk? (Ez a *Qui?* kérdése)

2. *Nagyobb felelősséggel kell írunk és tartalmasabban megszólalnunk.* Kevés és a készületlenség jele, ha azt mondjuk: „Beszéljünk, szóljunk, nyilatkozzunk – ha már lehet ma”. A szónak súlya van, s Toldi malomköve szerint, repül a nehézkő... s nem tudjuk kit hogyan talál meg... A mit is mondunk, egyik döntő kérdésünk (*Quid?*)

3. *Komolyabban kell vennünk az olvasóinkat és hallgatóinkat!* Nem szabad lenézni a megszólítottakat. Meg kell hallgatnunk véleményüket, igényeiket – különben monológgá silányul párbeszédünk. Ez a *Cui?* kérdése. (Névtelen a levelünk, ha nem írjuk alá, de az is névtelen, ha nincs címezve – az egyik szemétkosárba való, a másik sohasem érkezik meg...)

4. *A hogyan kérdése, ha nem is elsődleges, de nélkülözhetetlen.* Ez a *Quomodo?* kérdése.

a.) *Tanulni kell egymástól* a kommunikáció formáit – nem lehet mindig amatorként megjelenni profik között! Az egymástól tanulás az ökumené széles területére érvényes. Ma a keresztény sajtó akarva, akaratlanul is kívülről nézve az Isten egész népe (populus dei) sajtója.

b.) *hitelesen kell szólni.* A MUOSZ idei újságíró kézikönyvében – amit kelet-középeurópai újságíróknak adtak ki – külön fejezet szól a hitelességről (Credibility – a fair munka eredménye). Magasszintű, etikus, szakmai vezetés örködjk a hitelességén! – írják. A bizalom, hogy megvesztegethetetlenek vagyunk, olvasottságunk, hallgatottságunk feltétele. Önmagunknak kell magatartásunkat kialakítani s nem kell központi kormányzati irányításra várni. Csak úgy szabad ma írunk és beszélünk, hogy rövid, vagy hosszabb idő után se kelljen szégyenkeznünk. A jó újság nemcsak pontos, tényeken alapuló, hanem fair is, megbízható is, nem agresszív, sőt megértő és együttérző.

c.) *ha nem is avantgard szerepű az egyház, de semmiképpen sem utóvéd, vagy szanitéc-jellegű munkát végez.* Az újszövetségi modellek figyelemreméltóak: *só, kovász, hegyen épített város.* A mai médiaháborús időben sem tükrözheti az egyházi sajtó a „nem-egyház” hangulatát, stílusát, gyűlölködő mentalitását, hanem meg kell őriznie identitását, stílusát, hiszen nem e világ sémájához (Róm 12!) szabjuk magunkat. Ez nem konzervatizmus szükségszerűen – ez a *só* konzerváló ereje legfőképpen. Ez nem maradiság, hanem a normális emberség egy elembertelenedő világban. Ez a valódi értékek továbbadásának feltétele a giccsek zsisbászárában, az amerikai fizléstelenségek bazárjában is.

d.) *Sajtónk nem olcsó sikerre, hanem komoly eredményre orientált legyen.* Jézus Urunknak sem voltak sikerei, de még keresztje is eredményes volt. Szavai sem hangzottak hiába, ha nem is tapsoltak mindig hallgatói. Hiszen *nem színház ez a világ* – még Shakespeare is tévedhetett – hanem a benső szoba ügye, ahol Atyánk titkon lát és tudja mi történik.... A világban élünk, de nem e világból, nem e világ normái, kaptafája, sémája szerint, nem szabjuk magunkat e világhoz, még ha tiszteljük is világunkat. Ez semmiképpen sem gettóba vonulás, nem is egy szent exodus, az erkölcsi elit kivonulása. Nem ez ment át bennünket a 21. századra, hanem *bevonulás a világba*, ahol az imádság tart és őriz meg, amit közös Urunk mondott: „őrizd meg őket a világban.” Kommunikációs szolgálatunk csak ebben a bizonyosságban maradhat meg és újulhat meg: *Van helyünk és van mondanivalónk itt ma is, holnap is.*

S most a Rahnertől tanult „térdenálló teológiai” módszerével fejezem be egy általam svédből fordított imádság szavaival: (Imádság véleményformáló emberekért): „Istenünk kérünk Téged, hogy vezesd és áldd meg mindazokat, akik sok hallgatóhoz szólnak és akik sok olvasóhoz írnak. Segítsd őket, hogy az igazságot, a jóságot és a békét munkálják! Ámen.”

Köszönöm figyelmüket.

Lelkész-szemmel

KÖZÖS FELELŐSSÉGGEL ISTEN ELŐTT

Esperesi székfoglaló a Vasi Egyházmegye iktató közgyűlésén
Körmenden, 1993. november 6-án

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés! Kedves Vendégeink!

Meghatódva és megindultan állok első hivatalos esperesi szolgálatom helyén e népes gyülekezet és a sok vendég előtt, amikor régi hagyomány szerint néhány gondolattal fel kell vázolnom jövődö munkám általam legfontosabbnak tartott irányvonalait. Mielőtt azonban ebbe belekezdenék, szeretném a szokásos és a kötelező illendőségen túl, szívből jövő köszönetemet kifejezni a Vasi Evangélikus Egyházmegye gyülekezetei, presbitériumi felé, hogy választásukkal kifejezték: bizalmat szavaznak nekem ebben a felelős munkakörben. Köszönöm azon lelkésztársaim bátorító szavait, akik bizalommal teli várakozásuk kifejezésével segítettek a kezdeti tagadást elfogadássá érlelődni bennem. Nem utolsósorban azonban megköszönöm Szebik Imre püspök úrnak a főpásztori lelkesítést és annak kinyilvánítását, hogy hajlandó munkatársává fogadni az Északi Egyházkerületben.

Az elmúlt 5 hónapban az emberi szavakon és a körülmények sajátos alakulásán keresztül kezdtem egyre tisztábban hallani és megérteni az életemet irányító Úr hangját és tisztségemet a mai napon nemcsak adminisztratív ügy egyházi eljárások eredményeként, hanem az Ő kezéből kapott feladatként fogadom el.

Meghatódva, de bizony szorongással a szívemben állok előttetek azért is, mert az ünnepi külsőségek óhatatlanul is megjelenítik azt a kísértő félreértést, mely szerint e mai ünnepelés középpontjában az én személyem állna. Szorongok emiatt, de remélem, hogy néhány gondolatom kifejtése a valóságot: a mai ünnep középpontjában nem én, nem is egy tisztség, hanem az a Jézus

Krisztus áll, akitől kapva és akire nézve van csak értelme minden egyházi szolgálatteljesítésnek. Nem koronázás és nem boldoggá avatás történik ma itt, nem emelkedek és nem is szeretném, ha felemelnének mások fölé rangban és méltóságban. Krisztus Urunk nyomdokán járva én is komolyan szeretném venni minden emberi (egyházi) korona elutasítását és ha nem is keresem hős mártírllekűséggel, de ha kell, háborgás nélkül megkapom a töviskoszorút. De csakis az igazságért, a Krisztus igazságáért!

Ma is és a jövőben is Veletek vagyok egy sorban. Lélekben Közöttetek vagyok és nem valamiféle magaslaton, „szemben” a lelkésztársaimmal, tisztségviselőkkel és gyülekezeti tagokkal. Veletek együtt nézek afelé az Úr felé, aki hív, küld és megszentel a szolgálatban. Közös felelősséggel állunk Isten előtt!

Így is mondhatnám: esperest választottatok ugyan, de „csak” egy embert kaptatok – egy hitében, mindennapos lelkészi szolgálatában hozzátok hasonlóan küzdő embertársat.

A minap valaki megkérdezte tőlem: „Tudod-e, mit vállaltál?” Erre a negatívumot sugalló kérdésre nem lehet rövid és találó választ adni. Ha azt mondom, „tudom”, nem mondok igazat, mert ki tudná előre, milyen nehézségekkel kell majd megküzdnie, melyeket a körülmények, vagy más emberek gördítenek majd eléje? Ha azt mondom, „nem tudom”, akkor felvetődik a kérdés, miért mentem mégis bele. A kérdésben megfogalmazott „mit vállaltál” helyett az én szemszögemből sokkal fontosabb annak tudása, hogy *kinek tartozom felelősséggel*. Ezt kellett először helyére tennem önmagamban és csak akkor vállalkozhattam az oltár előtt tett esküre, melyet el is mondtam: „minden esperesi feladato-

mat lelkipásztori hűséggel és szeretettel teljesítem”.

A mindenható Isten azonban úgy irányítja és szervezi az egyház életét, hogy az oltár előtt ne csak espereseknek, lelkészeknek kelljen fogadalmat tenniük. Időről időre minden hívő evangélikus keresztyén ember megáll itt, hogy fogadalmat tegyen a jövőre nézve. Nem elég tudni, mit kell kimondani elröppenő fogadalomként pl. egy kisgyermek keresztelesekor a szülőknek, keresztszülőknek. Sokkal inkább tudni kell azt, kinek tartoznak felelősséggel a cseperedő gyermek hitének ébresztgetése során. Nem elég érezni huszonévesen a vonzalmat életünk választott párja iránt, hanem tudni kell az oltár előtt és a munkás hétköznapiakon is azt, kinek tartoznak felelősséggel azért, hogy a kimondott ígért: „holtomig, holtáig el nem hagyom”, valóban életre szóló közösséget építsen. Ugyanez történik minden gyónás alkalmával is: hogy ne üres kijelentésként hangozzon ajkunkról a válasz „Igyekezem” Isten akarata szerint élni, ahhoz tudnunk kell, hogy felelősséggel tartozunk az életünket, próbálkozásainkat szerető féltéssel körülölelő Úrnak. Az esperesi eskü tehát nem valami különleges fogadalom, hanem ugyanolyan katarzisért esdeklő leborulás Isten előtt, mint amilyen lelki leborulással tesz fogadalmat a keresztszülő, az ifjú pár, vagy a bűnbánó ember.

Hogy adhassunk, ahhoz kapnunk kell először. Mielőtt munkát végeznék, először el kell nyernem az erőt abból a nagy munkából, amelyet Isten tett érttem Jézus Krisztus által. Tudom, nem én teszem le az első követ Krisztus egyházának építésében. Nem is azok tették le, akik esperesként énelőttem szolgáltak ebben a megyében és akik közül hárman ma itt lehetnek körülünk-

ben. Az első követ Jézus tette le az egyház építésében, Ő a szegletköv, és neki tartozunk mindannyian felelősséggel, hogy továbbépítsük-e, vagy egyéni érdekeinkkel, egyházpolitikai feszültségeinkkel, elégedetlenségünkkel és engedetlenségünkkel romboljuk-e az egyház lelki épületét.

Abban a szilárd hitben, hogy nem mi keressük a pásztorot, hanem a pásztor keresett meg minket életújító szeretetével, s nekünk minden tevékenységünk válasza erre a megelégedezett isteni kegyelemre, néhány konkrét munkaterületről szeretnék beszélni.

1. Az egyház szolgálatáról általában

45 esztendővel ezelőtt a magyarországi evangélikusságot is megfosztották minden anyagi bázisától és a hitéletet visszaszorították a templomfalak közé. Sokak szemében úgy tűnt akkor, hogy ezáltal megbénult az egyházi élet. Egyletek, ifjúsági körök, dalárdák oszlottak fel és az egyház kiszorult a társadalmi és kulturális életből. Mégis azt kell mondanunk, hogy volt abban valami jó is. Nem abban, hogy oly sok minden elveszett, hanem abban, ami megmaradt. Mert 40 év során a templom, ha omladozva, málladozva, ha keveseknek is, de lelki otthont adott, az evangélium pedig semmit sem veszített fényéből. Isten Isten maradt, nem kell őt és a sziklaszilárd igei fundamentumot sem átalakítani, sem modernizálni, sem újrafogalmazni.

Napjainkban az egyház visszakapta azt a szabadságát, amellyel ismét kiléphet a templomfalak közül a társadalom porondjára és saját üzenetével gazdagíthatja környezetét. Egyik napról a másikra nem lehet csodát művelni, különösen akkor nem, amikor generációk idegenedtek el a gyülekezetől és a hívő keresztyén életviteltől. A lehetőség azonban adva van és meg kell tanulnunk újra helyesen élni vele. Szükségünk is van arra, hogy evangélikus hitünket a templomon kívül is bátran megvalljuk és képviseljük. Úgy vállaljanak evangélikus híveink társadalmi, politikai funkciókat, hogy tehetségükön, rátermettségükön kívül ne szégyelljék megvallani felekezeti hovatartozásukat. Az egyes gyülekezetek életére ugyanez vonatkozik: a templomfalakon kívül is megjelenő egyház szükségyszerűen igényli a munkatársakat. A jövőben csak úgy lehet korszerű egyházi szolgálatot teljesíteni, ha van és lesz kire számítani a lelkésznek és feleségének. Sokat bíráltuk a diakónia emlegetését, mely egyházpolitikai programként valóban bírálható is volt, azonban mégsem szabad megfélekmünk a gyülekezet diakóniai elkötele-

zettségétől! Ez Krisztus példája! Az egyedülállók, betegek felkeresése, a segítség megszervezése nem kizárólag a lelkész munkája. Ebben a tevékenységbe a gyülekezeti tagoknak is meg kell találniuk a helyüket és feladatukat. Nem szabad elfelejtenünk Luther szavát, aki azt mondta: „A jócselekedet igazoló jegy – mint a levélre ütött pecsét –, mely bizonyossá tesz, hogy a hitem igazi. Ha érzem szívemben, hogy jócselekedetem szeretetből folyik, akkor bizonyos lehetek, hogy hitem helyes.” Ebben az irányban még nagyon sok feladat és nagyon sok tisztázni való áll még evangélikus gyülekezeteink előtt.

2. A keresztyén nevelés

Sokszor és sok helyen elhangzott már, de itt mégis fontosnak tartom újra elmondani azt az igazságot, amit a pedagógusok is alátámaszthatnak: *a nevelés alapvető helye a család.* Talán nem túlzok, ha azt mondom, hogy a rendszerváltás utáni legnagyobb vívmány egyházi szempontból a hitoktatás szabaddá tétele volt a városi és körzeti iskolában is. Hozzá kell azonban tennem, amit mindannyian érzünk is, hogy a hitoktatás önmagában még nem elég. Heti egy-két óra hittan iskolai környezetben még nem biztosítja egy fiatal számára sem, hogy önként és boldogan élje át a keresztyén gyülekezet közösségének evangéliumi értékeit. Nyújthatja a lelkész, vagy a hitoktató szakmailag a legszínvonalasabbat, legmodernebbet (sajnos, ettől még távol vagyunk) de még ekkor sem ér el eredményt, ha a családban a gyermek hitben közömbös, vagy éppen egyházellenes hatásoknak van kitéve. Ne gondoljuk, hogy csak az elmúlt 40 évben volt különös aktualitása a körmendi templom gyönyörű oltárképének, Vágó Pál festményének: Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket! A hitoktatás szabadságában is megvan ennek a képnek és az igének az üzenete: generációknak kéz a kézben kell találkozniuk egymással és Krisztussal!

Vas megyében éppúgy, mint az ország más területein komoly problémát jelent az értelmiségi réteg hiánya, vagy csekély száma az evangélikus egyházon belül. A falvakból főiskolára, vagy egyetemre került fiatalok az ateista nevelés hatására elvesztették kapcsolatukat az egyházzal. Új lehetőség, hogy evangélikus gimnáziumaink, így a nagy múltú Soproni Líceum, melynek vonzáskörében élünk, jó lehetőséget kínál a színvonalas továbbtanulásra és a hívő evangélikus nevelésre. Egyházmegyei szinten arra fogunk törekedni, hogy Vas megyéből minél több fiatal

válassza a továbbtanulásnak ezt a formáját. Egyházunk jövője indokoltá teszi evangélikus iskoláink adta lehetőségek minél szélesebb körű kihasználását.

Szólnom kell még egy számomra különösen is kedves és a jövőben még inkább felkarolandó munkaterületről. A Vasi Egyházmegye élen jár a gyermekek nyári táboroztatásának megszervezésében. Gyermekek és szülők százai gondolnak vissza nagy örömmel és nosztalgiával elsősorban az őrimagyaródsi táborokra. Új ifjúsági akciócsoportunkkal, a „Hajtás” nevű szervezettel közösen, lelkészeink, teológusaink segítségével szeretnénk ezt az értékes munkát folytatni és lehetőségeinkhez mérten mind jobban kiszélesíteni.

3. Egyházi tisztségek

Abban a helyzetben van gyülekezeteink legnagyobb része, hogy örülnünk kell, ha valaki egyáltalán hajlandó elvállalni valamilyen gyülekezeti tisztséget. Mégis azt mondom és a jövőben is arra fogom szólítani a gyülekezeteket, hogy gyülekezeti tisztségre csak egyházhoz hű, templombajáró és a gyülekezeti életben példamutató aktivitást tanúsító egyháztagot válasszunk. Amikor világi pozíció, vagy egyéb téren mutatott eredmények alapján választanak valakit presbiterré anélkül, hogy meg volnának győződve hívő elkötelezettségéről, azonnal ki vagyunk téve annak a veszélynek, amittől 40 évig szenvedtünk, hogy az egyházi döntések meghozatalában egyháztól idegen szempontok érvényesüljenek. Más szóval: a gyülekezeti élet centruma az istentisztelet. Ne döntsnek gyülekezeti kérdésekben olyanok, akik ezzel a lehetőséggel rendszeresen nem élnek!

4. Lelkészek munkája

Nem úgy vettem magamra ezt a tisztséget, hogy nem ismerném és magam is ne gyakorolnám a gyülekezeti lelkészi szolgálatot örömeivel és nehézségeivel együtt.

Néhány szavam a lelkészekhez szól. Az első: rendkívül fontosnak tartom evangélikus egyházunk arculatának pozitív alakítását környezetünkben. Manapság elég gyakran hallunk egyházellenes megnyilatkozásokat a politikai életben éppúgy, mint magánbeszélgetésekben. Az egyháznak legfőbb feladata, hogy megmutassa azt a *más utat*, a Krisztus útját, amelyet megbocsátásban, szeretetben és életáldozatban lehet élni, és amelynek van jövője. Ezt az evangéliumot azonban csak úgy lehet hitelesen megjeleníteni környezetünkben, ha kerüljük a szélső-

séges vitákat a másként gondolkozókkal és anélkül, hogy feladnánk a magunk igazát, vagy lemondanánk tanításbeli értékeinkről, megpróbálunk békésen élni a környezetünkkel. A lelkész jelenjen meg pozitívan a társadalom életében. Itt nem politikai szereplésre gondolok. Azokra a társadalmi önszerveződésekre, egyesületekre, kulturális közösségekre, amelyek igénylik a lelkész segítségét és amelyeknek van pozitív hatásuk a környező társadalomra. Mert van mit mondanunk a közérkölc, a kultúra, a művészet és általában az emberi együttélés terén.

A másik szó a lelkészekhez: ápoljuk egymással a testvéri közösséget! A fraternitás, az egymás megértésén, segítésén alapuló munkakapcsolat nélkül hittel elveszti az ügy, amelyért egyénileg, gyülekezeteinkben oly sokat fáradozunk. Hogy a ránbízott kincset hamisítatlanul tovább tudjuk adni, ahhoz szükség van az egymás általi gazdagodásra, egymás elfogadására, esetleg a szolgatársi figyelmeztetés, vagy jóindulatú kritika komolyan vételére is. Ezen a téren különösen is fontosnak érzem jövőbeli munkámat: azt szeretném, ha az egymással való kapcsolat és találkozás sohasem teher, hanem mindig irányadó töltekezés lehetne.

A harmadik szó már nemcsak a lelkészekhez, hanem ugyanúgy a gyülekezetek híveihöz is szól. Tartsuk meg az egyházi fegyelmet! Az egyház nem hatóság, nem büntet, nem ítél el, nem bírságol. Nem is azért van. De: aki önként vállalta a szolgálatot az evangélikus egyházban, aki önként az evangélikus egyház tagjának vallja magát, annak bizonyos kötelezettségeket is magára kell vállalnia. A lelkész társak ne vegyék a személyük ellen irányuló akciónak, ha látszólagos terhet jelentő plusz munkát kell időre bekérnem tőlük és ha esetleg felszólítást kapnak a pontos munkavégzésre. A gyülekezetek tagjai se vegyék zaklatásnak, ha lelkészüket az egyházfenntartói járulékot időben, az év elején kéri tőlük, ha rendszeres templomlátogatásra lelkesít, ha az első osztálytól folyamatos hitoktatást szorgalmazza, vagy ha keresztesítés, esküvő előtt többszöri beszélgetésre hívja az érintetteket.

A gyülekezet tagjainak komolyan bele kell gondolniuk abba, mennyire megsokasodott lelkészeik munkája és hogy a fizetések terén a sok munkának megfelelő honoráriumot juttassák a szolgálatvégzőknek. A gyülekezetek a jövő biztosítása érdekében törekedjenek arra, hogy lelkészeik olyan javadalmazást kapjanak, amely egy egyetemet végzett vezető beosztású értelmiséginek napjainkban Magyaror-

szágon jár. A politikai rendszerváltás megtörtént, az egyház visszakapta jogát és megbecsülését, sokszor azonban a lelkész ezt a megbecsülést a saját gyülekezetében a javadalmazás tekintetében nem érzi, mert szinte minden maradt a régiben.

A jövőben feladatunknak fogom tartani minden gyülekezet védelmét az őket ért sérelmekkel szemben, de feladatunknak tartom a lelkészek védelmét is a társadalmi környezetből, vagy esetleg a gyülekezetből jövő támadásokkal szemben. Csak így igazságos a vezetés.

5. Más egyházakkal való kapcsolatok

Az ökumenikus elkötelezettséget családom tradíciójából hozom. Úgy cseperedtem fel Sopronban, hogy vasárnap reggel a hozzánk legközelebb lévő templom, a református templom harangszavára öltözködtem, a aztán nagyapámmal együtt indultam a katolikus templomba misére. Csak később, a konfirmációi órák alkalmával bontakozott ki bennem igazán, hová is tartozom. Hová is tartozunk? Krisztushoz, aki miértünk is szenvedett. Hiszem, hogy nemcsak én értem, hanem azokért is, akik egy másik felekezetbe születtek bele. Ő, az Egyetlen Főpásztor köt össze velük is.

A jövőben örömmel szolgálók

együtt és keresem is a kapcsolatot a többi egyházzal. Öröm az, ha a közöset, a krisztusit együtt, egymás mellett hirdetjük különböző alkalmakon. Természetesen nem az a béke és nem az az egység, amelyben elveszítjük a legfontosabbat, Isten ígését. Luther ezzel kapcsolatban ezt mondja: „Ebben nem lehet engedni, sem a szeretet kedvéért megalkudni, hanem engedjen mindenki az igének! Mert nem külső, világi egységre kaptuk az ígét, hanem az örök életre! Majd terem az Ige egységet – Ige nélkül pedig úgy sincs egység.”

Véleményem szerint olyan közös szertartásokon vegyünk részt, amelyek nemcsak ökumenikusnak nevezettek, hanem valóban azok is. A közös alkalmakon ne hangozzék el a másik felekezetet irritáló imádság, megszólítás vagy kijelentés! A közös alkalmak előkészítése során járjunk el mindig a legnagyobb körültekintéssel híveink, de a másként gondolkodó felebarátaink érdekében!

Kérem egyházmegyénk lelkészeit és híveit, imádkozzanak értem, hogy szolgálatomat Isten akaratának megfelelően és az oltár előtt elhangzott esperesi esküm szellemében tudjam jól lekövetni, elvégezni és ne feledjük el soha egy percen sem, hogy közös felelősséggel állunk az Úr előtt!

Zügn Tamás

Gémes István két könyvajándéka

Föl-földobott kő földre hullva
Kicsi országom, újra meg újra
hazajon fiad...
és jaj, hiába mindenha szándék
százszor földobnál, én visszazsáználék
százszor is, végül is....

Ady Endre

Néha néha küldött a szerző könyveket, neves német teológusoktól, itthon maradt, itthon szolgáló kollegáknak, *most saját két könyvét ajándékozta egyházunknak.* – Az egyik lelkipásztori felelősségből született, a másik szenvedélyesen újat kereső, tanítási szerető lelkész ajándéka.

Hiszek. Igéihirdetések az Apostoli Hitvallásról. A könyv címlapján az egyre kisebb „Hiszek” szavak sorának végén eredetileg kérdőjel állt. Az impresszum szövegével ellentétben ezt is Gémes István tervezte s ez mindjárt fölhiúta volna a figyelmet arra, hogy nem is olyan könnyű a 20. század emberének őszintén mondani ezt az ősi szöveget. Német, svéd, dán felnőtt katekizmusok ismeretében hadd mondjam így: *igéihirdetések formájában akarja interpretálni a szerző a Credo szövegét*, több ez, mint fordítás, szándékosan használtam az interpretálás szavát, műfaját. Becsületes vállalkozás. Valójában minden gyülekezeti lelkész állandó feladata ez vasárnaponként. Gémes kollégánk bemutatta, hogy ő miként végezte ezt a szolgálatot. Komoly törekvés, hogy az Apostolicum szavait egy-egy bibliai igever, vagy textus alap-

ján magyarázza. Külön értéke a könyvnek a *Függelék!* Ez a 10 oldalnyi szakasz, akár bevezetés is lehetne. *Mélyen sajnálom*, hogy a sok sajtóhiba (56!), az ígéretek benem-váltása a nyomda hibájából (Reményik vers + grafikon) méltán okozott bosszúságot kollegáknak s kevés vigaszt, hogy aki nálunk akar könyvet kiadni, hasonló fogyatékoságokkal számolhat. Reméljük, nem vesztí el a szerző kedvét magyar könyv írásától! LMK-ban homileitikai megbeszélésre ajánlom Gémes lelkésztestvérünk munkáját!

Színlatás – a másik könyv címe. A szemléltetés újra felfedezése. Nálunk úttörő munka. Nemcsak valláspedagógusoknak való, valamennyiünknek hasznos meditációra. „Színkel való találkozásra és üzenetmeghallásra hívogat” írja előszavában a szerző. A jó pap holtig tanul nyitottságával vettem kezembe a szép kiállítású, izléses könyvet (lám: így lehet kiadni valamit!), s meg kell vallanom, hogy egyik ámulatból a másikba estem; képmeditációról már hallottam, sőt részem is volt benne, de itt másról van szó: az *színek szolgálatáról*, a kezdetben játéknak tűnő színkel tartalmasan beszélni kezdtek. A bibliai versek, ismert énekek még csak kiegészítették a színek újszerű szolgálatát. Erről a könyvről még beszélnünk kell s forgatásával „nyiladoznak vakszi szemekünk”. Szegényes magyar evangélikus spiritualitásunkat nagyon gazdagíthatja s még missziói feladata is lehet...

H. K.

Harmati Béla püspöki jelentéséből*

A Németországi Protestáns Egyház (EKD) évi zsinatán vehettem részt Osnabrückben november 8-án, ahol Peter Berger, az amerikai Boston híres egyetemének professzora tartott előadást a *modern világban történő protestáns tájékozódásról* (*Leben im Angebot. Protestantische Orientierung in der modernen Welt*). Hadd hívjam fel erre a figyelmet azzal, hogy kiemelek belőle egy gondolatmenetet.

A mai pluralista világban, ahol a vallásokban is nagyon sokféle „választék” áll a modern ember előtt, sokakat ez a bőség megzavar és bizonytalanra tesz. Kinek is higgyünk most igazán? A régi, megszokott egyházak az igaziak-e vagy a most jelentkező, modern és sokszor igen tetszetős új vallások után induljunk? A korábbi évszázadok szokása az volt, hogy a királyok döntöttek alattvalóik hitéről, vagy később vallásháborúk, a reformáció és az ellenreformáció korában a földesurak. Ahol a kialakult masszív népegyházak, egyes afrikai vagy ázsiai országokban egy-egy világvallás zárt, tradicionális társadalmi rendet is teremtetett, ott minden készen állt és előregyártottan ott volt. Az emberek „beleszülettek és beleélték magukat”. A vallásosság kívülről, a társadalmi szokások és a tradíció felől kötötte össze az odatartozókat.

A mai vallási és hitbeli pluralizmus közepette, ahol sokan és sokféle „biztonságot”, megcáfolhatatlan „igazságot” kínálnak, újra rá kell döbbenünk a reformatori „sola fide” valódi jelentőségére. A keresztyén Krisztus-hit, az Istenben való bizodalom ugyanis nem pszichológiai megnyugtatós a vallási kultusz vagy mechanizmus révén. Az ehhez tartozó intézmények, egyházak vagy szervezetek nem adhatnak „intézményes” biztosítást az üdvösségről vagy a boldogságról. A keresztyén hit nem önmagunkban, nem egyházunkban, nem hitünkben való bizonyosságot, hanem *Krisztusban való bizonyosságot jelent!* A hívő keresztyén nem „magabiztos”, hanem „Krisztusban biztos” ember!

Igaz, hogy a mai vallási kínálat

között ott van a *fundamentalista* vagy abszolutisztikus kereszténység is, amelyik a maga egyházát mindehettől tévedhetetlennek, a maga csoportját az egyedül üdvözítőnek tartja. Szektás vagy pietista, „magasegyházi” és másokat lenéző, biztonságot sugalló csoportok megtalálhatók mindenfelé.

Ebben a nagy vallási és a hirtelen ráncszakadt szabadságban elbizonytalanodott, a Mestert kereső embereknek azt az üzenetet kell hirdetnünk, hogy *nem kell félnünk a pluralizmustól, a sokféle lehetőségtől, mert éppen ez az a helyzet, amelyik hitre hív*, „sola fide”, ránk van bízva a döntés Isten hívását a mai kihívások között elfogadni. A „sola fide” azt jelenti, hogy nem kívülről, a korszellemből, a divat, a megszokás irányít, mégcsak nem is az önbizalom belülről, az az érzés, hogy nálam külön hívés nincs is Istennek, hanem arra a Krisztusra hagyatko-

zás, aki velünk vándorol életünk útján.

Berger professzor gondolatai szóljanak hozzánk is, magyar evangélikusokhoz, akik a szocializmusból a demokratikus rendszer irányába haladva találkozunk a biztonságot kereső vallási megoldással. Ez jelentkezik a politikához és a hatalomhoz kötődő magatartásban vagy abban a szellemben, amelyik önmagához méri környezetét. Jó arra is figyelni kritikusán, hogy a visszakapott ingatlanok és intézmények, a felfokozott egyházi aktivizmus még nem jelent igazán biztosítást számunkra. Úgy kell élnünk a megnövekedett lehetőségekkel, hogy közben önmagunkat és gyülekezeteinket a reformációs megújulás, a megtérés, az Isten szerinti bűnbánat és újat-kezdés útján tartjuk.

*Elhangzott 1993. november 19-én, a kerületi presbiteri ülésen és közgyűlésen.

Címlapunkon, az első borító lapon 1994-ben Ernst Barlach *Az olvasó barátok* (szerzetesek) kompozíciója látható. A fából készült kétalakos alkotás sokat mondhat a Lelkipásztor olvasóinak. A jobboldali idősebb testvér (keze összekulcsolt!) kissé oldalra fordulva figyeli a mellette ülő, feléje forduló, kezében könyvet tartó (Szentírás?) fiatalabb társát, aki őt is bevonja az olvasás élményébe. A mesterien összefogott kompozíció, a portrészzerű értelmes arcok, az összeérő vállak a közös olvasás élményét fejezik ki számomra. Így kellene olvasni lelkészi szakfolyóiratunkat is – testvéri közösségben, különböző nemzedékeknek az Írásra összpontosítva. Egész évben legyen közös meditációs anyagunk!

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ ÉS A KARIZMÁK*

A társadalmunk és az egész Közép-, Kelet-Európát érintő változások időszakában egyre erőteljesebbé vált a lelki élet iránti igény kihangsúlyozása. Ebben a tekintetben is szükségszerűvé vált, hasonlóan időszerű sok tekintetben a változtatás, az átforgalmazás. Kérdés, hogyan történik mindez? Mi motivál erre, különösen is akkor, amikor egyre gyakoribb a vallásosság köntösébe öltöztetve azoknak a különböző csoportoknak, „egyházacskáknak” a megjelenése, akik magukat Jézus Krisztus követőinek nevezve ugyan, de

mégsem az általa elküldött Szentlélek munkálkodása nyomán végzik tevékenységüket. Természetesen megadva a tiszteletet a kivételnek, helyénvaló lehet a megállapítás, amely szerint a lelkiekben kiéheztetteket egyre inkább csupán a lélektan eszközeivel kívánják valamilyen megnyugvás irányába vezetni, amelynek negatívumai már jelentkeznek sokak „pálfordulását” követően.

Mit tekinthetünk a karizmák erősö-

*L.M.K.-ban elhangzott dolgozat

dő hangsúlyozásának idején irányadó-nak evangélikus egyházunk tanítása és hitvallásai nyomán? Lehet, hogy erre a kérdésre adandó válasz keresése húzó-dik meg a téma felvetése – dolgozatra ajánlása – mögött.

El kell fogadnunk egyértelműen azt, ami az Írásban van, értelmezés-nek módja mégis más és más. Áttekin-tve a Lelkipásztor számait évtizedekre visszamenően, nem találkoztam ezzel a témával. Feltételezhető azonban, hogy ez nem abból következett, hogy teljesen közömbös lett volna egyhá-zunk a karizmatikusnak is nevezhető tevékenységek vonalán, hanem inkább azért, mert nem kerültek azok nevükön nevezésre hangsúlyozások nélkül sem. Az abból következő szolgálat közös címszó alatt került összefoglalásra: „Minden diakónia!” Lehetett volna így is fogalmazni: „Karitatív diakónia”.

A téma kidolgozásában áttekintésre ajánlott valamennyi igeszakaszban a CHARISZ szó a KEGYELEM szóval került fordításra, tehát a karizmákat, mint ajándékokat, így kegyelmi aján-dékoknak kell értelmeznünk. A római katolikus egyház így is használja, hasz-nálata előtt tkp. nem látható akadály egyházunk részéről. Inkább az akadá-lyozhatja, hogy a katolikus egyház a kegyelmi ajándékok mellett külön és sokszor összeolvasztva a szentségekre értve beszél kegyelmekről, ami lénye-gesen különbözik az előbbiektől.

Érdekes módon Pál 1Kor 12-ben – hiszen ez lehet a téma fő kiindulópont-ja – mégis kétféle meghatározást is használ a Lélek megnyilvánulásaira vonatkozóan. A fejezet összefoglaló címe: „A kegyelmi ajándékok sokféle-sége...”, de Pál a lelki ajándékokra néz-ve kezdi mondanivalóját 12, 1-ben. A Lélek megnyilvánulásának nevezi a kegyelmi ajándékokat, mégpedig úgy, hogy azt a prófétai szolgálat mögé he-lyezi (sorrendben is). 1Kor 14-ben (1. v.): „kérjétek a lelki ajándékokat, de leginkább azt, hogy prófétálatok.”

Ezért a szolgálat irányából követke-zően fontos helynek érzem Péter első levelét, amelyben ezt olvassuk: „Ki milyen lelki ajándékot kapott, úgy szolgáljatok azzal egymásnak, mint Is-ten sokféle kegyelmének jó sáfárai (visszavonhatóak a kegyelmek?): ha valaki prédikál, úgy mondja szavait, mint Isten ígét, ha valaki szolgál, úgy szolgáljon, mint aki Istentől kapott erővel végzi, hogy mindenkor Isten di-csőíttessék a Jézus Krisztus által.” (1Pt 4, 10-11.)

Itt az apostol a „szolgálat” szót két különböző értelemben használja, előbb tágabb, majd szűkebb értelemben. Elő-ször az általános felebaráti szeretetre

utal, amely mögött az húzódik meg, hogy semmiképpen sem önszeretből vagy öncélúan éljünk azzal. Pál a Filippi levélben inti olvasóit, hogy bennünk is az az indulat legyen meg, amely a Krisztusban is megvolt.

Péter másodszor tágabb értelemben beszél a szolgálatról, amely a megva-lósítás módjára vonatkoztatható in-kább, egészen a közös célig: Isten di-csőíttessék általa!

Megjegyzésként úgy lehetne itt kö-vetkeztetni, hogy tkp. amikor Isten di-csőíttésére, dicsőítéséért szolgálunk, akkor a kegyelmekkel élünk, azaz a karizmák – lényegtelen, hogy mely egyházban – érvényesülnek, manifesztálódnak.

Péter jóval később keletkezett, mint Pál levelei, feltételezhető, hogy Pál so-rainak magyarázatát is kívánná adni Péter. Róm 12, 6-8 is amikor a gyüle-kezetet emberi testhez hasonlítja, a ta-gok rendeltetésének megfelelően be-szél a szolgálat különböző irányairól. Az azonban valamennyi helynél kitű-nik, hogy megkülönböztetés van ke-gyelmi és lelki ajándékok között, még-pedig úgy, hogy a lelkiekben való megajándékozás felett álló és általánosabb meghatározás a kegyelem szavában van jelen. Így a Lélek vala-mennyi megnyilvánulása karizmáink-ban erősít meg. A karizmatikus tevé-kenységet hangsúlyozók ezt megfordítva teszik: a Szentlélek hatásának jelentő-ségét mindennél előbbre helyezik.

Az evangélikus teológia – különö-sen is az európai – úgy tűnik, a Szent-lélekről szóló tanítást igen kevésbé dol-gozta ki. Az amerikai teológia rámutat erre a hiányosságra, illetve annak a fo-gyatékoságaira, különösen is az egyik legszorosabban feladatunk közé tarto-zó tevékenység, a lelkigondozás terü-letén.

(Gyökössy Endre teológiai jegyzé-tének egyik részlete: „Sokan azt állít-ják, hogy ösztönösen, vagy »vezetés alatt«, esetleg karizmatikusan végzik ezt a szolgálatot. Ennek lehetőségét nem vonom kétségbe. De azt is el tud-nám képzelni, hogy azok az atyafiak, ha műtetre kerülnének, tegyük fel epe-műtetre, s a sebészorvos azt mondaná: Igaz ugyan, hogy nem értek az anató-miához, de bízom ösztönös tudásom-ban és a felső segítségben, majd csak rátalálok a maga epehólyagjára, – nem vetnék alá magukat az operációnak.” Ez a karizmák túlhangsúlyozására vo-natkozóan igen elgondolkodtató lehet, ezért is a vele szemben való idegenke-dés?)

A témához egyetlen – igen jelentős irodalmat találtam – részletesebb ki-dolgozás az LVSz kiadványában,

amely szintén amerikai részről való: Carter Lindberg: Charismatische Erneuerungs bewegungen und lutherische Tradition. 1985. Karizmatikus moz-galmakról ő is elsősorban az USA-ban, Norvégiában és a volt NDK-ban ír. Teo-lógia és gyakorlat szempontjából, ki-emelve annak hangsúlyozott vonásait, a következő sorrend található: Szentlé-lek keresztség – Kegyelemek – Szentség – Karizmatikus egyház – Szociálétika. Ezekben emelhetők ki különbözőségei.

A kegyelmi ajándékok felhasználá-sának módjában már az ősegyházban is kezdett kialakulni különbözőség. Első-sorban az egyházi hivatalok, majd a gyülekezet életében tevékenykedő „önkéntesek” csoportjainak kialakulá-sával. Így az igehirdetéssel, a prófétá-lással szemben vagy mögött, második helyet kapott a szolgálat. Ez a már említett diakóniai teológia alapján meg-fordult kissé, ugyanakkor elismította az arra történő motíváltság hang-súlyozását és az esetleg abból követke-ző aránytalanságokat a szolgálat kü-lönböző területein.

A kettő egyébként sokszor került szembeállításra ilyen módon, hiszen az igehirdetés vagy prófétálás (nem nyel-veken szólás!) a lelkiek, míg a szolgál-at inkább külső, azaz a testiek felé irá-nyult. Ezzel azonnal megkérdőjelezhe-tővé válik a karizmákra való hivatko-zás az egyház rendeltetése szerint kü-lönösen is. Ugyanis rendeltetésének el-sősorban a lelkek megmentését kell te-kintenie és úgy tűnik, hogy éppen ezért sokan vitatják azt, kiterjesztheti-e szolgálatait azon kívül esőkre? Mégpedig erre alkalmas voltának külön kihang-súlyozásával.

Evangélikus egyházunkban a lutheri reformáció óta – eltekintve a pietiz-mus időszakától és megújulási mozgal-maitól – nem kerültek a karizmák hangsúlyozásra, annak kivételével, amely szinte a reformáció bölcsőjében lobbant fel Luther átmeneti távollété-ben. A birodalmi átok következtében távol lévő Luther kezéből kicsúszott az irányítás, amikor tanártársa – Karlstadt – ragadta magához azt, elősegítve a „zwickaui próféták” megjelenését.

Amikor tevékenységük kezdett ha-tározottan veszélyessé válni – Invo-cavit vasárnapján –, Luther visszatré-kezett és ekkor mondta el híres böjti sorozatát. A hatalmas zűrzavar nem hagyta tovább rejtkehelyén nyugodni. Ebben esetelte a zűrzavart és megfon-tolatlan cselekedetek eredményekép-pen beszélt sokak megbotránkoztatásá-ról. Elmondta, hogy azoknak éppen az igazi hithez nincsen semmi köze, mert a hit nem zűrzavar, hanem áldott lehe-

tőség arra, hogy az ember a felismert jót cselekedje.

A nagy történelmi fordulónak mindig vannak kisebb fordulópontjai is, amelyek az egészre kihatással vannak. Ezért is vált veszélyessé az előbbi esemény. Talán az egész reformáció, de Európa történelme is más irányt vett volna annak következménye miatt. A történészek ezt a reformáció első megtorpanásaként is értékelik. Mások úgy vélik, hogy Luther felismerte a rajongókkal szemben vívott harcban a realitásokat: Karlstadték egyházi és szociális törekvései eleve kudarcra vannak ítélve, mert anarchikus, rajongó módon próbálták megvalósítani céljukat, amely távol állt a józan hit megfontolt-ságától, arról nem is beszélve, hogy hiányoztak azok társadalmi feltételei is.

Az előbbiekből vonhatók párhuzamok napjaink jelenségeihez is, tehát a legújabbkori események felé.

Korunkba visszalépve, ma is megállapítható, hogy egyházunk a lutheri kereszténységgel együtt vallja, hogy hitének, életének és szolgálatának alapja és forrása, mértéke a teljes Szentírás. Azt is, hogy annak szíve-közepe maga Jézus Krisztus. Ezzel meg-egyezőnek tekintjük hitvallásaink bizonyágtételét is, amelyekkel egyezően hirdetjük Isten ígését és végezzük valamennyi szolgálatunkat. Kérdés mégis, hogy hol határozhatjuk meg azok kereteit? Mennyire kívánjuk határait a karizmák, a kegyelmi ajándékok hangsúlyozásával kibővíteni? Hiszen ma is születnek új látások, új mo- zdulatok az egész egyházban, de tudunk-e a szolgálat kitáguló terében az azokért való felelősség vállalásával ki- lépni abba?

Bizonyos, hogy a karizmákra való hivatkozás nem sorolható egyházunk tulajdonságai és tradíciói közé. Nem sajátosságunk. Ennek ellenére valahol mindig működnek. Úgy látszik, telje- sen beépültek szolgálatunkba, mégpe- dig az egy test alapján.

Az ökumenikus kapcsolatok építé- sének tekintetében érdemes gondolni arra, hogy ennek ellenére még egyhá- zunk is lehet csupán része az egésznek. Így lehet jellegzetes funkciója is. Eb- ből következően nem lehet számunkra sem teljesen idegen, ha valamely más tag hivatkozik erőteljesebben a karizmákra, illetve nagyobb hangsúlyt helyez azok érvényesülésére. Talán el- fogadható azok megléte, de megfelelő arányaival. Lehetségesek, de nem úgy, hogy elválasszanak bennünket, hiszen ezáltal válnak rögeszmékké vagy bál- ványokká. A különbségek túlhangsú- lyozásának egyenes következménye az elzárkózás, ellentétek kialakulása, a

feladatokhoz történő együttes hozzáál- lás megtagadása.

Egyházunk a megelőző nevezetes évtizedek idején is jelentős változáso- kon ment keresztül, egyes területek el is szigetelődtek ugyan, de mégis meg- őrizték hitvallásos sajátosságukat, az azokhoz való hűséget. Emellett bonta- kozott ki az új út, amelynek kialakulá- sában is jelentős szerepe volt a teoló- giai tényezőknek. Megújulás volt ez is, amelyben egyértelműen működésbe léptek az egyes karizmák is, de nem kerültek kiemelésre vagy egyoldalú túlhangsúlyozásra a szolgálat terüle- tén.

A reformáció tanítása szerint a ke- gyelem szabad és szuverén, mivel a szabad és szuverén Isten kizárólagos műve. Ezért amikor egyes kegyelmi, lelki ajándékok túlhangsúlyozása meg- indul, többnyire megkezdődik az el- szakadás, kiszakadás, vagy éppen szektásodás, amely ilyen módon tkp. megkötné a kegyelmet. Jellegete- sen következik ez ma a Szentlélek munkájának – vagy csupán Lélek – túl- hangsúlyozásával, a harmadik hitága- zat egyoldalú kiemelésével.

Elég sajnálatos a tapasztalat – amely egyházunkra is vonatkozatható –, sokan hivatkoznak annak „hideg” légkörére, ami taszítja őket. Esetleg visszatartó ez a közös munkálkodás- ban. (Gyülekezeti munkában is!) Pedig mindenki kapott valamilyen kegyelmi ajándékot, rendelkezik valamilyen lel- ki ajándékkal. Probléma jelentkezik abban is, hogy például a gyógyítás szolgálatában mintha feledékennyé válnának sokan, pedig az hitünknek adott jézusi felhatalmazás Márk 16 vé- ge szerint, de Jakab 5, 14-16 szerint is. (Apostolok kiküldése, betegség – imádság.) Ezért talán észre szabad ven- ni hiányosságainkat is.

(Lelkipásztori szolgálatomban, kü- lönösen is a lelkipásztori beszélgetés vonatkozásában, amely sokak számára lehet a Lélek munkálkodása révén ál- dással és gyógyulást hozóvá, magamra nézve érzek hiányosságokat, amelyek pótlásához – Isten kegyelmének kiára- dását kérve –, szükséges azonban az is- meretek bővítése is. Nem kívánok ál- talánosítani, de úgy érzem, hogy nem vagyok egyedül ezzel a hiányosság- gal.)

A korábbi gyakorlattal ellentétben ma lehetőség nyílt arra, hogy inspirá- ció hatására, akár a „prófétai szolgálata- ra” hivatkozva bíráljunk, kritizáljunk a rendet illetően. Hol van ennek a tev-ékenységnek a határa? Vagy határtalan? Hogyan illeszthető ez Róm 13, 1-7- hez? Ma is épülnek, de omlanak is el- választó falak, amelyek közösségeket

választanak el egymástól, még az egy- házakon belül is. Azok megléte vagy épülése a Krisztus hit hiányának tulaj- donítható. E hit hangsúlyozása a fela- datunk.

Az említett profétai szolgálat sem választható külön az egésztől, hiszen a világban élő egyháznak természetesen vannak olyan élettévénységei, ame- lyek nem vehetők kifejezetten ahhoz tartozónak, de életéhez mégis feltétle- nül hozzátartozik, sőt azt lehet hangsú- lyozni, hogy ezek a tevékenységek hozzátartoznak időszerű szolgáltatá- sunkhoz. Talán a megkülönböztetés- nek lehet alapja némely esetben, de az elválasztásnak nincs helye.

Ezért lehet idegen számunkra – evangélikus egyházunk számára – a Szentlélek munkájának túlhangsúlyo- zása. Működésére pedig éppen az igaz, hogy közösséget teremt, de nem újabb közösséget! Így élteti ajándékaival az egyházat. A Szentlélektől eredő új élet is nyilvánvalóan csak az egyház eleven közösségében jöhet létre, tehát nem el- választ, hanem a közösségbe állít. Nem véletlen, hogy a harmadik hitágazat- ban egymás mellé került a Szentlélek és az anyaszentegyház. Ebből nyeri el újszövetségi értelmét a „communio sanctorum”, ami közös részvétel Isten kegyelmének minden ajándékában. Nem vitatható, hogy egyetemes aján- dékai – istentisztelet, úrvacsora, ke- resztség – mellett vannak különleges ajándékai, de azok nem valószínű, hogy a sákat emlegetett Szentlélek ke- resztség útján nyerhetők el, hanem Isten szabad kegyelméből, megadva hozzá az azzal történő élés módját is. Sokszor éppen a különleges feladatok- ban. Közös feladatokban.

Ezért – azt gondolom, azt hiszem – kétségtelen, hogy az egyház – evangé- likus egyházunk is – szegényebb lenne a színek nélkül, karizmák nélkül. Vi- szont sohasem szabad elfeledkezni ar- ról az egyetlen karizmáról, amelyet Isten mindenkinek adott: ez a szeretet karizmája, a legnagyobb kegyelmi ajándék. Ő adta és adja ma is. El lehet gondolkozni azon, vajon nem éppen ennek az ajándéknak a hiányában szen- vedünk-e legjobban?

A hit és szeretet összefüggésével Luther vezet el bennünket annak a meglátására, hogy tkp. a Szentlélek kö- zös – egyetemes – munkálkodásából, művéből adódik a kapcsolat a hivatás és szeretet között. (A keresztyén ember szabadságáról.)

Így a szeretettel – mint karizmával, kegyelmi ajándékkal – való élés elve- zet annak a felismerésére, hogy ilyen módon azok működésével Isten a fele- barát javát kívánja munkálni. Erre tesz

igazán szabaddá a szabadság korában. Talán utóbbi kísértése hozta magával a korábbi liberális teológiából született alapelvet, amely az egyházat az egyes hívők szabad és önkéntes csoportosulásának tekintette. Egyházunk korábbi jogalkotása is ezen alapult, amely szerint a gyülekezetekben is minden a tagok összakaratán fordul meg, amely könnyen szakíthat el az egész testtől. Ilyen módon Krisztus testének organizmusától a különböző karizmák esetleges túlhangsúlyozásával. A különböző funkciók egymásra utaltsága ellenére.

Pál beszél arról, hogy ennek az organizmusnak a „tagjai” közül egyesek „apostoli”, mások „prófétai”, ismét mások „tanítói” szolgálatot kaptak, vannak olyanok is, akik a „gyógyítás” szolgálatát. Vannak, akik az egyház-kormányzás karizmáját kapták. Isten gondoskodó szeretetének jele az, hogy nem minden tag egyforma ajándékot

kapott, ugyanis ha egyformán kapott volna, úgy az a helyzet állna elő, amelyről Pál így fogalmaz: „Ha pedig mindnyájan egy tag volnánk, hol volna a test? Így azonban sok tag van, de egy a test.”

Isten magyarországi evangélikus egyházunkban is osztogatja – ma is – ajándékait. Azok sokfélesége jelentkezik a funkciók és hivatalok vonalán. Vannak, akik arra kaptak megbízást, hogy presbiterek legyenek kis szórványokban, vagy éppen fővárosi gyülekezetben. Vannak, akiket felügyelői tisztségbe hívott el, bármely szinten. Ismét másokat a lelkészi szolgálatba állított, de vannak olyan ajándékok – karizmák – is, amelyek birtokában gyermekekkel, betegekkel, szenvedélybetegekkel vagy esetleg menekültekkel foglalkozhatnak, a zenét művelhetik, esetleg a betű szolgálatára, az Akadémián való tanításra inspiráltak.

Akadtak és akadnak, akiket bizonyoságtévők tettei kegyességi életformájukkal, hogy ezáltal is gazdagabb legyen a Krisztus tette. Ezért nem lehet ezeket az ajándékokat uniformizálni. Sokféleségükkel vannak jelen az egészben.

Abban a pillanatban, amikor az egyes tagok már nem az egész testet szolgálják, hanem maguk körül forognak – elveszítve a középpontot: Jézus Krisztust –, magukat juttatják érvényre és az egymásért való szolgálat helyett a maguk jogait kívánják érvényesíteni, máris felbomlik a rend. Különös veszélyében – ami napjainkban igen gyakori kísértés –, hogy ilyen módon egyetlen tag vagy csoport az egész egyházat kívánja demonstrálni. Akár botránkoztatás módján is, bizonytalan-ná téve sokszor a „keskeny utat” ma is keresőket.

Mónus László

Körülnéztem és mit látok?

1. Nézem a TV-t. Aránylag keveset, havi átlagban kb. napi egy órát. Híreket minden nap – hosszú import-sorozatokot soha. Vallási műsort ajánlás szerint. Akarva akaratlanul látom a reklámokat. Nem a tárgyuk, hanem módjuk zavar. Nem az zavar, hogy kell tisztítószert, technikai csoda, egészségügyi ápolószert, vagy újságok és szponzorok neve és működése. Bosszant, hogy 2-9 milliós autósodát mutatnak, a legtermészetesebben, mintha csak ízlésemről függne az, hogy Trabantom van. A sok felsőfok, a dermesztő üresség és naivitás bánt. Mintha egy-egy jobb rágógumi megoldaná gondjaimat, egy csodacsokoládé eloszlatná rossz hangulatomat, egyik-másik kávékészítmény a legtöbb, ami adható. Unokáimat ízlésükben befolyásolja a Barby-baba és divat, ruházat, ami el akarja hitetni velem, hogy ebben kell járnom, dolgoznom. Hálát adhatnék egyik-másik mosószernek, lotionnak, after shave lemosóvíznek, vagy készlet produkciónak, mert készítője mindenre (!) gondol. Egy-egy biztosító társaság átvette a gondviselés szerepét, egyik-másik bank garantálja unokáim életvitelét. Az egyik csokoládé íze pótolja a szeretethiányomat és az új hajsampon biztosítja az igazi szerelmet minden korosztály életében. – Hát *minek néznek engem* és nézőtársaimat? Idiótának? Beugratható, mindenre kész fogyasztónak, mindenthívő, mindenévő primitív biológiai képletnek? Bugyuta, elmaradott keleteurópainak, aki előtt csak el kell húzni az amerikai mézesmadzagot és máris elkábul a gyönyörűségtől?

Reklám kell – miből élne a többi adás*, de ilyen brutálisan, európaiságot semmibevevő, felnőtt voltomban megalázó, gondolkodásomat lefokozó reklám? Csak ülök és nézem a TV-t szomorúan. Az ernyő másik oldalán jó, hogy nem hallják, amit mondom...

*„A felemelt előfizetési díj nem tétel a bevételi oldalon” hallottuk nemrég

2. Amint *nézem az utcát*, egyre több koldust látok, a Belvárosban is egyre többet. Lakásunkba is becsöngetnek kéregetők rendszeresen. – *Rossz a lelkiismeretem: ha nem adok*, talán Jézust (Mt 25) kerültem el, vagy csaptam rá az ajtót. *Ha adok*, nem vagyok biztos benne, hogy jót tettem. Ma Budapesten szervezett koldulás is folyik, üzletgá lett, mint Brecht Koldusoperájában. Nehezen szántam rá magam, három aluljáróban kérdeztem meg kéregetőket. Két férfit, egy nőt a Deák téren, Ferenciek terén, Blaha Lujza téren. *Miért koldul? Első válasz* = ez az én helyem – ideállítottak... *Második válasz*: ez a mi posztunk – Irigyl? *Harmadik válasz*: Ez az én standom. Megfizetem a „főnöknek”, hogy ide enged. Mi köze hozzá? – Nem lettem okosabb, csak szomorúbb. Megszervezett koldulás, vagy koldultatás folyik. Emberek – felnőttek és gyermekek – kiszolgáltatott helyzetével visszaélnék ügyes, de lelkiismeretlen emberek. A rendőrök tehetetlenek, a budapesti polgárok szintén és az egyházak? Ünnepi népkonyha, meleg leves, kis csomagok? Minden segítő szívet, kezét becsülik – de megoldás ez? Visszafelé mentünk az időben – 1940-43 között cserkészőrsöm tagjaival rendszeresen látogattuk a Mária Valéria telepen az un. csapatcsaládunkat. Álmomban sem gondoltam, hogy csaknem fél-évszázaddal a háború vége után idejutunk. Nem vádolgok senkit, csak szomorú vagyok s azokra is gondolok, akik nem kérnek, mert szégyellik, de rászorulók, s közben nézem az idős kukázókat, hulladékkosár-kutatókat. Itt a Deák téren, az ablakból sokat látok. Mária Valéria telep már nincs... de ahogy nézem, egy-két ismerős nyugdíjas arcot is látok. Elfordítaná szemét, ha észrevenne... pedig nem neki kellene szégyenkezni.

3. *Nézem a feliratokat*. Metrón, buszon, villamoson. Nem a hirdetéseket nézem, hanem ruhák, dzsekik, pótlók feliratait. Már nem riogat a színek orgiája, a szürke

élet ellenpólusa, nem is a mosolyt fakasztó cipő és ruhakollekció, az egyenruhává lett farmeröltözet – eredetileg lázadó fiatalok másságát akarta jelölni ez az uniformissá degradálódott viselet – a *feliratok* zavarnak. Nagyrészt angol szövegeket olvasok. Büszkén viseli a 15 éves bakfis az amerikai slang-feliratot: Mire vársz? erőszakolj meg! most... Egy másik gimnazista lány: Könnyen vagyok kapható, menjünk! Feketébe öltözött fiú: ürülék az élet, dögölj meg te is velem... Társa: Coltomé az igazság! A harmadik fiú hátán: halál minden életre – Ki az idegenekkel! Másik utamon aluljáróban: Éljen a sátán! Te is őt imádd! – Magyarul: „Biszekszí vagyok. Érdekel?” Egy kislány San Francisco felirattal a hátán, pólóján elől: Szeretem a füvet (drogot). – Nem folytatom, tudok kínai feliratról, amit húskonzerv dobozról másoltak le, s újságcímekből összeállított fotomontázsról, vagy Play Boy-ból másolt figurákról. Hol vették? Kinek tetszik ez? Mit fejez ki? Budapest, Te Babilon? – Kecskeméten és Szekszárdon is láttam hasonló feliratokat, és a miskolci és a szombathelyi vasútállomáson is... Csak nézem ezt a fertőzőbetegség szindrómát...

*

4. Szemét az utcán, hihetetlen mennyiségben, büfé előtt, McDonald előtt, butikok szomszédságában. Csak nézem az Erzsébet teret, a parkolót, a HÉV végállomás sineit. Cigaretta-csikk, padlóra köpött napraforgómag héja (szotyola), összetaposott sörös konzerv. Már tehetetlen a Köztisztasági Hivatal, rendőröknek más dolguk akad. Sok fővárost bejártam, Budapestet a tiszták közé soroltam, de most félek: eláraszt a szemét, betemet, megfojt, közömbössé tesz. Miről árulkodik ez a növekvő szemétáradat? A 20. század „Dobd el...” társadalmának jele? A „nem érdekelt a másik” szellemisége? A „minden mindegy mentalitás” terjeszkedése, amit Észtországban érzékeltem az elmúlt őszen? – Csak nézem a szemetet, hulladékot és teljesen tehetetlennek érzem magam és fővárosi lakótársaimat...

*

5. Rombolást, értelmetlen pusztulást, pusztítást látok pl. a Milleneumi Földalattiban szinte naponta. Csak nézem s nem akarok hinni a szememnek. Levágott bőrfogantyúk, betört műanyag borítás, összeszaggyatott ülések (most már cserélték kemény műanyagra a plasztik, gumimatracos üléseket), kiütött mennyezet, össze-vissza vésett fémberendezések. És az utcán? A kibelezett telefonfülkék, a kitépett telefonkönyvek, a betört Metró-állomás-ablakok és ajtók, levert autótükrök, bezúzott gépkocsi lámpák, bemázolt aluljáró falak. Pusztítás a pusztításért, destruktív életmegnyilvánulás, a vandalizmus mai formái. Csak nézem, nézem ezeket a jelzéseket arról, hogy *beteg* ez a mi társadalmunk. Próbálnék rászólni bármelyik szemem előtt is rombolóra...

*

6. 40 éve lakom itt a Deák téren. Ilyet még nem láttam, mint amit idén nov. 30-tól december 31-ig látnom kellett. Bazár, zsibvásár, butikváros lett szép, műkövel, szoborral, szökőkúttal ékesített terünk. Templomunk és múzeumunk előtti tér! Olcsó vásári áruk és drága karácsonyi ajándéknak való. Már nem is csak magyar szó hangzik, szláv, német, arab szavak is keverednek a magyarba. Vásártelep: mosdó, WC nélkül, tönkretett

díszbokrok, összepiszkolt gyepp, eldobott papírpoharak és papírtálcák. *Szülföldem Budapest, lakóhelyem Deák tér*: Mi lett belőled? – Láttam én már itt sokmindent: Metro-építkezést, kőkerítést, felvonulási területet, ke-szont, felborult tankot, ácsművel feltámasztott templomhomlokzatot, de ilyet még nem láttam. Megkérdeztem néhány árust – ugyan mit fizetnek standjukért? 100.000 Ft per m². Nem kis pénz. A mintegy 120-150 bódé havi bére szép kis summa az Önkormányzatnak. Ki kérdezte meg a környék lakóit? Jó üzlet? kétségtelenül. – Néhány nemzetközi szálló a közelben: arról leszünk híresek, hogy Budapest bódé- és butikváros lett? Két évvel ezelőtt még írtam a Polgármesternek, akkor reggeltől estig harsogta a hangszóró a Csendes éj... Udvariasan közölte levelében, hogy abban az évben már nem tudnak segíteni. Most nem a hangzavar, most a látvány volt csaknem elviselhetetlen. Most már nem írtam. Már tudom, hogy „money rules the world” – a pénz uralkodik a világon, a Deák téren is. Feladtam...

Ha már így nézek, nézegetek, lelkész-szemmel magam körül, *illik befelé is nézni*. Önvizsgálatot tartok: Csak azért látok így, mert megöregedtem? Valóban csak egy zsörtölődő vén embernek tűnik fel mindez? – Vagy esetleg másnak is szemet szúr – de nincs ideje és nincs embere, hogy elmondhassa mit lát? – Mit látnak kedves kollégáim? Normális és szükségszerű mindez? Ebben az írásban nem volt szó nagy ügyekről, világrengető történelmi vagy természeti katasztrófákról, még csak szenzációs híryanagba való közlésről sem. Mégsem tartom mindezt egészen elhanyagolhatónak. Nem is akarom behúnyni a szemem. Ha ülök, ha állok, ha járok – nézek is és rossz a közérzetem...

II. K.

A Neuendettelsau Lelkésztovábbképző Intézet kurzusain szívesen lát egy-egy németül tudó magyar evangélikus lelkészt, költségmentesen. A tanfolyamok részletes programját az Északi Püspöki Hivatal kérésre rendelkezésre bocsátja. Következő számunkban e program ugyancsak olvasható lesz. A jelentkezéseket az Északi Püspöki Hivatalba (1124 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 24.) kéri megküldeni, ahonnan érkezési sorrendben továbbítják azokat. Mivel egy tanfolyamra csak egy magyar lelkészt fogadnak, javasolt két kurzuscím illetve dátum megadása.

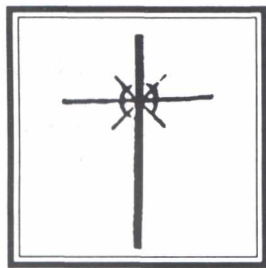
CORRIGENDA

1. Dr. Zsigmond Árpád kollégánk két ígéhirdetői előkészítőjét tévedésből az A sorozat evangéliuma alapján készítette (Vízkereszt ü.ü.2. vasárnap/és az utolsó vasárnap) A felkérés egyértelműen a B sorozatra szólt. Lp.1993/412 k). Nevében is elnézést kérünk az olvasóktól!

2. Jubileumokkal kapcsolatos megjegyzés:
Nem Dr. Lehel László, hanem Lehel Ferenc lesz 85 éves.
†Kutas Kálmán ny. szombathelyi lelkész. 1994 júniusában lesz 10 éve, hogy meghalt.

3. A Finn Evangélikus Egyház életéről szóló cikk fordítója helyesen Kósa László és nem Baranyai Tamás. Lp. 1993/386 k.

*

Tanít az egyháztörténet

DR. FABINY TIBOR:

LADIVER ILLÉS

Egy hányatott életű eperjesi tudós

A 17. század „Tarcaparti Athénjának”, Eperjes városának „Celeberrimum Gymnasiuma”, az evangélikus főiskola olyan kiváló rektorokkal és tanárokkal dicsekedhetett, mint Bayer János, Pancratius Mihály, Pomarius Sámuel, Zabanius Izsák, Ladiver Illés, majd Rezik János. Ritka, tudós galéria, mindegyikről érdemes lenne tudományos dolgozatot írni vagy könyvet kiadni. Eperjes mai szlovák ifjúsága számára példaképp lehet az egykor három nyelvű város e hat fénylő csillaga.

Születésének 360. évfordulóján az ifjabbik Ladiver Illés életpályájára és alkotásának jelentőségére emlékezünk.

*

III. Ferdinánd császár és magyar király 1647-ben nemességre emelte a Trencsén-megyei Zsolna evangélikus lelkészét és esperesét, a tudós *idősebb Ladivér Illést*, aki a Gyászévtized idején száműzetésben halt meg.² Felesége Pataky Anna volt. *Fiuk*, Illés 1633-ban született Zsolnán. Iskoláit szülővárosán kívül Bánócon, Privigyén, Lőcsén és Pozsonyban végezte, ahol felfigyelt arra az eseményre, hogy a nagy morva nevelő, Comenius János Ámos elfogadta II. Rákóczi György erdélyi fejedelem meghívását a sárospataki iskola professzori tisztebe. A nagy mester pedagógiai módszerének elsajátítása, valamint a magyar nyelv tökéletesítése végett ezért egy esztendő Patakon töltött. Személyesen halhatta tehát Comenius híres székfoglaló beszédét is a művelt és a barbár népek összehasonlításáról, és részt vehetett a következő évben megnyíló latin iskola terveinek előkészítésében. (Comeniusnak az eperjesi főiskolába való tervezett meghívása azon hiúsult meg, hogy ő nem az Ágostai Hitvallás alapján állt. A lutheri orthodoxia merevsége a hetedik nagy személyiségtől fosztotta meg Eperjes városát).

Egyévi wittenbergi tanulmányútja után Ladiver 29 évesen a zsolnai, majd hét év után a bártfai iskola tanára és ott egyben rektora is lett. Bártfai időszakára esik egy érdekes, említésre méltó epizód. A század hatvanas éveinek elején Patakra és Kassára telepedett jezsuiták mindkét városban hitvitára hívták ki a protestáns hittu-

dósokat. A viták fő szervezője a hírhedt hittérítő, a varasdi születésű és 1685-ben Zágrábban elhunyt Sámbar Mátyás volt, aki – Wallaszky szerint – ellenfeleivel csak azon feltétellel akart vitatkozni, hogy a vesztes a fejét veszítse. Végül abban egyeztek meg, hogy egy foga kihúzásával is beéri.³ (Ismét egy zárójeles megjegyzés: Rezik Jánosnak egy ízben maga Sámbar mutatta meg jobb hátsó elvesztett fogát...)⁴

A kassai főiskolán tartott disputációra 1665. márciusában került sor. Az elnöklő jezsuita Ivul Gábor bölcséleti és teológiai doktor, a kassai főiskola professzora⁵, a respondens pedig egy nagyváradi református teológusból áttért jezsuita: Rényes István későbbi professor, a magyar „Tullius” volt. Megjelent a vitán többek kíséretében Pálffy Pál egri püspök is.⁶ Ezen a hitvitán Ladiver Illés, akkori bártfai rektor és Zabanius Izsák eperjesi konrektor volt az evangélikusság képviselője. A hallgatóság körében sokan voltak protestánsok.

A katolikus részről megfogalmazott tételek közül a következőket vitatta Ladiver. „Elfogadjuk az apostoli és egyházi hagyományokat, valamint az egyház egyéb intézményeit, a Szentírás értelmezésénél pedig az egyházi az irányadó.” – Ladiver circulus vitiosus-nak mondta, hogy az egyházat a Szentírás által akarják igazolni, a Szentírást pedig az egyház által. Azt elfogadták a katolikusok, hogy vannak olyan részei a bibliának, amelyeknek az egyházi magyarázat nélkül is világos az értelmük, de mikor Ladiver az egésznék homogén voltát hangoztatta, az ellen már tiltakoztak.

A Szentháromság tanításaiban nagyjából megegyezés született, de Ladiver érveinek megfogalmazásával szembekerült a püspökkel és a rektorral is azok következő tétele miatt: „Kárhoztatandók, akik saját nézetüket elébe helyezik a régi atyák és papok magyarázatának, és akik azt tanítják, hogy az egyházat nem illeti csatlakozhatatlan tanítói tiszt, azt pedig tagadják, hogy a Szentírás értelméről csatlakozhatatlan volna az egyház ítélete”. A vitából Zabanius is kivette a részét, de szemmel láthatólag Ladiver vitte inkább a szót. Estére a püspök megköszönte a két evangélikus tudós jelenlétét, akik már készültek is vissza Eperjesre illetve Bártfára.

A főiskola tanítványai azonban kérelték őket, hogy maradjanak még másnapra is. Ők erre készségesnek mutatkoztak, sőt kijelentették, hogy akár egész héten át rendelkezésre tudnak állni.

A következő, utolsó napok vitáinak központjában az Újszövetség latin, illetve görög szövegének egy-egy mondata állt. A főiskolán azonban alig találtak egy görög bibliát. Erre Ladiver kijelentette, hogy addig nem utazik vissza Bártfára, amíg nem kerítenek elő egy eredeti szöveget, mert érveit nem viheti megoldatlanul haza. A zavart sürgés-forgásban csak egy elzárt helyen találták meg a „Kainé diathékét”, Ladivert pedi felkérték, hogy hazulról írásban fejtsse ki véleményét. Nem tudni, hogy ez megtörtént-e, annyi azonban valószínű, hogy a korábban Ivul Gábornak tulajdonított, 1679-ben megjelent visszaemlékezés – *Historica relatio colloquii Cassoviensis...*” Ladiver Illés munkája.

Sámbár professzor utóbb Eperjesen is kész lett volna folytatni a vitát. A Kollégium követeként *Rezik János* ment el hozzá Kassára, azzal az üzenettel, hogy nyomban készek lesznek erre, amint feleletet kapnak az azelőtt három évvel felelet nélkül maradt ellenvetéseikre és érveikre.

Ladiver nyolc évi bártfai rektorság után 1667-ben Trencsén-teplicbe ment lelkésznek, miután *Kalinka Joachim* szuperintendens Illaván ünnepélyesen felavatta. Alig fél év után azonban, 1667-ben meghívta őt az új eperjesi főiskola annak első tanári karába a logika és polemika professzorának.

Tudvalevő, hogy egy evangélikus főiskola felállításának még korábban, Bayer János professzor és Sartorius János főesperes által felvetett tervét nagy bőkezűséggel egy Trencsén és egy Árva megyei főúr – *Petrőczy István* és *Thököly István* – valamint egy soproni híres jogtudós, Wittnyédy István karolta fel leginkább. (A Kollégium eredeti gyűjtőkönyve Budapesten, az Evangélikus Országos Múzeum kiállításán látható). Az 1667. okt. 1-i ünnepélyes megnyitón *Pomarius Sámuel* rektor és *Sartorius János* esperes mondott ünnepi beszédet a kar, a diákok és a lelkes közönség előtt. A tíz éves Thököly Imrét édesapja a tél idején, 1668 január 22-én hozta fel a Kollégiumba Keczér András és Wittnyédy István kíséretében.

Ladiver a második tanév elején, 1668. október 13-án előadta diákjaival bibliai témájú színművét, az *Eleazar constans* (Az állhatatos Eleázár) című iskoladramáját, amit első eperjesi tanári évében erre a célra szerzett. Bizonyára Comenius pedagógiai törekvése is szeme előtt lebegett, amikor bibliai tárgyat adat elő, de ezzel egyben a hazai viszonyokat akarja ábrázolni.¹⁰

Ladiver a színdara tárgyát az egyik un. apokrifikus ószövetségi irodalomból, a Makkabeusok könyve 6. fejezetének 2. verséből merítette. Ebben Antiochus király kegyetlenségeiről és Eleázár sorsáról olvashatunk. A darab tárgya a következő. Az előkelő származású, 90 éves zsidó tisztviselőt, Eleázárt Antiochus szír király idegen életmódra, a tiltott disznóhús evésére készítette. Ám ő inkább választotta a szenvedéseket és a halált, mint a gyűlöletes életet, és önként ment a halálba. Az üldözötteket II. Pasempses egyiptomi király sem tudta megmenteni.

A régi görög drámákhoz hasonlóan fontos szerepe

van a karnak, mert kifejezi a közhangulatot azáltal, hogy ostorozza a bűnt és részvétet támaszt a szenvedők és üldözöttek iránt. Hiszen a zsidók üldöztetésében a protestánsok a maguk sorsát látták. Hosszú évtizedek óta – de hiszen a reformáció kezdete óta is – sok méltatlanságot kellett elszenvedniük a hitükhöz való ragaszkodásuk miatt.

A drámában számos mitológiai és allegorikus személy szerepel. Megszemélyesítette Ladiver az ateizmust, a politeizmust, Marsot és Neptunust, és olyan fogalmakat, mint a dicsőség, a viszály, irigység és erény, állhatatosság és igazságosság, türelem és béke. 190 diák kapott szerepet a darabban, többségük Eperjesről és Sáros megyéből, de többen Galiciából, Sziléziából, sőt Horvátországból is.

A darab szereplői között a legfontosabb személy az ifjú Thököly Imre gróf volt. Ő benne testesült meg az „areté”, azaz az Erény. Egyben Antiochus Triumphans szerepét is kapta. A szír király Wittnyédy Pál lett, akinek apja vezető szelleme volt a Hasburg-ellenes összeesküvésnek. Eleázár szerepét Ladiver egy eperjesi diákra, Hübel Mátyásra bízta, az egyiptomi királyt pedig Kossuth Lajos ösére, Weber Frigyes Jánosra. Az akkori Galiciából jött diákok lengyel nemesifjak voltak, a Kotkovszky, Lanszkronosky és Zselénszky családok fiai.

Az ezt követő 1668/1669-iki tanévre csak a magasabb osztályokba 258 növendék iratkozott be. Ekkorra Ladiver egy másik színművet írt, amelynek címe *Papinianus Tetragonos*. A négyszeres erénnyel tündöklő Papinianus az állhatatosságot, nagylelkűséget, igazságot és kitartást jelképezi, Caracalla vérengző római császár pedig a gyűlölséget.¹¹

A darab több római történetíró művéből vette a tárgyát, de kimutatható, hogy nem önálló alkotás, kivéve annak az itthoni helyzetre való bátor alkalmazása. Az eredeti mű német szerzőtől származik és Boroszlóban (Wroclav-ban) jelent meg 1659-ben. Szerzője *Andreas Gryphius* német barokk költő (1614-1664), akinek szomorújátékát az akkori német város, Breslau Szent Erzsébet Gimnáziumának növendékei 1660-ban hét ízben adták elő nagy közönség előtt.¹²

E második Ladiver-dráma témája a következő. Bassianus Caracella, a vérengző császár megölette testvérét, Gétát, aki az uralkodásban társa volt. Emiatt a nép gyűlölettel fordult felé. Ekkor ráparancsolt híres jogtudósára, Papinianusra, hogy valamiféle jogi ürüggyel mentse fel a testvérgyilkosság vádjától és így nyerve újra meg a hadsereget és a szenátust. Ám Papinianus többszöri fenyegetés ellenére erre nem volt hajlandó vállalkozni. Ekkor a császár a jogtudós fiait az oroszlanok közé dobatta, őt pedig lefejeztette.

A darab első felvonása Gryphiushoz hasonlóan monológgal kezdődött: előjátékkal és öt felvonásból állt. Az első után un. Interscenium következett német nyelven, ez Ladiver önálló betétje volt. Ugyanígy a 3. felvonás előtt magyar, s a 4. előtt szlovák nyelvű Intersceniumot iktatott be a szerző. Több karnak volt szerepe a darabban. Az udvari tiszték kara például a császári udvar bűneit tárta fel, a Furiák kara a gonosz császárt üldözte, a szolgák kara pedig Papinianust gyászolta.

A színmű legérdekesebb újítása az akkori Magyarországnak a darabba való beillesztése volt. Amikor Caracalla megölette testvérét és a Furiák üldözöbe vették, akkor a császár a szomszédos Pannóniába menekült. Igen ám, de Imre király onnan kiűzte őt. Imre király szerepét Ladiver – látnoki módon – Thököly Imrére bízta. Ki hitte volna akkor Eperjesen, hogy a 11 éves Thököly Imre csakugyan király lesz és a római császárt nem engedi többé magyar földre lépni?¹³

Miközben Ladiver mindkét nagysikerű színműve mind Eperjesen, mind egész Sáros megyében nagy visszhangot keltett és tetszést aratott,¹⁴ a rejtett célzások és olykor sértő kifejezések felkeltették a katolikusok bosszúját. Két éven át ugyan még zavartalanul folyhattak az előadások, és a kiváló *Dömötöri György* kollégiumi igazgatónak, mint pedagógusnak jó eredményeket sikerült a diákok nevelésében elérnie, a viharfelhők mégis egyre közeledtek. A fergeteges vihar kiváltó oka annak a császári ház elleni összeesküvésnek a felfedése volt, amely – néhány vezető katolikus mágnás kivételével – elsősorban az Eperjest patronáló három evangélikus főember nevéhez fűződött. 1670 februárjában Wittnyédy szélütés következtében váratlanul elhunyt. Petrőczy trencsén megyei várát lerombolták, ő és gyermekei földönfutók lettek. Thököly árvai várát is ostrom alá vették a császáriak, Imre Erdélybe menekült, apja az ostrom idején meghalt.

A hitvitákban alul maradt Sámbar Mátyás már korábban megígérte az eperjesieknek, hogy nem soká lesz övök a Kollégium, mivel az a piacon, méghozzá I. Lipót ismételt parancsa ellenére épült, s emiatt – mivel a köztér az uralkodóé, azt el fogja venni és nekik fogja ajándékozni. Így is történt. 1671 május 23-án Eperjesre jött Spankau tábornok Bársony György püspökkel és szepesi préposttal és a városházára rendelt városi tanácsosoknak kijelentette a Kollégium katonai magtár céljára történő elvételét. Pomarius Sámuel rektor csak erőszakkal engedve volt hajlandó az iskola kulcsait Hütten Menyhért császári őrnagynak átadni. Két évig még meghúzódhattak a tanárok és diákok a régi, öreg szomszédos épületben, de 1673 tavaszán mindegyik professzor kiűzetett a városból. A német hazájába visszatért Pomarius ekkor írta meg híres könyvét a kollégium szomorú sorsáról „Acta tragica Deformationis Eperiensiensis 1673” címen, s előbb Wittenbergben mint professzor, majd Lübeckben mint szuperintendens működött 1683-ben bekövetkezett haláláig.¹⁵

Ladiver pedig éppen ebben a két évben publikálhatta két újabb munkáját. Az egyik a *Summulae Logicae* (Zsolna, 1671), a másik pedig a már névtelenül megjelent *Versus Memorialis*. Az előbbi alapvető filozófiai műve – Kis logikai összefoglalások – a másik segédanyag a diákok számára, amelyben ügyes példákkal illusztrált latin költészetant. un. Prosodiát nyújtott.¹⁶

A már eddig is mintegy tíz városban megfordult Ladivernek most kezdődött el igazán a hányattatása. 1673-ban az egykori Gömör-Kishont megyei *Tiszolc* lelkésze, majd egyházmegyéjének esperese lett. Amikor innen is elűzték, *Késmárkon* keresett menedéket. Onnan már hazáját is kénytelen volt elhagyni és az akkor Poroszországhoz tartozó *Thorn* (Torun) gimnáziumában ajánlottak fel neki tanári állást. Ezt azonban nem

fogadván el, sorra meglátogatta *Danzigot* (Gdansk), *Königsbergget* (Kaliningrád), *Jénát* és a lengyelországi *Lesnát*.

Amikor ismét átlépte a Kárpátok vonulatát, útja Erdélybe vezetett. Előbb *Nagyszebenben* (Sibiu) vállalt gimnáziumi lektori állást. Itt a városi tanács által rendezett nyilvános vitakézfészen ő lett a győztes. 1675-ben *Nagyenyeden* lett praepceptor három éven át, de az ifjúsággal való nézeteltérése miatt 1678 őszén elfogadta a *segesvári* (Sighisoara) gimnázium meghívását, ahol rektorként működött újabb három éven keresztül.¹⁸

Segesváron újjáalakította az intézményt, új iskolatörvényt készített, amely szabályozta a tanulók helyzetét és a tantárgyakat. Oly sikeresen működött, hogy a 60 felső osztályos tanítványa közül 19 jutott ki külföldi egyetemekre. Bevezette a gimnázium jegyzőkönyvi rendszerét, amely sokáig forrásértékű volt az ottani iskolatörténet művelői számára. Amikor 1682-ben lemondott rektori tisztéről, a segesvári vártemplomban márvány emléktáblát állított neki egyháza.

Thököly Imre Habsburg-ellenes szabadságharca során 1682. augusztus 18-án visszafoglalta a császáriaktól Eperjest. A templomokat, az iskolákat és a Kollégiumot visszaadta az evangélikusoknak. Az 1673-ban kiűzött tanárokat visszahívatta. Mivel azonban Pomarius Németországban, Zabanius pedig Erdélyben maradt, *Ladiver* kérte fel a Kollégium rektorának.

A Magyar Országos Levéltárban található annak a 300 forintos utalványozásnak a szövege, amellyel Thököly 1682. október 7-én segíteni akarta Ladiver hazatérését. Szövege így hangzik: „Generosi Domini Nobis observandi. Elias Ladiver uramnak, megtekintvén eleitől fogvást declarált hozzánk való devotióját, a nemes kamaráruul conferáltunk Ökglmének három száz forintokat, ha mikor azért a levelünk requirálja kglmeteket, három száz forintokat a nemes kamaráruul adjon ő klmének. Isten kglmeteket éltesse. – Datum ex castris nostris ad Dobronyiva positis, 7. 8bris Anno 1682. Emericus Thököly.” Kívül a borítékon: Generosis Dominis N. N. Inclutae¹⁹ Camerae Cassoviensis Consiliariis etc. nobis gratis.

A fejedelem anyagi segítsége lehetővé tette Ladiver hazatérését Eperjesre, ahová 1682. november 29-én érkezett meg, csaknem egy évtizedes száműzetés után. Ő adta elő a teológiát, a Tübingenben időközben magisteri fokozatot nyert Schwarz János logikát és gyakorlati filozófiát, az egykor szepesváraljai katolikus pap, Sappuhn Henrik György az ékesszólás tanára és német másodlelkész lett. Thököly a megrongált kollégiumi épületet rendbehozatta, de a hiányzó anyagiakat látván, a tállyai hegyen 600 katasztrális hold szőlőjét, Rimaszombaton pedig a város²⁰ védelmének felét ajándékozta az evangélikusoknak.

Az egykori jeles tanítvány, *Rezik János* 1684-ben a Kollégium retorika professzora lett. *Schwarz János* tanár három²¹ felvonásos színművet írt *Hungaria respirans* címmel.

A még egyszer virágzó evangélikus Eperjes hazatért rektora 1683-ban nyomtatásban is megjelentetett dicsőítő iratot fogalmazott a Collegium Thökölyanum hálájaként „Natale praesagium Victoriarum Emerici Thököli” címen. Ugyanannak az évnek az őszén pedig

egyleveles díszes meghívót küldött a Kollégiumban október 4-10 között megtartandó vizsgákra a város polgárainak. Klasszikus latinságú írásában arról ír, hogy a nemzet szabadsága során – miközben harci eszközökkel védik a hazát – az iskolai vizsga szüreteléshez hasonlítható felüdülés. Panegyricusában Ladiver hódolat-tal dicséri Thökölyt, aki úgy szórja nyilait, mint egykor Phoibos Apollo.

A hányatott életű Ladiver Illés életalkonyát beara-nyozta eperjesi – immár negyedik – házasságkötése Sinapius Mihály Helena nevű leányával 1683 február 24-én. Ennek fivére volt a neves Sinapius (Horcsicska) Dániel száműzött, majd Lőcsére hazatért evangélikus lelkész, akivel Ladiver így sógorságba került. Örömiük azonban nem tartott soká, mert felesége alig 11 hónap múlva, 53 éves korában elhunyt.

Életének utolsó éveit Ladiver fáradhatatlan munkás-ságban töltötte. Feljegyezték róla, hogy reggel ötkor már íróasztalánál ült és késő este állt fel a katedráról. 1685-ben még kiadta Kassán Aristoteles metafizikájá-nak a summáját. A következő évben, 1686. április 2-án végleg lehunyta szemét a nagy tudós. Hogy mennyire becsülték hittestvérei és a város lakói, kitűnik abból, hogy koporsóját a főtéri nagytemplomban – a mai, Szent Miklósról elnevezett katolikus templomban he-lyezték örök nyugalomra.

Ha végezetül értékelni akarjuk alakját és jelentősé-gét, elmondhatjuk, hogy kevés tanárról maradt fenn an-nyi jó és buzgó megemlékezés, amennyit Rezik János írásaitól kezdve három évszázad egyháztörténetíróin ke-resztül jelen századunkig számontarthatunk. Nemcsak tudós, hanem nevelő, vérbeli pedagógus volt. Mint Comenius közvetlen tanítványa, ő köti össze a hazai ne-veléstörténetet a nyugateurópaival. Szokása volt be-menni rektorként az egyes osztályokba, ahol intéssel, máskor ajándékokkal buzdította a diákokat. Útést, ves-szőzést méltatlannak tartott a pedagógiához. Azt monda-t: Graciánusokat óhajtok inkább tanítókul, hogysem Orbiliusokat. Az értelmet almához hasonlította, amely javító gondozás mellett idővel érik. Szívesen vette a di-ákok nemes vitáit. Tanítás után két csoportra osztotta őket – kiki oda csatlakozott, ahová akart – s az egyik csoport a „támadó” volt, a másik a „védő”. Fennakadás esetén mindkét csoportot eligazította. Ő maga is – mint láttuk – szenvedélyes vitázó volt, amiért olykor tanár-társával, Zabaniussal szembe is került.

Nem volt híjával a költői tehetségnek sem, s a pél-dák sokaságával színezte előadásait. A haza szenvedé-sét tükröz gyanánt tárta a hallgatóság elé, s azt akarta, hogy a görög vagy római klasszikusok kora áthango-zék a mai kor emberei számára. Ribini János történetíró meg is jegyzi, hogy amikor Ladiver a láncokra vert, fé-lig meztelen, megnyírt hajú zsidók ellenségeikről való bánásmódjáról ír, – „mi más ez – kérdezi, mint előjáték a gályákra vitt rabok történetéhez? Az ő keserves éne-kük csak a tömlöcökben sínylődő lelképászorok jajve-székelése”.

Külön tanulmányt lehetne szentelni Ladiver filozó-fiai és lélektani munkásságának. Pneumatikája – amit ő így nevez: doctrina de spiritibus – sorra tárgyalja a me-tafizika, a teológia, közelebbről az angelologia titkait. Idő hiányában e kérdések taglalására már nem térhetek

ki. A századvég és az új évezred bölcsészei és teológu-sai számára azonban nemes célkitűzésnek javaslom Ladiver legfontosabb műveinek anyanyelvünk-re való lefordítását és közreadását.

Mert igaz a Példabeszédek könyvének mondása: „A véneknek ékessége az utódok, és a fiaknak ékessége az atyák!” (Pél.17,6).

JEGYZETEK

- 1 Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékren-di táblákkal, VII. k. Budapest 1860, 9. – Magyar Tudományos Ér-tekező, Pest 1862 I. 354. – Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár II, 396. – Stomp László: Egyháztörténeti emlékek... Bp, 1905, 584.
- 2 Exulánsként írta a következő munkát 1679-ben: Refutatio Hieronymi Zinchanii defensions absurdorum Ivulianorum. V. ö. Szinnyi József: Magyar Írók, VII. k. Bp, 1900, 629-630.
- 3 Uo. XII. k. 106-107. – Horváth Lajos: Sámbar Mátyás élete és művei. Bp 1918.
- 4 Zoványi Jenő: Szóbeli hitviták Sárospatakon és Kassán. In: Theol. Szemle 1934, 139-147.
- 5 Szinnyi i. m. V. k. 237-238.
- 6 Uo. XI. k. 781-782.
- 7 Zoványi i. m. 144-145.
- 8 Uo. 145. V. ö. Szabó Károly RMK II, 1446. Ugyancsak ő írta bártfai rektor korában az „Assertio... quod caro Christi in pane sacramentali proprie... sit praesens c. munkát. Bártfa, 1662.
- 9 Jhann Samuel Klein: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn. Leipzig und Ofen 1789. I. k. 146. Klein a kassai disputa időpontját 1666. június 25-26. napjára teszi.
- 10 Vörös Sándor: Három nevezetes iskolai drámai előadás az eperjesi Kollégiumban. In: Protestáns Szemle 1943, 8. sz. 238-239.
- 11 U. o. 239-240.
- 12 A mű címe: Grossmüthiger Rechts Gelehrter oder sterbender Aemilius Paulus Papinianus. Breslau, 1659.
- 13 Angyal Dávid: Gryphius András a magyar színpadon. In: Gragger Róbert (szerk.): Philologiai dolgozatok a magyar-német érintkezésekről. Bp 1912, 74-75.
- 14 Az előadás összes szereplője a Prot. Szemle 1943. és a Száza-dok 1880. évfolyamában.
- 15 Hörk József: Az eperjesi ev. ker. Collegium története. Kassa, 1896. 34-36.
- 16 Szabó Károly RMK 1879. I. 1304.
- 17 Ludovicus Haan: Jena Hungarica, sive Memoria Hungarorum a tribus proximis saeculis Academiae Ienensi adscriptorum. Gyu-la, 1858, 26.
- 18 Andreas Schmal: Brevis de vita superintendentum evangelicorum in Hungaria commutatio... Anno... MDCCLI. Pest, 1861, 111.
- 19 Magyar Országos Levéltár, Missiles. Közli Irodalomtörténeti Közlemények /ITK/ 1899, 207.
- 20 Hörk i. m. 42.
- 21 Hungaria respirans, sive Constantius exultans, furentius exulans...producti a scholastica Collegii Eperiensis Juventute Auctore M. Johanne Schwarz, Anno MDCLXXXII, die Novembris. Idézi u. o. 43.
- 22 Az egykori radványi /ma: Besztercebánya/ levéltár anyagából – mint egyetlen ép példányt – közli a „Torcular Engaddi Illustris Collegii Evangel. Stat. Eperiensis in dicto Examine Anno MDCLXXXIII a 4 ad 10. Octobris” című lőcsi kiadvány szövegét az ITK 1906-os évfolyama, 120-122. /RMK II. 1524/.
- 23 Ladiver emléket Trusius Jób exuláns lelkész 1867-es lipcei emléksora is őrzik: Elias Ladiver tristatur morte maritae, Quae tres improlis sepeperierat ante maritos. V. ö. Schmal i. m. 36.
- 24 Rezik Ladivernek négy feleségét említi: Zsolnán Koselová, Bártfán Grünwald, Eperjesen Sinapius s végül „egy helvécziai lel-kész leánya. V. ö.J.Rezik-S. Mathaeides: Gymnazologia. Brati-slava, 1971, 295.

A teológia szomszédságában

THIERING ETELKA:

Környezetvédelem és nevelés

A XX. század végén élünk. Nagyon sok szempontból átmeneti korszakban. Napjaink egyik legégetőbb, országokat, földrészeket egyaránt veszélyeztető problémája természeti és társadalmi környezetünk egyre romló állapota. Minden szorosan összefügg egymással, minden mindentől és mindenki mindenkitől függ. Az emberiség életbenmaradása, emberi életfeltételek közötti fennmaradása forog kockán. Mindannyian külön-külön és együtt is felelősek vagyunk egymásért és az utánunk következő nemzedékekért is. Meg kell tanulnunk békében, egymást segítve élni a földön.

Lakóhelyünk, a Föld súlyosan beteg. A föld „belseje”, a talaj erősen szennyezett az oda jutott szennyező és mérgező anyagok következtében. A tengerek és az óceánok vizébe, szárazföldi vizeinkbe is egyre több szennyező és mérgező anyag kerül. A felszín feletti régió, a levegő sok helyen szinte elviselhetetlenül szennyezett, elsősorban az ipar és a közlekedés következtében. Már a világűr sem mentes a szennyezéstől. Mindennek az a következménye, hogy egyre romlanak az élőlények életfeltételei.

Meg kell tanulnunk környezetünkkel, az élő és az élettelen természettel egyaránt harmóniában élni. Meg kell óvnunk a természetet. Az energiaforrásokat a természet megváltoztatása nélkül kell kiaknáznunk. Ki kell alakítanunk az egészséges környezet iránti igényt.

Az elmúlt évtizedek, évek és napjaink (nemzetközi konfliktusai és az enyhülés) egyre nyilvánvalóbbá teszik, hogy a környezeti ártalmak az egész világot veszélyeztetik. Mind több ember érzékeli az egyetemes és világméretű veszélyt és felelősséget.

MIT TEKINTÜNK KÖRNYEZETNEK?

Csak a körülöttünk, velünk élő állatok és növények (az élő természet) valamint a levegő, a talaj, a víz stb. (azaz az élettelen természet) tartozik ide? Csak mindezek fokozódó veszélyeztetettsége ellen kell tennünk valamit? Csak a levegő, a víz, a talaj súlyos szennyezettsége, az egyre fokozódó zajártalom, a lassan mindent elborító és még a világűrbe is kikerülő szennyezés, növények és állatok veszélyeztetettsége, pusztulása és kipusztulása lenne a megoldandó probléma? Ez a **szűk értelmezés** az általános.

Ha az élettelen környezeti összetevőket (víz, levegő, talaj) védjük, ha néhány generáció kényelméért nem akarjuk felélni az energiaforrásokat, ha az élő természetre (növényre és állatra) is van gondunk, akkor ezzel egyúttal a teljes, az egyetemes világgal; tehát az *ember harmóniája önmagával, embertársaival, élő és élettelen környezetével*. A kör-

nyezet fogalmához tehát szorosan hozzátartozik az *ember társadalmi környezete, ember és ember viszonya is*.

A kulturált emberi magatartás, a másokra is figyelemmel levő viselkedési normák elfogadása és az azt megvalósító életforma, az élet mindenfajta formájának a védelme, az ember társadalmi környezete – mindez a **tágabb értelemben** vett környezet védelme egyúttal az ember védelme is.

MILYEN MÓDON TEHETÜNK VALAMIT KÖRNYEZETÜNK MEGÓVÁSAÉRT?

A törvény szigorával? Felvilágosítással és meggyőzéssel? Ésszerű intézkedésekkel? Személyes példamutatással? Neveléssel?

Minderre szükség van, és mindennek a maga helyén. Közülük most egyetlen, nagyon lényeges összetevőt emelek ki: a **nevelést**.

Véget kell vetni a pazarló életvitelnek, mely földünk energiakészletét a végsőig kihasználja. Mindannyiunk felelőssége, hogy újra egészséges, emberhez méltó életfeltételeket biztosítsunk magunk, és az utánunk következő generációnk számára is. Nem elég a káros jelenségeket csökkenteni, szerencsés esetben (hosszabb-rövidebb időre) megszüntetni. *Ez viszont csak szemléletváltotatással lehetséges.* A környezetbarát – tehát ember – és környezetközpontú – életvitelre nevelésének az iskolában fontos szerepet kell kapnia. Csak **komplex módon lehet eredményt elérni**. Minden iskolai tárgynak megvan a maga sajátos eszköze, amely segítségével hozzájárulhat és hozzá is kell járulnia a **szemléletformáláshoz**. Az **interdiszciplináris szemléletnek** különösen nagyon lényeges szerepet kell kapnia ezen a területen.

Nem lehet és **nem szabad egyetlen tantárgyra építeni**. Az egyes tárgyak adta lehetőségeket kell maximálisan kihasználni. A mindennapi élet adottságait értelmesen felhasználó környezetbarát életvitelre, belülről fakadó meggyőződésre és a cselekvésben megnyilvánuló felelősségvállalásra, azaz magas fokú erkölcsi tudatra és meggyőződésre kell nevelni.

Meg kell ismertetni a tényeket és mások eddigi tapasztalataikat. Fontos a pozitív érzelmi és esztétikai hatás is. De a nevelés személyes példamutatás nélkül semmit sem ér. A minden jó és rossz utánzására és elfogadására kész kisebb és nagyobb **gyerekek** a legfogékonyabbak mindenre. Ezért van az iskolai nevelő munkának különösen a kisebb gyerekeknel olyan mérhetetlen nagy jelentősége. A **családi** és **társadalmi** környezet nevelő hatása sem elhanyagolható. Ezek együttesen hatnak: egymást erősítik vagy éppen közömbösítik. Sok esetben sikeresen adják tovább a gyerekek köz-

vetlen környezetükben a környezetbarát életmódra nyitott-ságot, az arra való törekvés elemeit.

A nevelésnek mindig a meglevő pozitívumokra kell építenie. Egy szép kép vagy rajz, tartalmas énekszöveg, népdal, irodalmi szöveg, a tanár viselkedése is sugallja a tartalmat (a pozitív vagy negatív ráhatást), kifejezheti az erkölcsi mondanivalót. A tananyag kiválasztása és az órán történő feldolgozásának módja önmagában is nevelő hatású. Környezetünket kell a középpontba állítani. Vegyük észre azt, ami környezetünkben még szép, még harmónikus, még egészséges. Az ember inkább a szennyeződő és pusztuló, kiszigerelt környezetet, a mérhetetlen pazarlást látja úton-útfélen. Tehát *mi most mit* tehetünk azért, hogy megőrizhessük a szépet, a jót, a harmonikusot?

Ami nekem jó, az másoknak is jó és megfordítva. Az emberiség összefogása nélkül lakhatatlanná válhat, sőt teljesen el is pusztulhat mindannyiunknak élettere, a Föld. Ezért fontos az egyéni hozzáállás: Mit tehetek én? Mit tehetünk együtt?

Összefoglalva: Csak neveléssel, személyes példaadással és pozitív társadalmi ráhatással lehet érdemleges eredményt elérni. Minden lehetséges nevelő hatású eszközt fel kell használni, hogy a *létfenntartású szemléletváltoztatást és életforma-változtatást* kialakíthassuk, hiszen ez a környezetbarát életmód előfeltétele.

A fejlett nyugati országokban – így pl. a német nyelvterületen is – egyre döntőbben határozza meg az állampolgárok mindennapi életét a *természeti és a társadalmi környezet védelme*. Az áll a központban, hogy mit lehet, mit kell tennie az egyes embernek, hiszen milliók külön-külön, ugyanakkor egymással összhangban tehetik környezetükért a legtöbbet. Az egészen kicsi települések és a hatalmas (több százezer vagy milliós lakosságú) nagyváros igyekszik csökkenteni – vagy ha még lehetséges – megelőzni a környezet-szennyeződést. Nem csupán saját lakosságuk, hanem az odalátogató vendégek és turisták figyelmét is felhívják az együttműködésre tájékoztatással, kéréssel, „szép szóval”, de szükség esetén a törvény szigorát is alkalmazzák.

KERESZTYÉN FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

A világ Isten csodálatos műve. Ajándékba kaptuk. Földi életünk, ugyanakkor az emberi alkotás színtere is. Ősidőktől fogva műveli az ember. Az egyre szaporodó emberiségnek élelemre, ruházatra, hajlékra van szüksége. Az ember az életkörülményeket mindig igyekezett egyre jobbá, emberibbé tenni. Sokszor ellenségének érezte a természetet, hiszen mindenért keményen meg kellett küzdenie. Mindinkább uralma alá akarta hajtani a természetet, egyre kevésbé vette figyelembe a természeti törvényeket.

A *környezet rongálása, pusztítása bűn*. Ezekért a tetteinkért is felelősök vagyunk Teremtőnek. A természetet kizsigereljük, környezetünkkel szemben felelőtlenül viselkedünk. Jelenlegi és későbbi mindenkori tudásunkkal a teremtet világ megóvásához is hozzájárulhattunk. Melyik utat választjuk? Meg kell szeretnünk a természetet. Rá kell tudnunk csodálkozni a teremtet világ szépségeire. A keresztyének számára egyértelmű: Nem kizsákmányoló urai, hanem gazdái és Urunk segítségével fenntartói kell hogy legyünk mindennek. Mégpedig olyan módon, hogy életünk fenntartására takarékosan használjuk fel a javakat, hogy jusson minden ember számára elegendő.

A keresztyénségnek hitbéli meggyőződés alapján, örök erkölcsi törvényekre építve erre a felelős emberi magatartásra kell alapoznia életét. Az ember az őt körülvevő élő és élettelen természet része, tehát a keresztyén alapokról kiindulva kell értelmeznie és hangsúlyoznia a mindenkori ember felelősségét élettere, a Föld iránt. Napjaink emberének fokozott a felelőssége, hiszen napról-napra súlyosbodnak a

környezeti ártalmak, veszélybe kerül az élő és az élettelen természet léte. Minden emberi, állati és növényi életet tisztelni kell. Tudatosítani kell, hogy a fejlődés és a haladás útja nem az állandó mennyiségi növekedés, nem az egyszeri vagy csak néhányszori használat után eldobható termékek mindenáron való növelése saját kényelmünk fokozása érdekében, nem a mind több anyagi javak birtoklása. A mulandó anyagi javak hajhászása helyett a pozitív erkölcsi és emberi értékekre kell alapoznunk életünket, amelyben az a természetes, hogy minden szituációban emberségesen és önzetlenül segítjük egymást.

Mindig és minden körülmények között harcolni kell a szellemi és a kulturális igénytelenség, a számtalan csatornán hozzánk jutó szellemi közöny és nihilizmus minden megnyilvánulása ellen.

Az egyházi iskoláknak, intézményeknek, az egyházi médiáknak a keresztyén felelősségből következően minden élet tiszteletére, az egyetemes és a keresztyén értékek elfogadására és élésére, egymás megbecsülésére, toleranciára, a szűkebb és a tágabb környezetért vállalt felelősségre kell nevelnie. Arra kell törekednie, hogy kialakítsa a felelősségérzetet és cselekvő felelősségvállalást, amely belülről jövő indítatként, irányítívá válva útmutatást adhat az életben.

Az *ember harmóniája Teremtőjével, önmagával és embertársaival a döntő*. Vissza az édeni állapotokhoz? Erkölcsi szempontból igen! Csak akkor várhatom el, hogy nekem segítsenek, ha én is készen vagyok másoknak segíteni. Ember és ember, ember és természet szorosan egymásra van utalva, egységük megbonthatatlan. Ha egyikük sérül, vagy a másikkal való természetes kapcsolata megbomlik, a másik is sérül, beteg lesz, fenmaradása is kétségessé válhat. Az egymásra és mindenre tekintettel levő életvitelnek, az *emberbarát és környezetharát viselkedésnek belső meggyőződéssé, életformává kell válnia*.

Albert Schweitzer, századunk kiemelkedő egyéniségétől származik az „Ehrfurcht vor dem Leben” (az élet tisztelete) fogalma és a gondolatkör kifejtése. Egy másik gondolata talán szójátéknak tűnik, de igazi filozófiai mélységeket bont ki: „Ich bin Leben, das leben will, inmitten von Leben, das leben will.” Talán így lehet lefordítani: Élőlény vagyok, aki/ amely élni kíván olyan más élőlények között, akik/amelyek szintén élni szeretnének. Az élőlény elemi joga, hogy a számára megfelelő optimális életfeltételek között élhessen, és ez nem csupán az emberre érvényes. A környezet, az emberi életen kívül más élőlények védelme is az ember védelme.

Ez az életelfogás, az ÉLET tisztelete feltételezi az egészséges és az emberhez méltó környezetet, a mai fejlett országok polgárai életvitelénél egyszerűbb és a környezettel harmonikusabb életformát. Nemcsak az erős, a gazdag, a jóllakott, a többségben élő, hanem a gyenge és másokra szoruló, a szegény, az éhes, a kisebbségben élő ember tiszteletét is. Az *emberiség egységes egész*. Minden egyes ember a másika van utalva. A Földünk által biztosított emberi életfeltételek nem lehetnek csak a kiváltságosoké. Csak egymást tiszteletben tartva és egymást segítve maradhat fenn az emberiség, csak így van esély a túlélésre.

Térjünk vissza az ősközösséghez, a faekéhez? Nem! A primitív életformához nem térhetünk vissza. Az erkölcsi alapokhoz kell visszatérni. Ebben a keresztyéneknek fokozott a felelőssége. A világ minden táján összhangban kell élnünk környezetünkkel a „civilizált” társadalomban is. Ez az összhang nem lehet kényszer, ez *csak örömet nyújtó életvitel lehet*. A távlati célok érdekében mások javára lemondani tudó, a rendelkezésre álló energiaforrásokkal takarékosan élő, a kisebb és nagyobb közösségben élni és örülni tudó, megelégedett, a nemes célok érdekében munkálkodó, elsősorban lelki és szellemi értékekre törekvő embertársakra van szükség(ünk).

Egyházunk megújulása és a nyolcadik parancsolat

– Válasz egy nyílt levélre –

Átalakuló egyházi életünk egyik legszomorúbb mai jelensége a „*Lejáratási hullám*”: a nyílt vagy hátmögötti, kíméletlen vádaskodás az elmúlt évtizedek közegyházi szereplői, akkori és mai vezetők ellen. Ebben természetesen nincsen semmi új. Hiszen még a legnagyobb apostolnak is hányszor kellett védelmeznie a saját szolgálatát a gyülekezetek előtt, támadói ellen!

Egy azonban külön is fájdalmas: akik maguk sohasem élték át egy egyházellenes környezetben a másokért való felelősség terhét, a küzdelmet a jézusi keskeny út követéséért a politikai opposíció és az önző oportunizmus kísértései és szakadécai közt, ma sokszor könnyű lelkiismerettel ítélkeznek *élők és holtak fölött*. Megfelelkeznek a régi etikai normáiról: történelmet, egyháztörténelmet írni, értékelni csak a személyes sérelmek, harag és indulatok nélkül (*sine ira et studio*) szabad!

Erre a nagyon nehéz ítélkezésre érezte feljogosítva magát a *Lelkipásztor novemberi számában*, a szerkesztőnek írt levelében ifj. Fabiny Tibor dr. egyetemi docens, az életéről, fél évszázados teológiai és egyházi szolgálatairól írt visszaemlékezéseimmel kapcsolatban. Két fő vádja van. Az első a „megfordított nyelvhasználat”, – bár közelebbi indoklást nem ad. Nyilván főleg a *hazai diakóniai teológia egyoldalúságain, eltorzulásain gyakorolt kritikámra* gondol. Tudnia kell: ez az *elnevezés*, akkor is, külföldön ma is sokféle jelentést takar. Aki arról teológiai ítéletet kíván mondani, annak ezért nem az elnevezésre, hanem a *tartalmára* kell figyelnie. Teológiai munkásságom során – amikor használtam ezt a kifejezést – másoktól eltérően *mit értettem rajta*? Mit értettem az egyház és a hívő ember diakóniai felelősségén már az ötvenes és hatvanas években írt könyveimben, számszerű szociálétikai írásomban, és a további évtizedek során is? Ha a levélíró csak egy kicsit is alaposabban ismerné egész teológiai

életművem, akkor tudnia kellene, hogy a negyvenes évek kezdetétől máig az igei-újreformátori teológia követője voltam, és hogy mit értettem akkor is, ma is az egyház és a keresztyén hívő diakóniai, személyes és szociálétikai felelősségén, – „megfordított nyelvhasználat” nélkül.

Ami pedig a „késői kritika” esetleges felemlítését illeti, – aki ismeri az akkori körülményeket, jól tudja, miért nem szólalhatott meg a nyílt kritika akkor, sem az Akadémián, sem az egyházi életben senki részéről, csak a nyolcvanas évek közepe táján.

A nyílt levél *másik vádja* „a tények, személyek és események megfordult minősítése”, megint csak minden bizonyítás és igazolás nélkül. Őszintén szólva, magam sem értem, kikre, milyen tényekre és eseményekre vonatkozik ez a vád. Egészen bizonyos, hogy az téved emlékezéseiben, aki maga élte át és talán a legközelebből ismerte azokat az eseményeket? Vagy talán esetleg az téved, aki tájékozatlan sok mindenben, aki életkora miatt nem élte át, vagy csak távolról ismeri azokat a nehéz évtizedeket? Pedig nem kellett volna nagyon messze mennie, hogy elfogulatlan egyháztörténeti ismereteket szerezzen azokról az időről és eseményekről.

„*Et nunc venimus ad fortissimum*” – most érkezünk el a legfontosabbhoz! Hogyan állnak meg a mai ítélkezők *Jézus* annyira világos és egyértelmű *igéje előtt*: „Ne ítéljete, hogy ne ítéltessetek!” (Vö. Mt 7,1 kk és Mt 18,5 kk). A levél írója meg sem kísérelte, hogy mielőtt nyilvánosság előtt ítélkezik, legalább egy személyes beszélgetésben tájékozódni próbált volna tőlem kritikája jogosult voltáról.

Hogyan érti az evangélikus levélíró *Luther* egyértelmű, világos *magyarázatát a nyolcadik parancsolatról* egyházunk két fontos hitvallási iratában, a *Kis és a Nagy Kátéban*? „...felebarátunkat meg ne szóljuk, se rossz hírét ne költjük...” (Kis Káté), és: „...senkinek

sem feladata, hogy nyilvánosan ítélje és ostorozza felebarátját... hacsak nincs felhatalmazása ítélkezésre és büntetésre” (Vö. *Luther négy hitvallása*, Bp. 1983. Nagy Káté, 175-182., különösen is a 177-178.).

Ha valami megzavarja és „demoralizálja” egyszerű híveinket, gyülekezteinket, az a kíméletlen, személyeskedő, méltatlan támadások elharapózása egyházi életünkben. Pedig feladatunk ma nem új sebeket ütni, hanem a meglévő sebeket gyógyítani, mert jól tudom: még ma is sok ilyen fájó seb van emberek lelkében, egyházunkban! És ha valamire szükségünk van ma egyházunk olyannyira várt megújulásához, az a hívő engedelmesség Isten igéje és Jézus nagy szeretet-parancsa iránt. Az ítélkezés hiánya, a vádaskodás, a csoportok és személyek egymás elleni küzdelme helyett egymás szolgálatának a megbecsülése, mások jó hírének védelme. Az ítélet joga pedig Istené, aki egyedül ismeri a teljes valóságot, a szívvek indulatait. És egyedül magának tartotta fenn az ítéletmondás jogát élők és holtak fölött.

Nagy Gyula

*

A szerkesztő megjegyzése:

Ezt a vitát lezárom – nem a *Lelkipásztor* dolgozat további részletekbe bonyolódni. Örülök, hogy lapunkhoz méltó vitakultúra tükröződött e témában.

Az azonban bizonyos, hogy a múlt értékelése előbb-utóbb előkerül és még mindig jobb, ha a *Lelkipásztor* Fórumában történik ez, mint nemegyházi sajtóorgánunkok sokszor gyalázkodó, méltatlan harcot és gyűlölködést kereső fórumán.

E pengeváltáshoz igen sokan hozzászóltak, nyugdíjban levők és ma az igazságot kutatók. Magam részéről hálás vagyok D. dr. Nagy Gyulának, hogy a maga álláspontjáról összefoglalta az 50 esztendő, ami mögöttünk van. Ugyanakkor hálás lennék, ha a következő nemzedék bármely képviselője megérné, hogyan élte meg közép- és főiskolás korában a nehéz éveket, miért nem járt templomba, bibliaórára, vagy éppen miért járt, annak ellenére, hogy ezt nem díjazták, sőt, esetleg hátrányt jelentett.

A Szilágyi Erzsébet fasor 24. sz. alatti ingatlant, az un. Belveder-t, 1947. október 23-án és november 4-én kelt adás-vételi szerződés alapján a Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület vásárolta meg Illits Gyulától 260.000,- Ft-ért és életjáradék elkötelezéssel, azzal a céllal, hogy ott kórházat létesít. Az életjáradék havi 1.500,- Ft-ot és teljes el látást foglalt magába Illits Gyula és felesége részére, amit a Fébé Modori úti otthonában az eladók haláláig teljesített, s vállalt kötelezettségét még 21.000,- forinttal kiegészítette. – A vételárhoz a Lutheránus Világszövetség 40.000,- dollárral, a Gazdasági Tanács pedig 100.000,- Ft-os segéllyel járult hozzá. Az ingatlan megvételekor az ingatlan bérlője a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége volt, így a Fébé a fenti szervezettel kötött bérleti szerződést, amelynek összege a Fébé pénztárába folyt be.

1948. december 4-én kelt vagyónátruházási szerződés értelmében a Fébé minden ingatlanát külön kezelendő célvagyonként az Egyetemes Egyházak adta át, azzal a szándékkal, hogy így az államosítás alól ezek az ingatlanok mentesülni fognak. Így került a Szilágyi Erzsébet fasori ingatlan is az Egyetemes Egyház tulajdonába, azzal a megjegyzéssel, hogy az „a Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület céljait szolgálja.” Ennek értelmében az ingatlan továbbra is a Fébé gondozásában maradt. 1949-ben az épületen 7.000,- Ft. értékben végzett tatarozási munkálatokat. Az ingatlan átadása után, 1949-ben a Fébé 55.000,- Ft-ot fizetett ki ingóvételár és jogmegváltás cí-

mén. A Fébé 20.000,- Ft-ért vásárolta meg az épület részbeni berendezését, amit az épület egyik szobájában helyeztek el. – A Fébé tehát az ingatlan gazdája maradt az 1951-ben bekövetkezett feloszlataiság, amit az ingatlan államosítása követett.

Hisszük és reméljük, hogy Isten segítségével diakóniai szolgálatunk Evangélikus Egyházunkba beépülve sokak örömét és Isten dicsőségét szolgálja.

Taschner Erzsébet
diakonissza-testvér

Rehabilitációk egyházunkban

A rehabilitációkkal kapcsolatosan egészen röviden idéznem kell a Déli Evangélikus Egyházkerület, presbiteri ülés és közgyűlés Budapest, 1992. november 26-án tartott ülésének püspöki jelentéséből:

„A mostani püspöki jelentéshez kézhez kapják az ülésünkön résztvevők azt a rehabilitációs névsort, amit az Országos Egyházi Bíróság 1992. május 14-én tartott ülésén és az Országos Presbitérium ülésén az 1986-ban választott Országos Presbitérium a múlt lezárásaként összeállított. Mivel az egyes jogsértések kerületenként kerültek elkövetésre, az elítélések az egyházmegyei és egyházkerületi bíróságok döntésére alapozódtak vagy több esetben a kerületi elnökség vagy csak egy-egy püspök követte el azokat, a mostani kerületi presbiteri ülés és közgyűlés jóváhagyása szükséges az Országos Bíróság májusi határozatának végrehajtásához és kihirdetéséhez. Az Északi Kerület Elnökségével egyetértésben azt az utat választjuk, hogy mivel a személyek között több olyan van, aki mindkét kerületben szenvedett jogsérelmet, a mai déli kerületi és a november 24-25-i északi kerületi presbiteri és közgyűlés után mindkét kerület elnöksége aláírásával kapják meg az illetők, illetve családtagjaik a rehabilitálási levelet. Az Országos Bíróság és Országos Presbitérium májusi ülése óta érkezett még néhány pótlólagos kérés és az akkori nyolcvannégyes szám most kilencvenöt. Javasolom a Presbitériumnak és a Közgyűlésnek, hogy ezt a névsort és azt a rehabilitálási eljárást, amit az előzőekben leírtam, fogadja el, vegye tudomásul.

A felsorolt személyek között vannak olyanok, akik már kisebb-nagyobb

mértékben rehabilitálva lettek. Az első ilyen eljárás kerületünkben Scholz László korábbi zuglói lelkész rehabilitálása volt 1988. május 8-án istentisztelet keretében a Budapest-Zuglói templomban. A másik ismert eset D.Ordass Lajos püspök rehabilitálása, amelyről tud az egyház közvéleménye.”

Egyházmegyéinkből hárman aktív szolgálatban álló lelkészek szereplünk a listán. Zászkaliczky Pál, Zászkaliczky Péter, és én. Zászkaliczky Péter a Déli Kerület presbiteri ülésén, én a közgyűlésen jelentettük ki, hogy köszönjük, de nem fogadhatjuk el a rehabilitációt. A két Zászkaliczky a Keresztény Igazság 1993. nyári számában fejtették ki ezzel kapcsolatos indokaikat. A közgyűlésen megköszönve a rehabilitáció szándékát, elmondtam, hogy az én teóriámmal ez nem egyeztethető össze. Engem a bűneimért rehabilitáljon, oldozzon fel az Úr. A püspök válaszában kiemelte a rehabilitáció jogosságát és közölte, hogy megtehetem, hogy nem fogadom el, de a rehabilitáció már megtörtént. Később elmondtam azt is, hogy a listán olyan neveket is látok, akiket nem odavalónak tartok, és többen hiányoznak azok közül, akiknek inkább ott lenne a helyük. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy korábban, amikor ezt a listát láttam, nem szerepeltem rajta és ez akkor rosszul esett.

Valójában mi is történt velem? 1992. augusztus 26-i keltezéssel, amikor tervbe vettem, hogy elfogadom a braziliai Sao-Paolói gyülekezet lelkészi állását, egyházi működési bizonyítványt kellett kérnem püspökömtől. Ebben többek között a bizonyítványban ez áll: „1958. január 24-én a Budapes-

ti Egyházkerületi Gyűlésen fellép D. Ordass Lajos püspök mellett. Egyházi előjárói mellőzik, ezért világi állást vállal..." Az Ordass püspök melletti kiállításom miatt, amelyben megemlítettem, hogy amennyiben ebben az egyházban az igazságot a hazugságnak kell felváltania és a feketét fehérnek és fordítva kell látni, nem kívánok ebben az egyházban szolgálni. Így lettem én „a sztriptíz pap” tovább (és ezt nem a világiak, esetleg a kommunisták mondták, hanem kollégák). Volt, amikor nem mertem néhány engemet szerető lelkész testvéremhez elmenni, mert nem akartam bajba hozni. Évekig pufajkában véstem a falat állványról és egy-egy alkalommal, amikor az egyházvezetéstől újra csak pofonokat kaptam, jó volt egy-egy kollégától erősítést kapni: „De bírod még, Jézus segít viselni.”

21 évig voltam segédlelkész, s 31 éven át segédmunkás, villanyszerelő, elektrotechnikus, majd főenergetikus. Elmulasztottam sok mindent, ami egy képzett teológustól elvárható, hiszen nem voltam külföldi ösztöndíjas és így a legmodernebb teológiai irodalmat csak kivonatosan ismerem, viszont több mint 60 külföldi–magyar kiállítás elektromos tervezője és szerelője voltam, az LVSZ budapesti nagygyűlésein is úgy vettem részt, mint annak vállalatától delegált műszaki vezetője.

Elmondhatom, hogy egy-egy szerény kiállításomért az én Uram olyan szabadságot adott, ami hordozó erőt jelentett nekem. 1980-ban már Rákospalotára kerülhettem lelkésznek.

Miért kell nekem rehabilitáció, hiszen ha az életem megerősítő is, de szép volt. Isten drága ajándékának tartom mindazt, amin feleségemmel együtt átmentünk. Az úton kapott barátokat, akik között lelkészek is voltak. Ezután a személyes visszapihlantás után szeretném még elmondani a következőket.

Úgy látom, *három generáció képviselői élnek közöttünk.* Az *első* generáció korszaka 1956-ig tartott, bár többen közülük a forradalom után is fel kellett hogy vegyék a keresztest. Néhányan közülük még ma is élnek. A sztálinizmus vasöklű korszaka volt ez, amikor letartóztatások sorát élhették át honpolgáraink és azok, akik a Krisztushoz tartozásnak evangélikus egyházunkban csak egyetlen útját látták, azt, amit Ordass püspök képviselt. Ez a mártírium keresésének útja volt. Dr. Inotay Lehel mondta el nekem halála előtt, hogy amikor az akkori egyházvezetés azért, hogy megmentse Ordass-t a be-

ígért haláltól, elhatározta magát tőle, Ordass fájón mondta Keménynek: „Nem értetek engem, én meg akarok halni érte, miért akartok hát megmenteni, így?” Ordass 1956-ban elfogadta több társával a rehabilitációt és visszatért püspöknek, majd 1958-ban újra magára hagyták társaival együtt. Természetes, hogy neveik akkor és most odakerültek a rehabilitáltak soraiba, mint azok közül is, akik az un. harmadik utat próbálták ígéhez kötött lelkiismeretükkel járni, hiszen ők sem úszták meg szárazon.

A *második generáció* a korombelié, mi vagyunk, akik még ismerjük az előttünk járó generációt, együtt sírtunk és együtt örültünk velük és megköszönjük Istennek, hogy közülük még néhányan élnek. A mi generációnk közül talán senki sem volt bírónak elítélve, csak éppen sokan az egyházi élet peremére szorultak. Nevüket többnyire nem jegyzik sehol és nem kérdezik, mi lehetett volna belőle és milyen eredményes lehetett volna a maga helyén a szolgálata, ha nem vágják le a szárnyait. A mintegy 100 rehabilitált közül csak 14 név szerepel ebből a korosztályból, pedig lehet, hogy száznál is több lehetne és ki tudja, hogy ezek közül egy-egy kívülről jónak látszó helyen milyen keresztest hordozott. A hosszú „gulyáskommunizmus” vagy „puha diktatúra” lelkészei és nem lelkészei. Kiket kellene itt, Uramisten, rehabilitálni?!

A *harmadik generációt* azok alkotják, akik csak atyáinktól hallották, mi

volt 1949-től vagy 1956 után. Ő közülük csak néhány név található a rehabilitációs névsorban. Lehet hogy többen voltak. Ők azok, akik így nyilatkoznak meg: Én ugyan nem ismertem Ordass-t, Túróczit és Szabót, de egyházunk legnagyobbjainak tekintem őket.

Egyáltalán kell-e rehabilitáció és kiket kell rehabilitálni? Néhány nappal ezelőtt megkérdeztem az erdélyi evangélikus magyar püspököt, nálatok van-e rehabilitáció, hiszen Téged 18 évre ítélték és alig van lelkész, aki ne ült volna Chausescu valamelyik börtönében. A püspök válasza: „Nálunk nincs rehabilitáció, mert az egyház minket nem ítélt el.” Az akkori püspökünk Argay, imádkozott azokért, akik börtönben voltak. Tárgyalásunkon így állt ki mellettünk: „Vigyenek engem, de a faimat engedjék haza”. Minket pedig azzal erősített, ne felejtsetek, az Úr az én őriző pásztorom. Kérdezem a vajdasági lelkészt. Ő sem él és élt át könnyű napokat, mert a szerb az államalkotó nemzet és a szerb egyház az egyetlen. Azt hirdetik, akkor lesz béke, ha a nemzetiségeket és a más vallásokat megszüntetik. Gyülekezetéből 617 fizető családból már 170 költözött külföldre. Ő marad. Micsoda kereszt! De nem hiszem, hogy egyszer valaki is rehabilitálja.

Megköszönöm a jószándékú szeretetből fakadó rehabilitációs szándékot, de többet vesztek, ha elfogadom, mint ha nem.

Bolla Árpád
esperes

Isten áldd meg a magyart!

Dr. David Yonggi Cho, a „világ legnagyobb gyülekezetének lelkipásztora” Magyarországra látogatott.

A budapesti aluljáróban, december elején sárga színű prospektusokat osztogattak a járókelőknek, amely David Yonggi Cho koreai lelkész magyarországi látogatásáról tudósít. A december nyolcadikától tizedikéig tartó evangélikai sorozatot az olimpiai sportcsarnokban tartják, melyet a koreai Yoido Teljes Evangéliumi Gyülekezet Európa Misszió szervez és a Magyar Evangéliumi Lelkipásztorok Közössége támogat az előzetes tájékoztatás szerint. Csak a helyszínen vált világossá, hogy a három napig tartó rendezvénysorozatot számos budapesti és vidéki protestáns gyülekezet támogatja. Többségük a független pünkösdi-karizmatikus közösségekhez tartozik, azonban számos olyan protestáns gyülekezet is patronálta – elsősorban baptisták, szabadkeresztyének, reformátusok – akik karizmatikus irányba fordultak.

Az evangélikai szolgálat célja az volt, hogy Magyarországon – Dél-Koreához hasonlóan – hatalmas szellemi ébredés induljon el, illetve folytatódjon. Mr. Yonggi Cho úgy látja, hogy hazánk lehet az egész Kelet-Európára kiterjedő szellemi megújulás központja.

David Yonggi Cho a koreai Yoido Teljes Evangéliumi Gyülekezet vezető pásztor, mely jelenleg a világ legnagyobb gyülekezetének számít, körülbelül 700.000-es tagsággal. Ezenkívül a Church Growth International nevű nemzetközi gyülekezet-növekedési szervezetnek alapítója, valamint elnöke az Isten egyházának, körülbelül 30 millió teljes evangéliumi tagot számol. Könyveit több nyelvre lefordították. Magyarországon különösen a „Negyedik Dimenzió” c. bestsellerével vált ismertté.

December nyolcadikán, a péntek esti istentiszteletre mentem el és egyben ez volt számomra a záróalkalom is. A hatalmas csarnokban több ezer ember zsúfolódott össze. A bejáratnál szemben állt a színpad. A színpad fölött fehér alapon hatalmas vörös kereszt, a színpadon pedig egy komplett (dobos, gitárosok, billentyűs énekesek) rockzenekar dicsőítette a tömeggel együtt az Urat. Mindez valóban energikusan, jó pár decibellel a még elfogadható szint felett hangzott.

A századik zsolnárt alapulvéve, úgy tartják, hogy leginkább az ilyen „hőfokú” dicsérettel juthatnak a Szent Szellem jelenlétébe. Istent dicsérni valóban csodálatos kiváltsága a hívő embernek, erről beszél a 147. zsolnárt első verse is: „Dicsérjétek az Urat, hiszen Istenünkől énekelni jó, hiszen Őt dicsérni gyönyörűsége és illendő dolog.” Pál apostol azonban figyelmeztet bennünket, hogy minden cselekedetünk az evangélium szellemében történjen: „Csakhogy a Krisztus evangéliumához méltóan viseljétek magotokat...” (Fil 1,27) Raul Hoffmann rocktörténes Rock-sztori c. könyvében a következőket írja: „A különben higadtnak mutakozó közönség körében a magas hangerő miatti általános lelkesedés egyes hallgatóknál enyhébb fokú extázisba csapott át, „feldobódtak”, ahogy ezt az állapotot nevezték.” Saját tapasztalatomból tudom, hogy egy-egy ilyen harcra buzdító keresztyén induló hallgatása közben valóban emelkedett lelki állapotba kerülhet az ember. Ilyenkor a hívő úgy érzi, mintha megjelne a Szent Szellem erejével és nagy bátorsággal tudná az evangéliumot hirdetni minden teremtsnek.

Azonban a magas „zajszintnek” önmagában véve idegphysiologiai hatása van az emberi szervezetre egyszerűen azért, mert a hallás közvetlen kapcsolatban van az agyban lévő érzéközponttal, az ún. limbikus rendszerrel. Eppen ezért nyugodtan kijelenthetjük, hogy a hangos rockzenével történő dicséretnek elsősorban lelki (pszichikus) nem pedig szellemi (pneumatikus) hatása van a hallgatón. A rockzenével a világhoz alkalmazkodunk (Róm 12, 2), így ez a zene nem dicsőíti az Úr Jézus Krisztust, aki azt hirdette, hogy „az én országom nem e világból való”.

A dicséret után Perjés István, a Pestlőrinci Baptista Gyülekezet lelkipásztora mutatta be David Yonggi Cho lelkipásztort az egybegyűlteknél. Hangsúlyozta, hogy Cho pástornak igen intenzív imaélete van, melynek során különleges, közvetlen kapcsolatba kerül a Szent Szellemmel és a szolgálathoz a legfontosabb tanításokat is ilyen úton kapja az Úrtól. Elragadtatott hangon szólta a koreai ébredésről és szívéről reméli, hogy ez Magyarországon is megismétlődhet, hiszen mindannyiunknak ugyanaz az Istenünk.

A jelen beszámoló keretei nem teszik lehetővé, hogy Yonggi Cho taní-

tásait részletesen elemezzem. A nagy tapssal és örömmel fogadott koreai pástör előadásából három jellegzetes-
séget emelek ki.

- 1.) Imapontosítás – mint az imameg-hallgatás feltétele
- 2.) Álmok, víziók
- 3.) Pozitív megvallás

A prédikátor ezeket a tanításait a „Negyedik Dimenzió” c. sikerkönyvében részletesen kifejtette, ezért most csak utalok rájuk.

Az imapontosítás

Cho első példája egy olyan hölgy, aki már tíz éve keres férjet, de Isten nem hallgatta meg imádságát. Cho szerint azért nem kapta meg a házastársat, mert nem nevezte meg pontosan, hogy milyen férfire gondol. Egy darab papírra a jövődöbeli férj tíz jellemvonását írta le a hölgygel. Például ilyeneket: „Fehér ember legyen, magas, karcsú, tanárember, kedvelje a zenét, stb.”. Ezután azt javasolta, hogy minden este és reggel olvassa fel hangosan ezt a jegyzéket. A testvérnő egy év múlva egy zenetanárhoz férjhezment és Yonggi Cho gyülekezetébe boldog házasságot kötöttek.

Joseph Murphy – aki a New Age mozgalomban fontos szerepet vívó „pozitív gondolkodás” filozófiájának fő képviselője – „Tudatalatti Csodálatos Világa” c. bestsellerében egészen hasonló történetet találunk: „...törjön ki a sablonból a megfelelő imádkozási módszer segítségével”. Murphy egy tanárnőről ír, aki ideális férjet keres. Nézzük meg, milyen „imával” sikerült megszereznie a férfit. Először is egy hosszú listát ír le a jövődöbelijéről: „Erős, határozott akaratú, szeretőszívű, sikeres, stb. legyen”. Majd ezt az „imádságot” minden reggel és este hangosan elmondta. Hónapok múlva egy orvoshoz ment feleségül és ők szintén boldog házasságot kötöttek.

Álmok, víziók

A szöuli pástör beszélt az álmok és víziók fontosságáról is, különösképpen a gyülekezet növekedésére nézve. „Legyenek álmaitok, legyenek vízióitok, aktivizáljátok a hiteteket. Képzeljétek el vágyaitokat, esetek terbe tölle, érleljétek és Isten azt meg fogja adni nektek”. Miközben a koreai pástör ezekkel a lelkesült szavakkal buzdította híveit, eszembe jutott, hogy Jeremiás próféta az Ószövetség idején pontosan az ilyen „prófétákról” beszélt. Kinyitottam a bibliát (Jer 23,25) és magamban olvasni kezdtem: „Hallottam, amit a próféták mondanak, akik hazugságot prófétálnak az én nevemben, mondván: álmodtunk, álmodtunk”. A korabeli próféták, akár csak napjainkban képi élményeikkel, álmaikkal elfelejtetik Isten ígését és helyette saját élményeiket, megtapasztalásaikat adják az őszintén kereső embereknek.

Pozitív megvallás

Cho azonban nem állt meg itt, hanem elmondta, hogy a „pozitív megvallás”, a kimondott szó milyen erővel bír a keresztyének életében. Ezt a következő példával illusztrálta: Egy rákos daganatos betegnek azt tanácsolta, hogy menjen el az imabarlangba és ott tízezerszer írja le és mondja ki hangosan „hogy az ő sebeivel meggyógyultam” (1Pét 2,24). Péter apostol itt a bűnből való (szellemi) gyógyulásról beszél és nem a testről. A jelen üdv-korszakban „csak várjuk a fiúságot a mi testünk megváltását” (Róm 8,23) Isten azonban ma is gyógyíthat az Ő akarata szerint. Az, hogy Cho egy igeverset helyesen, vagy rosszul értelmez, módszerének semlegességét tekintve, teljesen mindegy. Ugyanis ezek a technikák teljesen függetlenül „működnek” attól, hogy valaki keresztyén meggyőződésű, vagy ateista világnézetű, vagy gnosztikus, vagy éppen lunatikus. Így a „pozitív megvallás” tanítása teljesen megegyezik Murphynek „a megerősítésről”, vagy a „kinyilvánításról” vallott magyarázataival.

A „megvallásnál” az ismétléseken van a hangsúly, és amennyiben ezek száma eléri a „telítési szintet”, az imakérés megvalósul. Murphy a lényeget a következőképpen fogalmazza meg: „Valamit megerősíteni annyit tesz, mint kijelenteni, hogy mindez így van (Pl. „Kinek a sebeivel gyógyultam meg”). Amennyiben ezt a megerősített tényt igazságként fogadjuk el – tekintet nélkül az ellenkező bizonyítékokra – imánk meghallgatásra lel”. Azt hiszem ezt nevezik önszuggeszciónak.

Az evangélista Alexander Seibel ugyanezt világítja meg egy másik oldalról: „Bizonyos hangok vagy szavak szüntelen ismételtetésével hasonló eredményhez lehet jutni. Ez a TM-technika (mantra), vagy a Krishna követők monoton dúdolása. Ezáltal a monotonia által (a Hare Krishna szót naponta 1728-szor kell elismételni) lehet eljutni az értelem megüresedéséig. És akkor ragadja meg az idegen hatalom az embert”.

A csodák

A koreai pástör előadása után – számomra teljesen váratlanul – felszólította mindazokat, akik még nem ismerik az Urat, hogy fogadják be az életükbe. Őszintén szólva nem tudom, mire alapozta azt a reményét, hogy felhívása eredményes lesz. „Azért a hit halálból van, a hallás pedig Isten ígéje által” (Róm 10,17). Isten ígéje azonban ezen az estén nem hangzott, de történt helyette valami „izgalmasabb”. A műsor következő részében Dr. Cho csodák gyógyításai kerültek a reflektorfénybe (szó szerint is). Vizsgáljuk meg kicsit közelebbről gyógyítási módszereit. A „Negyedik Dimenzió” c. művében ezt írja: „Azután, amikor a Szent Szellem

bevilágított a szellemem mélyébe, olyan volt mindez, mintha televíziót néztem volna. Lelki szemeimmel láttam a rákos daganatok gyógyulását”. „Szellememből gyógyulások látomása jött elő”. Yonggi Cho a teremben behúnyta a szemét, majd kezdte sorra kihirdetni a gyógyulásokat: „Valaki meggyógyult a vakságából, most valaki a süketiségéből, most valakinek (right on!) a mellében a daganat gyógyult meg...”. Ezután következtek a színpadon libasorban a bizonyítgatók: „Miközben ön imádkozott, elmúlt az asztmám”, „Elmúlt a depresszióm”, „Forróság járta át a testemet és a fájdalom elmúlt – dicsőség az Úrnak”. Ugyanakkor feltűnt nekem, hogy a meggyógyult vak és süket nem tettek bizonyosságot gyógyulásukról és egy erősen sántító ember – akit gyógyultnak nyilvánítottak – tudott ugyan járni, de szemmel láthatóan csak némi segítséggel és további is – sántikálva.

Mi történt itt valójában? Yonggi Cho gyógyítási módszereit hiába is keresnénk a bibliában, mert az Úr Jézus és apostolai nem az ún. belső gyógyítás technikáját alkalmazták, amikor jeleket tettek. Azonban a modern spiritizmus ismeri az ún. nonverbális kapcsolattelvételt, amikor a gonosz szellem gyakran a vizuális képzelet sfkján jelenik meg. Ilyenkor valóságos filmek pergethetnek le az illető belső látásának vetítővásznán. A sámánizmusban a vizualizáció szintén gyakori jelenség, mert közvetlen és gyors kapcsolattelvételt biztosít a szellemek világával.

Ehhez még két adalékot szeretnék hozzáfűzni. Az első: a „Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements” c. karizmatikus lap 1988-as száma szó szerint ezt írja a Yonggi Cho Szent Szellem-keresztiségről: „Jézus később megjelent neki az éjszaka közepén egy tűzoltó ruhájában, amikor elhívta őt prédikálni és betöltötte Szent Szellemmel”. A másik megjegyzésem: a „Sword and Travel” c. angol folyóirat 1987/1 száma teljes cikket szentel Cho gyógyítási technikájának ezzel a címmel: „Okkult gyógyítás építi a világ legnagyobb gyülekezetét”.

Az összejövetel nagy vidámságban és ünnepléssel folytatódott. Színes ruhákba öltözött, csinos koreai nők lejtettek táncot, a magyar és a koreai kórus együtt énekelt a rock-zenékarral, hogy „Jöj magyar nemzet, ne félj, bizál Istenedben, mert ő téged vár” (A „Jöj Izrael” c. ének héber dallamára). dr. Yonggi Cho előadása ezzel véget ért, a közönség hosszas vastapssal fejezte ki tetszését a műsor sikerét illetően. Pár perc múlva – nyilván a félreértések elkerülése végett – bejelentették, hogy az energikus taps nem(csak) David Yonggi Cho-nak szól, hanem Jézus Krisztusnak is szól. Én azonban nem tudtam a fellelkesült emberekkel együtt tapsolni és ünnepelni a magyar „ébredést”. Bevallom, szomorúvá tett ez este. A szemem láttára teljesedett be

az Úr Jézus prófécija az Utolsó Időkről:

„És sok hamis próféta támad, akik sokakat elhitetnek” (Mt 24,11). Komolyabban kellett volna vennünk a szintén karizmatikus tanító, Derek Prince figyelmeztetését: „Kérlek, értsétek meg ezt: a csodatevés nem szükségszerűen bizonyítja az igazságot. Ez az a pont, ahol a karizmatikusok bajba kerülhetnek. Mert némely karizmatikus akármit elhisz, ha csoda kíséri, és az antikrisztus csak erre vár”. Éppen ezért: „Ne is aludjunk, mint egyebek, hanem legyünk éberek és józanok.”

„Mi azonban, akik nappaliak vagyunk, legyünk éberek, felöltözve a hitnek és szeretetnek mellvasába és sisak gyanánt az üdvösség reménységébe” (2Thessz 5,6,8).

Végezetül a sok negatívum után szerepeljen valami biztató, hiszen Jézus Krisztus a golgotai kereszten győzött az ellenség minden ereje felett. C.H. Spurgeon, a híres ébredési prédikátor mondta: „Az Úr Jézust kell követnünk, ha valódi ébredést akarunk.

Úrunk tanítását kell hirdetnünk, a teljes és tiszta evangéliumot, mert ez az a háló, amelybe beleakadnak a lelkek. Ámen”.

Horváth Csaba
főiskolás

Felhasznált irodalom:

- C.H. Spurgeon: Isten ígéretének tárháza, Primo Evangéliumi Kiadó, 1988
Új Exodus 1991/3, 1989/2,3. Nyírségi nyomda
Dr. J. Murphy: Tudatalattid csodálatos hatalma. Maecenas kiadó, 1991
Paul Yonggi Cho: Negyedik Dimenzió, Nyírségi nyomda, 1988
Lothar Gassman: New Age. Primo Evangéliumi kiadó, 1987
Raoul Hoffman: Rock sztori. Gondolat kiadó, 1987
Alexander Seibel: A gyülekezet észrevétlen félrevezetése. Evangéliumi Kiadó, 1991
Szent Biblia: Károli ford.
R. Liebl: Rockzene New Age. Evangéliumi kiadó
Wolfgang Böhne: Harmadik hullám? Evangéliumi kiadó, 1992
Kathryn Ridall: Kapcsolatunk a szellemvilággal, a modern spiritizmus kézikönyve. Zrínyi Kiadó Budapest, 1993

Egy méltatlanul mellőzött könyv margójára

1993. október 21-én megjelent az „50 éves az Ökumenikus Tanács Magyarországon” című könyv a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa kiadásában. A jubileumi szerkesztőbizottság elnökeként, akinek az ötlete és nem kevés munkája volt a könyv elkészítésében, értetlenül állok azzal a ténnyel szemben, hogy a könyvet magyar protestáns egyházaink egyszerűen agyonhallgatják. Dr. Harmati Béla püspöki jelentésében olvasható magásra értékelés, római katolikus méltatás, jó külföldi visszhang után a könyvet egyszerűen agyonhallgatják. Ha az 50 éves évforduló protokoll anyagát nem tekintjük, vagy a még élő tanukkal közölt interjúkat nem vesszük figyelembe, van a könyvnek egy olyan szakasza (75. laptól 168-ig), ami eddig nem láthatott napvilágot, noha már készen volt 1949-ben, mert egyszerűen nem engedélyezték az 1948 EVT I. világgyűlésének magyar visszhangját (Amsterdam). Olyan nevek szerepelnek itt, mint Pákozdy László, Ravasz László, Victor János, Pap László, Nagy Barna, majd a függelékben Ordass Lajos, Ravasz László, Vajta Vilmos, Pósfay György stb. Jelentős névsor!

Tudom, szokatlan, ha a szerkesztő író megjegyzéseket az általa szerkesztett könyvhöz, most mégis úgy érzem, nekem kell megszólalni. A könyv kísérlet volt, hogy megpróbálja integrálni a történelem folyamán elvált irányzatok képviselőit s bemutatassa: mennyire hasonló véleményen voltak 1949-ben. Amit Barth egy tollonással megtett a könyvben szereplő levelezőlapon (facsimile), hogy ti. saját nevét és teológiai ellenfele, Brunner nevét egy kapcsos zárójellel összekapcsolta, ezt akartam én is.

Tisztában vagyok azzal, hogy a könyv nem tökéletes, kerek egész, még kifejezései sincsenek összehangolva (Ravasz pl. Világzsinatról ír) kimaradt a felkérés ellenére néhány interjúalany (pl. Bodoky Richárd is).

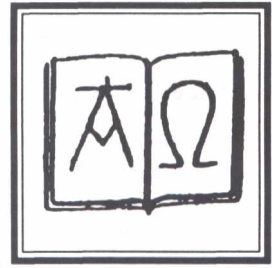
Kimaradt Harmati Béla püspökünk neve a megkurtított életrajzi adatokból, az angol szövegben egy sort kétszer szedtek stb. stb. Az ügyet nézve azonban jelentős ti., hogy az 50 év nem akármilyen. A CNN külön adást szentelt a Holland Ökumenikus Tanács 25. éves évfordulójának, s mi megelőztük magát az EVT-t is 5 évvel – ezt Gensben is tudják és azt is, hogy mind az

előkészítésben, mind a megalakulásban a magyar protestantizmus szinkronban volt Európával, szavunkra figyeltek. Nem kellett kapaszkodni Európához, mert természetesen benne voltunk. Ez fontos!

Félreértés ne essék, *nem a kritika bánt*, sőt hálás vagyok minden bírálathoz és az eddig hoztam telefonon, levélben vagy személyesen eljuttatott kritikára válaszolni is tudtam. Hadd soroljak fel néhányat: 1. *Túlságosan evangélikus* a könyv – a valóságban az evangélikusok tartózkodóbbak voltak 1943-48 között. (Nem jószántából maradt itthon az evangélikus delegáció!) 2. *Túlságosan református* a könyv. Valóban teológusok és református egyházi vezetők jelentős részt vállaltak a munkából. 3. *Nem sok szerepet kaptak a kiségyházak*. Nem is volta benne az Ökumenikus Tanácsban, csak a két klasszikus protestáns egyház vállalt aktív szerepet. 4. *Kommunista könyv*, mert pl. Dezséry (apostata!) püspök is szerepel benne szerzőként. A közölt cikke idején egyetemi lelkész volt, s amit ír, az egyik legjobb írás a jövőt illetően s leginkább Krisztus-központú. 5. *Kerülöm a kényes kérdéseket* (KBK, SZET, 1948-89 közötti korszak csak nagyon hézagosan szerepel. Tóth Károly, Pröhle Károly neve hiányzik s a SZET-ről s vezetőiről sincs igazán kritikai értékelés). Aki elolvassa a 10.kk. lapokat, az előtt világos, hogy a Kelet és Nyugat közötti átjárható hídszeret kiemelése mit jelent. 6. *Naiv*. Ifjú lelkesedés fűti. Valóban a bevezetésben írtam szubjektív mondatokat, miként kapcsolódott az ökumenikus szolgálathoz, de aki a cikket is elolvasta: *illúziók nélkül – élő reménységgel*, az tudja, hogyan gondolkodom s azt is hogy ránkérne egy kis lelkesedés az Ökumené ügye iránt. A Bevezetés és a Zárszó szubjektív hangja csak emel a könyv stílusán, hiszen itt nem adatokról, évszámokról, földrajzi nevekről van szó, hanem élő, vagy már elment emberekről, az élő egyház népéről. 7. *Túlhaladtok*. „Minket csak a magyar Református Világökömené érdekel” – Ezt a mondatot csak sajnálni tudom, hogy elhangzott. 8. *Sok az ismétlés*. Éppen ez az érdekes, hogy ugyanazt az ügyet hány oldalról lehet közelíteni.

Kérem ne szégyelljük könyvünket – inkább olvassák!

Az igehirdető műhelye

Hetvened-Hatvanad-Ötvened vasárnapja

(Egyik lelkész kollégánk betegségére, testi-lelki kimerültségére hivatkozva nem tudta megírni az előkészítőt. Szeretettel és megértéssel gondolunk mindazokra, akik hasonló állapotban vannak. Isten adjon erőt újra a „betű szolgálatának” végzéséhez.)

Lapzárta után néhány nappal a szerkesztőnek kellett legalább vázlatot készíteni a hetvened-hatvanad-ötvened vasárnapok időszakának igehirdetői előkészületéhez. Sz.)

HETVENED-HATVANAD-ÖTVENED: BÖJTLEŐ IDEJE

Az egyházi évnek ez a szakasza Ágendánkban *Böjt felé* – igaz megtéréssel feliratos kapt. Átmeneti időszak ez a Vízkereszt utáni idő és a Böjt között. Vasárnapjai szürkébbek a megelőzőeknél és a következőkénél, de nem jelentéktelenek és mivel vasárnapok: a Feltámadott ünnepei. Ő az, aki mindig fordulatot, megtérést sürget és munkál életünkben, egyéni és közösségi életünkben egyaránt. Akár példázatot mond (amit meg kell fejtenünk), vagy egy történet főszereplője, akár egy vitabeszéd végén csattanóként meglepő kijelentést ad, mindig *ő áll a középén*, nem a mi megtérésünk, hanem a megtértő Úr, nem a hallgató tanítványok, hanem az újat tanító Úr, nem a vitapartnerek, hanem a bátran beszélő, vitától nem félő és abban győztes Úr!

Mindhárom vasárnapnak megvan az a veszélye, hogy emberek kerülnek a centrumba, pedig nekünk nem emberi helyzeteket, vagy viselkedésmódokat kell elemeznünk a szószéken, hanem *Jézus Urunkra figyelni*ünk, amint különböző helyzetben és hallgatók között viselkedik és *hatalmasan szól*, nem úgy, mint az írástudók. Sokoldalú Megváltónk színes alakja teheti színésszé szürkének mondott vasárnapjainkat a „Böjtelő” időszakában is.

HETVENED VASÁRNAPJA

Textus: Mt 13,44-46 (Epistola: 1Kor 3,1-8)

Mindenek feletti érték

Textusunk a Mt 13-ban összegyűjtött példázatok közül kettőt hoz. A példázatok rejtvények, meg kell fejteni a hallgatóknak, nem illusztrációk, mint sokan hiszik, hanem egy külön műfaj, a másál=találás mese keleti műfaja. Gondolkodásra buzdít, provokál, állásfoglalásra készít. – Itt a két példázat összetartozik és valószínűleg közös vonásként a mindennél nagyobb értékre utal. S ha igaz, hogy a szinoptikusoknál a mennyek országa példázatok Jézus bemutatkozásai, mint Jánosban az „*En vagyok*” mondanók, úgy ez a két összefüggő példázat is a legnagyobb értékről beszél, amiért, AKIÉRT érdemes mindent „*eladni*”. A különbség is eltörpül a lényeg mellett: az egyikben véletlenül talál a kincse a földműves, a másikban tudatos keresés után a drága gyöngyre a kereskedő, a közös vonás, hogy ez az érték mindent megér, hozzá képest semmi sem drága. Ő az: Jézus!

Cím: *Ő Jézus Kincsem, vigaszom* (503.ének)

Ma gyakran beszélnek értékekről, keresztény értékrendről, keresztény értékek átmentéséről. Mi inkább ajándékokról szoktunk beszélni, hiszen még a hit, remény, szeretet is ajándékok, vagy a Lélek gyümölcsei, vagy a lelki fegyverzet is az. Ha azonban elfogadjuk ezt a ma használt, társadalmunkban divatos szóhasználatot, úgy is van kiegészíteni valónk: egyes számban kell először mondanunk: *Érték vagy Kincs* és ezen elsősorban egy személyt értünk: *Jézust*, akitől vannak, származnak, adatnak további értékeink, kincseink. Luther az egyház kincsének az evangéliumot jelölte meg (95 tétel 62.), mi az evangéliumot a testet öltött Igének értjük. Ha utunkon bágyaszt félelem, ha úttalanná válik életünk, ha otthonatlannak tűnik világunk: Ő ad erőt, Ő mutat utat, örök hazánkba Ő nyit kaput. Nyelvünk egykor elakad, szemünkre homály száll, lábaink lebénulnak – Ő megoldja beszédünket, világosságot gyújt, keresztjét botként kínálja. Hazavezet.

Úgyan mi marad értékeinkből? A testet öltött szeretet marad meg mindvégig (1Kor 13,8). Lényegtelen, hogy váratlan meglepetésként bukkantunk a Kincse, vagy hosszú-hosszú keresés után, a lényeges, hogy e kincs: Ő a miénk lehet. *Imádság*: Add, hogy különböztetni tudjak vásári lim-lom és valódi érték között. Önmagaddal ajándékozz meg Urunk, Kincsünk, Vigaszunk! Ámen

HATVANAD VASÁRNAPJA

Textus: Lk 10,38-42

Hallgatni Jézust elengedhetetlenül szükséges

Sokszor félreértett, hamisan idézett szakasz. Az igehirdetés vasárnapján koncentráljunk az *igehallgatás szükségességére*. Textusunk nem példázat, hanem történet, aminek csattanója van. Példázat előzi meg (a tevékeny szeretetről=irgalmas samáriai) és az imádságról szóló tanítás követi. Lukács szerkesztése zseniálisnak mondható, hogy éppen ide iktatja a kedves ismerősökhöz betérő Jézus történetét.

A két asszony nem típus, hanem két valóságos egyedi személy, lelkialkatuk analízise, tipizálása fölösleges és mellékvágányra vezeti a homilét. Még kegyességi típusokat sem kell kiolvasni a történetből, biztos, hogy Márta is ismerte Jézus tanítását és Mária sem volt lusta, dologkeverő. A mai tevékeny motorikus embertípus és a középkori kontemplatív típus erőltetése sem való. Egy bizonyos esetről van szó és az sem biztos, hogy a zsörtölődés a jellemző az egyikre, a hallgatás a másikra. Jézus a fontos, aki szavát értékesnek tartja, nincs feljebbvaló feladat, nincs nagyobb esemény mint, amikor Jézus megszólal. Az Ige egyházában (valóban az vagyunk-e?) kijelöli Urunk a prioritást. Vannak fontos dolgaink, ügyeink, feladataink, meg nem lankadhatunk, szeretetben szolgálnunk kell, de az Ige mindenek felett! Nem kell keresgélni egyházi pótcselekményeket. Kevésre van szükség, valójában csak egyre: Jézus igéjére.

Milyen a jövőképünk az egyházzal? Kit ne izgatna ez ma? Mi lesz dolga, szolgálata, helye a 21. században az egyháznak? Több aktivitás, vagy nagyobb csend kell-e? *Továbbra is hallgatni kell Jézusra!* A cselekvés gyümölcs, a hallgatás előzmény, az esemény az, amikor megszólal közöttünk Jézus. Ott egyház van és lesz mindig. Hagyjuk szóhoz jutni Őt. Egyházam sok mindenért aggódol és nyugtalanokod, pedig kevésre van szükség, valójában csak egyre... – szól ma Jézus templomosoknak és templomkerülőknél.

Imádság: Megértettük Urunk jogos igényed Ámen.

Ének: 286,287, 294

ÖTVENED VASÁRNAPJA

Textus: Jn 9,39-41

A nagy fordulat: a vakok látnak, a látók megvakulnak

Szakaszunk megértéséhez elengedhetetlen az egész fejezet gondos tanulmányozása: a vakon született meggyógyításának különböző fázisai, a meggyógyított kihallgatása, a tudatlan, de meggyógyított ember hitvallása, ami Tamáséhoz hasonlít: *Hiszek Uram!* és leborulva imádta őt... mind-mind bevezetés a lelki evangélium műfajában ezekhez a jézusi szavakhoz, a meglepő bemutatkozáshoz: az isteni kegyelem megérkezése, látogatása e világon ítéletté lehet, noha Jézus küldetése elsősorban a váltság megszerzése (3,17). Megtörténhet a nagy fordulat: a szegények, tudatlanok, meggyötörtek szeme látásra nyílik: látják Őt és hisznek. Az önelégült, magabiztos mindenttudó kegyesek, sőt mindent mindenkinél jobban tudók megvakulnak. Szemük előtt áll, akit az írások szerint vártak, akinek az eljövetele napi imádságos tárgyuk volt: mégsem ismerik fel Jézusban Isten megígért Küldöttét. Saját gondolataik hálójába rabul ejti őket, nem tudnak szabadulni. A magabiztos hívők, kegyesek hiú szeme megvakul. Önmagukat ítélik el hitetlenségükben. Önmaguk ismeretében, kegyességében „Isten-szakegységükben” hisznek. Menthetetlenek? Nem lehet rajtuk segíteni. – Az *ítélet* szó itt kettéválasztást jelent. A kríma görög szó döntést, végzést, ítéletet jelent, textusunkban azt jelzi, hogy ez már megtörtént. Kemény beszéd ez!

A 20. században egyházi vezetők ajkán is hányszor hangzott el: *ez a látásunk!* Ma is gyakran beszélünk az egyházban is látásról. Jézus szava helyreigazít: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök, de azt mondjátok, látunk, megmarad a bűnötök. – *Mai igénk kettős jellegű*: ítéletet hirdet az önelégült látóknak és evangéliumot a Rászoruló vakoknak.

Imádság: Gyógyíts meg Urunk, hogy meggyógyuljunk, téríts meg Urunk, hogy megtérjünk. Ámen.

Ének: 425, 415, 389

„...az egyház marad...”

Rádiós igehirdetés (1993 január 1-én, Pesterzsébeten), Újév napján

Textus: Ef 2. 8-10

Köszöntöm azokat, akik itt a Pesterzsébeti evangélikus templomban vannak, és azokat is, akik határainkon belül és azon túl rádió hallgatók ezt az istentiszteletet. *Üdvözlöm* a rádió munkatársait, akik az istentisztelet közvetítésében foglalkoznak. *Üdvözlöm* gyülekezetünk minden tagját. Most lehetőség van arra, hogy kapcsolatba legyünk sok olyan idős beteg testvérrel, aki az istentiszteletünk óráján mindig itt van lélekben, imádságban.

Nehéz ez a mai igehirdetés a számomra.

Nehéz, mert az igehirdetés lényege, hogy az egyént szólítsa meg, ne a tömegeket. Rádiós közvetítés alkalmával viszont a prédikátor kísértése, hogy sokaknak akarjon szólni. Hogy ezt elkerülje, tudatosítania kell önmagában és a hallgató-ságban egyaránt, hogy az Isten Országában nem tömegek vannak, hanem személyek, sok meg-másíthatatlan, megismételhetetlen, még a halál után is örökké létező személy! Tudatosítanunk kell, hogy az Isten országában a legnagyobb, legdöntőbb szám az egy.

Jó tudatosítanunk, hogy a Biblia tanítása szerint nem a sokaság a döntő, hanem az egy. A világ teremtéséről, létezésünkéről egy Isten döntött. Megváltásunkról szintén egy Isten határozott, és elküldte az egy Fiát Jézus Krisztust. Jézus beszédei, ha a sokaságnak mondta is, mindig személyesen szóltak valakinek.

Mikor tanítványai úgy érezték, hogy ők egyre fontosabb és befolyásosabb személyekké váltak, Jézus figyelmezteti őket. Nem ti választottatok engem... Itt nem a többség szava az egyre, hanem az egy Isten, a szeretet vokszával mindenki... úgy szerette Isten a világot... Isten dönt az ember mellett.

Jézus szólt ugyan tömegeknek, de mindig az egyént szólította meg.

Igehirdetésünk lényege nem az eladható tömegcikk, hanem az egy Isten ajándéka. Így most is a cél az egy, az egyén személyes megszólítása.

Az is elképzelhető, hogy talán éppen az átlagosnál kevesebben hallgatják most ezt az istentiszteletet, mert sokan az éjfélvárás, a hajnalig tartó mulatságok fáradalmait alusszák még.

Kísért a „nem főmüsoridó komplexusa”: Erdemes teljes gőzzel, most amikor a gyülekezet, az ország háromnegyede még álmos? Igen érdekes, sőt kotelező, az evangélium lényegéből fakadóan!

Isten nem a világ legnépesebb évszázadát választotta ki arra, hogy Fia inkarnációjával, testtelével a megváltás művét véghezvigye.

Foldrajzilag sem Rómát az akkori centrumot, az akkori világ fővárosát választotta. Vagy várnia kellett volna még Istennek, míg jobban benépesül a Föld?

Vagy legalább a nagyszerű tömegkommunikációs eszközöket várta volna meg az Őristen, vagy intézkedett volna, hogy ezeket előbb fedezze föl az emberiség?

Nem. Istennek más a logikája. Betelt az idő, és küldte fiát, a kicsi népességű helyre és a perifériára, szólni az örömhírt, szórni a magot, pazarlóan... Mert tudta, a csoda nem a hangszórókban van, hanem az emberi beszédben, és tudta, hogy a csoda nem a vetőgép, vagy a kombáj,

hanem a földbeesett kikelő és százannyit termő mag!

A Tv-rádió műsorsugárással kapcsolatban egy angol szót használnak a szakemberek: a *broadcast* kifejezést, mely szórást jelent, műsor-szórását. Ugyanaz a szó, melyet az angol Biblia a magvetőről szóló jézusi példázatnál használ. Ott azt tanítja nekünk az Úr, hogy az evangélium lényege a pazarló vetés. Bár a megtermékenyítést csak egyetlen pici virággal végzi el, a természet mégis milliónyit pazarol minden egyes hervadó virágból! De az egy százannyi gyümölcsöt hoz!

Hogy hirdesse az Úr kegyelmének esztendjét. Ezzel a reménységgel szólók tehát ma reggel. Igénk piciny kis magva ez: Mert kegyelemből tartattatok meg... Jézus szavai jutnak eszembe, amint első prédikációját mondja el Názáretben... az ige Ézs. 61-ből, „Hogy hirdessem az Úr kegyelmének esztendjét”! Hogyan, hát nem ítéletet kellett volna mondania? Hiszen ki tudhatta volna jobban a választott nép viselt dolgait, s ki láthatta volna jobban elvakultságukat éppen a messiásvárás dolgában, mint maga az Isten fia a Názáreti Jézus? Azóta mi keresztyének Jézus Krisztus évének tartunk minden esztendőt. A régiek ezt még ki is fejezték azzal, hogy az évszám elé odaírták Anno Domini... Az Úrnak évében.

Az Úr kegyelmének éve 1993 is.

Azóta minden igehirdetés fő mondanivalója, hogy hirdesse az Úr kegyelmének esztendjét, különösen Jézus nevenapján, az ülesztendő első alkalmán. De ne hallgassa el semmiképp, hogy ez nem a mi érdemünk.

Mert ez az új kezdés sem tőlünk van.

Igénkben Pál hangsúlyozza, ez nem tőletek van!

Ami tőlünk emberektől van, az inkább a kudarc, a békétlenség...

Az emberiség telve van megkeseredéssel, elégedetlenséggel, kiábrándultsággal, melyeket mennydörgéssé visszhangoznak az emberek... bár a bölcs ember tudja, hogy aki a mennydörgést hallja, az már túl van a villámcsapás veszélyén...

Isten ma ránk köszön. Nem mennydörgős fenyegetéssel, bár ránkérne, nem is egy sablonos BUÉK-kal vagy annak keresztyéni változatával, nem is az üzletemberek fortélyos újévi üdvözlőkártyáival, melyekről a szerencsehalac végül is a cég tulajdonába terelődik.

Isten rád és rám köszönt, ránk akiknek az ünnepek mámorából, a papírtrombiták kulisszái mögül a hétköznapi hamiskás koncertet vezényelnek.

Isten ránk köszönt, akik a petárdák robbanása után igazi puskaropogástól visszhangos világra ébredünk.

Isten ráköszönt a világra, mely a kiürített pezsgősüveg dombokon tülekszik egy csepp tiszta vízzel.

Isten ráköszönt azokra is, akik már az év első óráiban magukba fecskendezték a vélt mennyországot...

Az Isten ráköszönt a kisemmizettek, a lenézettek, a gazdagokra, a szegényekre, az öklöt rázókra, és a megbénultakra... az érvelni tudókra, és az érvekből kifogyottakra, a rajongókra és a közömbösökre...

Isten ráköszönt a munkanélküliekre és a munkahelyükön henyéllőkre...

Isten ráköszönt a rabokra, akik az éjjel szabadulásról álmodtak, s az álom ma reggelre csak egy újabb rovására zsugorodott a cella falán, egy évvel kevesebb van hátra...

Az Isten ráköszönt azokra is, akik az éjszaka kórházakban az élet-halál mezsgyéjén töltöttek, és ágyuk mellett, groteszk homokóra gyanánt, az infúzió csöpögtette a másodperceket.

Az Isten ráköszönt azokra, akikre már rég nem köszöntött senki.

Az Isten ráköszönt a világra, keresztyénre és mohamedánra, zsidóra és hindura... mert furcsa köszönet mindenkiére vonatkozik: *Kegyelemből tartattatok meg!*

Vége egy különleges, váratlan üdvözlőlapp! Gondolataink fönnakadnak tartalmán! De nem furcsa ez köszöntésnek!? Inkább emlékeztetőnek tűnik. Mi ebben a jókívánság, nem inkább figyelemzavarás kell tartanunk?

Ez a múltira hivatkozó köszöntés a jövő garanciája.

Mert Isten ma reggeli köszöntője nem gyökörtelen. Nem hasonlít azokhoz az alaptalan fogadkozásokhoz, melyeket ma mondanak sokan.

A római korból bennmaradt a naptárunkban Janus istenség neve. Janus biceps, a kétarcú Január az év elején arra utal, hogy nincs jövő múlt nélkül. Isten újévi üdvözlőjében az Isten eddigi kegyelme a garancia.

Azért hiteles, mert ő valóban jót kíván, a javunkra adta az eddigi időt, most gratulál nekünk, mint ahogy a nyerteseknek szokás... nyertél egy újabb évet, egy újabb lehetőséget... nyerted, nem a te érdemed, ajándékba kaptad, kegyelemből. Ez az ajándék valóságos, nem megérdemelt.

Az emberiség kapott egy új esztendőt, ajándékba. Testvérem, te kaptál egy új esztendőt, ajándékba.

Templomunkat 1926 karácsonyán szentelték, az akkori gyülekezet nagy ajándéknak érezte. Most itt áll egy teljesen megváltozott környezetben, tízezeres házak között.

Az idén is halál adunk érte. Egykori elődöm Bencze Imre nyugdíjas lelkész mondta el meghatódottan visszaemlékezésében. A hatvanas évek végén elkezdődtek itt a szanálások, fölkereste családjával egykori szolgálati helyét, hogy még egyszer láthassák a bizonytalan sorsúvá vált épületeket, a templomot és a lelkészlakot.

„Szívetszorongató látvány fogadott”, mondotta. Eltűnt utcák, ledöntött házak, széttört csatlakozások... erőgépek engedelmessé váltak az új világot formáló terveknek.

Itt semmi sem maradhat, ami régi... durusztolták a földgyaluk a templom mellett, miközben árokká harapták az egykor oly csodás templomkertet az imateremmel együtt...

De mi az ott a templomajton? Valami írás... igen a jel, ahogyan a kivágandó fákat jelölik az erdészek... úgy látszik nincs kegyelem, a jövő városképe nem kell a templom... Közelebb érve olvashatók már a meszelt betűk... vajon ki írta fel? az egyik mérnök, vagy földmunkás... egyszerű ákombákom betűk...

„az egyház marad...”

1993 újév napján a megmaradt templomban hirdethetem, sőt kötelességem hirdetni: *Kegyelemből tartattunk meg!*

Győri János Sámuel

Ő a halálból életre vezet

– Igehirdetés a Rádióban –
1Móz 4,3-13

Ismerős bibliai történet ez. Nemcsak tragikus epizód az emberiség történetéből, hanem sorsunk fájdalmas jelképe is. Az ősi egyszerűséggel elmondott történet katasztrófája végighúzódik az emberiség történelmében. Először testvérek, majd családok, utóbb népek és fajok fogtak fegyvert egymás ellen. Az Isten képére és hasonlatosságára teremtet ember kapcsolata vízszintes irányban, testvére felé is megszakadt. Az ember, ez a magasztos célokra hivatott teremtmény, – gyilkossá vált. Földünk, a világűrben olyan csodálatosan szép kék bolygó, amelyről a teremtető Isten kezdetben azt mondotta; hogy „igen jó!” – gyilkossággal tethelye lett. Utóbb az emberiség történelmének nagy része háborúk, ütközetek történetévé vált.

Ez a katasztrófasorozat is, mint minden gonoszság, az ember szívéből indult el. Isten a testvérek áldozata láttán nem az oltáron égő terményre, bárányra figyelt, hanem személyükre, szívükbe nézett. Ha a személy hű és a szív tiszta, – akkor az áldozat kedves Istennek. A szívek és gondolatok vizsgálója is tudója Kain szívének nem látta tisztának. Ábelét igen, – ezért is fogadta szívesen a bárányáldozatot. Kain ezt látva, nagy haragra lobbant. Miért Ábel, – miért nem ő, az elsőszülött akedves? Miért annak van sikere és miért nem neki? Kain lehorgasztott feje és sötét tekintete elárulta, hogy a harag félelmetes, mérgező tud lenni az emberi lélekben. Az irigység okozta düh és utálat kitört belőle és a bűn rabszolgává tette. Isten kérdésére, hogy miért is haragszol? – nem válaszolt. Megállt az ész és hallgatott a szív. Az önző, hiúságtól és bosszútól felkavart szív, az irigység titkos belső erői nem tudtak értelmes választ adni. Kain meghasonlott önmagával, testvérevel, a világgal, mert meghasonlott Istennek. Ma is így kavargnak indulatok emberi szívekben. „Utálom az embereket!” mondja az egyik. „Ha látom és hallom a hangját, már visolyog a hátam!” – vallja a másik. Bizonyára a mi kezünkhez nem tapad embervér, de vajon nem okozunk fájdalmat, sebet, álmátlan éjszakát, könnyeket testvéreinknek vagy valakinek? Jézusnak, az áldott orvosnak az emberi szívről készült látletele szomorú, sötét felvétel: gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, párzánások, lopások, hazugságok és istenkáromlások származnak belőle. Ezek teszik tisztátalaná az embert. – Kain már nem tudott a lejtőn megállni. Nem volt gát és nem volt más fék. Keze ütött... Ábel pedig holtan esett össze, vére kifolyt a földre, ahonnan az égbe kiáltott.

Kain, mit tettél? – kérdezte Isten. Valóban évezredek, évszázadok óta mit tettél ember? Bűszkek vagyunk tudomány, technikai eredményeinkre, holdon járó űrhajókra, – de világháborús áldozatok milliói, elégetett, megfojtott, százfélé halállal megölt embertestvérvér és emléke kiált! Kain nem tudott felelni. Erre nincs felelet! És „hol van a te testvéred, Ábel?” kérdi az Úr. Valóban hol vannak a fiatalok, a talán meg sem születettek, hol vannak az eltűntek, elesettek, hol vannak az áldozatok, nők, férfiak, gyermekek és öregek? Hol vannak, akiket az önzés halálba taszított, akiket az önkény eltaposott? Szinte nincs a földünkön egy tenyérnyi hely, ahová ne folyt volna embervér valamikor! És félelmetes, hogy szinte megszoktuk már a gyilkosságot! Nyomatotot betűn, rádióhullámon, a televízió képernyőjén át folyik be Ábelék vére a lakásunkba. Évről évre több az erőszakos bűncselekmények statisztikaszáma! Megtörtént a testvérgyilkosság! Már nem lehet meg nem történné tenni és letagadni.

Kain nagyon is jól tudta, hogy őrizője öccsének, de a düh, az irigy indulat vadállattá tette, elvette esztét és őrdogi tettehez méltó, cinikus volt a válasza is. Egy vállrándítás és egy aljas hazugság: „Nem tudom! Talán őrizője vagyok testvéremnek?” Valóban, vigyázunk mi emberek eléggé egymásra? Vagy olyan könnyen rántunk a vállunkon: „Mi közöm hozzá?” „Nem tartozik

rám!” „Nem tudom... nem tudok semmiről!” Iszonyú, hogy ez az ősi történet szüntelenül megismétlődött. Gyilkos Kainok, megölt Ábelék, elnémitott emberek, néma sírok, gyilkosok és áldozatok végtelen hosszú sora vonultak, vonultak előttünk a történelem színpadán.

Isten büntetése természetesen nem maradt el. „Légy átkozott, a föld ne adja termőerejét... Bujdosó, kóborló légy a földön!” Kain összetört, sokallja a büntetést, – de nem gondolt arra, hogy büntetésénél mennyivel súlyosabb a bűne! – Az emberiség történetében azóta sincs megnyugvás. Egyre több a baj emberekkel, a földdel, nyersanyagokkal, fertőzött környezettel, gazdasági tényezőkkel. Gondolataink feldúltak, lelkünk, idegrendszerünk háborog, félelem szorítja össze szívünket. Az emberi értelem, társadalmi erők tiszteltetreméltó módon megpróbálnak békét, rendet, gazdasági egyensúlyokat teremteni, hidat verni, – mégis sokszor olyan hatalmasok és szinte áthidalhatatlanok a szakadékok ember és ember, nép és nép között.

Földünkön a kaini harag és öldöklés vagy az arra készülő fegyverkezés nem szűnt meg. Hát erre lenne kárhoztatva a világ, hogy az emberiség gyilkosokból és áldozatokból álljon? Vannak, akik becsületes jóakarattal és felelősséggel szólnak, le akarják fogni a Kainok kezét, – mégis annyi a vér, a seb, az igazságtalanság, a pusztulás. Van itt még remény, vagy a farkastörvény uralkodik és az az elv, hogy aki bírja, – marja? Egyre tart még a „mindenek harca – mindenek ellen”? „Inkább én ütök, mielőtt engem ütnek!” – mondják és gyakorolják. Hát nem változott a történelem Kain és Ábel óta? Nincs okulás? Emberek, mit tegyünk? Lesz még igazi béke ezen a bolygón, vagy az erőszaké a jövő? Az elnyomás? A fegyverek? Az áldozatok csak rettegjenek?

Nem!... nem folytatom itt tovább! Ez a gondolatok sorozatát! Nem ez a küldetés! Én jó hírt hozok, örömhírt, evangéliumot hirdetek! A gyilkos halál sötétségében fény és világosság támadt. Ábel véreért a Jézus Krisztusról szóló újszövetségben is szó van! Így: „Jézus – és az ő vére hatalmasabban beszél, mint az Ábel vére!” Igazán? Hát milyen félelmetesen kiált a háborús áldozatok és más meggyilkoltak, Ábelék vére és könnye! Lehetőségek, hogy égbekiáltó igazságtalanságnál és leírhatatlan pusztulásnál még hangosabban kiáltsanak valaki, vagy valami? Igen! Lehetőségek, sőt így van! Közel kétezer évvel ezelőtt, így mondjuk az idők teljességében, – a Kainok és Ábelék világába megjelent az Isten üdvözítő, megtartó, megmentő kegyelme egy Betlehemben született valóságos Isten és valóságos ember testében, a Názáreti Jézusban. Eljött köznék erre a véráztatta, átokverte földre és egy új, más élet, más életvitel és gondolkodás lehetőségét hozta el. Immár nem Kain- és Ábel kategóriákban lehet gondolkodni, mintha csak ez a kettő lenne a történelem szereplője. Eljött benne Isten üdvözítő szeretete, atyai hívása és igazsága. Látható, kézzelfogható valóság lett ebben a világban. Nem véletlen, hogy időszámításunkat is az ő születésétől, megérkezésétől számítjuk. Testben 33-évig volt itt a földön. Eljött a világ, hogy a Kainok háborgó szívében békességet, csendet teremtsen, lefogja kezüket, – az Ábelok könnyét letörölje, a halálból életre vezessen és segítsen minden kapaszkodónak. Elmenetele óta Szentlelkével, Lélekben van itt közöttünk. Kilép a Biblia lapjaiból és emberek által munkálkodik. Szeretete érezhetővé lesz közöttünk. Tanítványainak, követőinek is szinte Jézussá kell lenniük földünkön. A Kainok, az önző rosszakaratúak, a fájdalmat okozók és az áldozatok, Ábelok mellett új ember indul szolgálatra a földön: a jézusi ember. A tudatosan keresztényen, Jézust követő, neki igazat adó ember. Jézus rendkívül fontosnak tartotta a másik emberrel való testvéri kapcsolatot. Emberekkel élünk és dolgozunk egy fedél alatt, családi körben, falvakban,

utcákban. A legnagyobb, sajtó fájdalom az, amit mi emberek okozunk egymásnak. Ezért is emberségünk értéke, és Krisztust követő hitünk és szeretetünk hitele mindig a másik emberrel kapcsolatos viszonyunkban mutatkozik meg. A szív mélyéig önző, haragot tartó és összeférhetetlen ember nem lehet megbecsült, értékes tagja társadalmunknak sem. Rosszindulatú, ingerült és irigy természetű ember nem tud áldás lenni azok számára, akik között él és dolgozik. Jézus Lelkével ott van gondolkodásunkban, tetteinkben, mindenekelőtt is – szeretetünkben. Nem passzív, keresztifára szegezett, néma és tehetetlen jel ő, nem is csak emlék, talán oltárkép, – hanem valóságos ember, a Feltámadott, az élő. Mi az ő Lelkével irányított emberek akarunk lenni – szeretettel, – az élet fennmaradásáért.

Amikor valóságos emberként itt járt, – élni tanított. Korszerűen, értelmesen, jézusi módon. Tanuljátok meg tőlem, – mondotta, hogy én szelíd és alázatosságú vagyok és nyugalmat találok lelketeknek. Haragvó, indulatos embereknek mondja: „aki haragszik testvére, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette!” Annnyira fontosnak tartotta az embertársainkkal való jó, testvéri viszonyt, hogy – ezt tanította: – még az oltártól fordulj vissza és siess kibékülni atyádfiával! Tudva, hogy mennyire megkísérthetők vagyunk, ezt kérte: „ha vétezik ellened a te testvéred, menj el hozzá, békéld meg vele!” Tehát ne leszámolni menj el, megtorolni, számonkérni, avagy jól megmondogatni, – hanem akarj megbékélni! És az életünk rendje, lelkünk békessége érdekében olyan nagyon fontos Emberi együttélés titkát így fogalmazta meg: „Ami akartok, hogy az emberek veletek tegyenek, ti is azt tegyétek!” Hát nem egyszerű ez? Meg kell tanulnunk, hogy életünk legnagyobb érzékelhető testvére – a másik ember! Többféle ember között élünk, – de nem mindegy, hogy hogyan! Így mondotta: „Arról ismeri meg mindenki, hogy ti az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek. Ezt, a mi múlt, rövid életünket akarja megmenteni, tartalmassá és értékessé tenni. Hangsúlyozta, hogy „nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, ha valaki életet adja barátaiért”. Életet tehát nem elvenni, vagy rövidíteni kell, hanem adni és megmenteni!

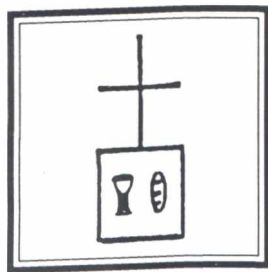
Egyik hatalmas, nagyszerű példázatában arról beszél, hogy emberként, mintegy álhúhában ő jár itt a földön. A betegekben, gyengékben ő van közöttük; az éhezőkben és szomjazókban ő van jelen a világban. Az otthonlalanokban és hajléktalanokban ő van itt velünk, a foglyokban vele találkozunk. Itt élnek közöttünk elesettek, idős emberek, kicsi gyermekek, – emberek, mind megannyi Jézus, – itt, közöttünk és velünk.

Eldurult világunkban nem naivság, jámbor együgyűség azt hinni, hogy Kainok és Ábelok között Jézus tud valamit is tenni? Meg tud változtatni emberek személete? Igen, mi hiszünk ezt. Neki hatalma van minden és mindenki fölött. Sok példa van arra is, hogy Kainok Ábelokká szelídített. Egy elszánt döntés kell ehhez. Követtem őt, igazat adok neki! Hát érdemes, megéri? Kérdezd meg azokat, akik már döntöttek Mellette.

Jézus vére hangosabban kiált, mint Ábel vére. Mit kiált? A bűnnél, a bántásnál még hangosabban hirdeti a bűnök bocsánatát! Általa van megbékélt, megújult, tiszta emberi élet. Bűnt őszintén megvallani, másoknak vétkét szívből megbocsátani, – és nem vádolni másokat – ez a keresztényi cselekedet! Azok tartoznak Jézus nagy családjához, akik hiszik bűneik bocsánatát. Minden bűnbánónak van bocsánat Jézus vére által. Ennek bizonyossága az úrvacsora is. Égbekiáltott Ábel vére, – de ennél még sokkal hangosabban kiált Jézus békességet, bocsánatot, új életet adó vére.

Egyik külföldi templomunk feszülete alatt, Jézus szavaiként, ez az írás olvasható: „Nekem nincs más kezem, – csak a tied! Nincs más ajkam, – csak a tied! Nincs más lábam, – csak a tied!” Testvéreim, kezük legyen Jézus keze, amellyel felemel, megsimogat, segít, tart és szolgál! Ajkunkra ő adja építő, szerető szándékát az igazság szavát. Lábankat pedig vezesse a békesség, egyenes, jó útján – mindvégig. Ámen!

Sümeghy József

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Jelentés a Diakoniáról

Másfél éve tértünk át az évi kettő helyett az évi négy számra. Ezzel lehetővé vált témás számok megjelenítése. Az egyes számoknak több, mint a fele egy téma köré csoportosult. Témáink ezek voltak: szegénység, abortusz, kisebbség, információ, agapé-szeretet, egyházak a rendszerváltozás után, közösség (megjelenőben van). Az új esztendő első számának témája lett volna: víziók a 21. századról. A számok nem témás, kisebbik része folytatja kisebb méretben a Diakonia eredeti, széles programját. A témák magukkal hozták az eddigienél is nagyobb nyitottságot a társadalom felé. A cikkeik válogatása a szakértelemre való tekintettel jóval meszebb nyúlt az evangélikus egyház határára.

Valamennyi kéziratot gondosan végig olvastam. Meggyőződéssel ellenkeztem nem hoztam le. Ezt a felelős szerkesztői elvet különben pályám folyamán mindig gyakoroltam, amikor szerkesztői feladat

volt reám bízva. A témák jellege magával hozta a pluralizmust. A kritikai szempontom főleg teológiai volt. Pártállástól függetlenül főleg az érdekelt, hogy az illető írás a teológia mércéjén megáll-e.

Szerkesztőbizottságunk 1993. október 28-án így fogalmazott: „A Diakonia című folyóirat kezdettől fogva arra törekedett, hogy magas színvonalon szólítsa és szólaltassa meg az értelmiséget, távol tartva magát mind a klerikalizmus, mind a szektáság kísértésétől.” Ezzel a színvonallal összeegyeztetlen a fundamentalizmus vállalása, s ez ismételt kiváltotta egyesek kifogását. Az 1993. október 16-i Értelmiségi Találkozóról nem tudtam teljes képet szerezni. Balassa Péter, Wiszinky és Mindszenty bíborosok összehasonlításával kapcsolatos kijelentései nagyon tárgyilagosa, többoldalúak, s emlékeztetnek arra, ahogyan az 1948-as években a történelmi események közelében magam is gondolkodtam. A Diakonia különben kezdettől

fogva teret adott a II. Vatikáni Zsinat szellemében dolgozó, jelentős katolikus teológusoknak, a protestáns egyházak részéről a pártállamban egyetlenként, az ÁEH rosszaságát vonva magára.

1989. szeptember 12-én szerkesztőbizottságunk megvitatta a folyóiratunk követendő útját a belső egyházi ütközések közepette (1989/2. 92,93). Meghatározta, hogy a folyóirat nem vesz részt az irányzatok viaskodásában. Ezért nem volt a „hivatalos egyház” szócsové. Ahogyan a régi rendszerben sem, kivéve Káldy Zoltán püspök saját írásait.

Lelkiismeretem szerint nyugodtan és Isten iránt való hálával tekintek vissza 15 év szerkesztői munkájára. Köszönetet mondok a Diakonia szerkesztőbizottságának, a régi és az új tagoknak. Mindig szellemi hátvéd voltak a szerkesztői munka javára. Nem emlékezem, hogy lett volna közöttünk valamikor is nézeteltérés.

D. Veöreös Imre

Szervezze újjá a zsinat a Gusztáv Adolf Gyámintézetet

Székaes József, az ország papja már 1842-ben indítványozta, hogy a németországi Gustav Adolf Egyesület mintájára a magyar evangélikus egyházban is alakuljon egy „krajcáros vagy garasos” egyület, az arra rászoruló gyülekezetek támogatására. Az indítvány azonban kezdetben nem talált kellő visszhangra és Székaes József a későbbi megvalósulás lehetőségében bízva azt a híressé vált mondatot írta egyik cikkében, hogy „a leányzó nem halt meg, hanem csak alszik.”

A régi elképzelés először a dunántúli egyházkerületben, 1860 október 10-én pedig országos szinten nyert elfogadást. Br. Prónay Gábor 4.000 frtos adományával indul meg a gyűjtés, most már nem magánvállalkozásként hanem mint a közegház szervezetétől függetlenül kiépült intézmény. Kezdetül fogva szoros kapcsolatban állt az 1832-ben, Gusztáv Adolf svéd király halálának 200. évfordulóján megalkult németországi Gusztáv Adolf Egyesülettel.

Az Egyetemes Evangélikus Egyházi Gyámintézetről az 1894 évi június 7-10 napján tartott zsinaton alkották meg az első egyházi törvényt.

A törvény mindenekelőtt megállapítja,

hogy a gyámintézet, mint az egyház intézménye, továbbra is fennmarad.

Jövedelmi forrásai: az alapítványok kamatain kívül, egyesek és testületek kegyes adományai, az összes anya- és leányegházak templomaiban e célra kitétt perselyek, valamint az évenként tartandó templomi offertóriumok és az ugyancsak évenként egyszer eszközzendő gyűjtések jövedelmzése, mint szintén a női és ifjúsági gyámintézetek alapszabályszerű évi adományai. (2§)

A gyámintézet célja: „Mindazon egyházi céloknak segélynyújtás általi előmozdítása, melyek az egyházi közalapból kielégítően nem támogathatók.” (3§)

A gyámintézet tehát segélyez
a./ olyan szegény egyházközségeket, melyeknek önálló fennállását az egyetemes egyház érdeke követeli,

b./ olyan új egyházközségeket, illetőleg missziókat, ahol az egyháztagok az anyaegyházról távol eső helyen laknak,

c./ egyházi, iskolai és emberbaráti intézeteket, leányiskolákat, tanítóképző intézeteket, árvaházakat, teológiai otthonokat, diakonissza intézeteket bel- és külmisziói célokat,

A fenti rendelkezések szerint a gyám-

intézet csak egyházközségeket és tanintézeteket segélyezhet, az alapszabályt jóváhagyó egyetemes közgyűlési határozat értelmében a női és ifjúsági gyámintézetek jövedelmüknek szabad rendelkezésük alá eső háromnegyed részéből egyes személyeket is segélyezhetnek.

A gyámintézet szervezetéről a gyámintézeti törvény mindössze annyit mond, hogy „a gyámintézet összes ügyeit az egyetemes gyámintézeti közgyűlés s annak képviselőjében a központi bizottmány az alapszabályok értelmében intézi.” (4§) A gyámintézet szervezetét a Szabadkán 1903 szept. 20-án tartott egyetemes gyámintézeti közgyűlés alkotta meg és ezt a szabályrendeletet az egyetemes közgyűlés még abban az évben jóvá is hagyta.

A szabályrendelet értelmében az egyházkormányzat mind a négy fokozatán, tehát az egyházközségeknél, egyházmegegyéknél, egyházkerületeknél és az országos egyháznál gyámintézetet szervez. Lehetőség van arra is, hogy városokban, vagy nagyobb egyházközségekben női- és ifjúsági, közép- és felsőbb iskolákban pedig ifjúsági gyámintézetek kerüljenek meg-szervezésre.

A gyámintézeti testületek ügyeit saját

tisztviselői, bizottságai és közgyűlései intézik.

A gyámintézet tisztviselői a három felső egyházkormányzati fokozaton: egy egyházi és egy világi elnök, jegyző, pénztáros, ellenőr, ügyész és számvizsgáló-bizottság; a női- és ifjúsági gyámintézeteknél: elnök, titkár és pénztáros; egyházközségekben pedig az egyházközség tisztviselői. A tisztviselőket hat évre választják és újból választhatók.

Az egyházmegyei gyámintézeti bizottság hat tagját – fele részben egyházi, fele részben nem egyházi összetételben –, a közgyűlés szabadon választja, az egyházkerületi gyámintézeti bizottságot az egyházmegyei gyámintézetek ikerelnökségei alkotják; az egyetemes gyámintézetnél a központi bizottság a központi tisztviselők és a nyolc egyházkerületi gyámintézeti elnökből áll, akik a gyámintézet összes ügyeit a gyámintézeti közgyűlés képviselőjében, az alapszabályok értelmében intézik.

Minden fokozaton, valamint a női- és ifjúsági gyámintézetnél is évente kell közgyűlést tartani, az egyetemes gyámintézet pedig vándorgyűlést tart. A gyámintézeti közgyűlésen minden egyháztag részt vehet, szavazati joga csak annak van az egyházközségnél és a női- és ifjúsági gyámintézetnél, aki a gyámintézet céljaira abban az évben adakozott, felsőbb fokozaton a szavazati jogot testületenként gyakorolják.

Az egyházközségi gyámintézet jog- és hatásköréhez tartozik, hogy az alapszabályok értelmében évente a gyámintézet céljaira gyűjtést végezzenek, közgyűlést tartanak, melyen a begyűlt összeg 1/4 része felett gyámintézeti célra szabadon rendelkeznek, a többit pedig az egyházmegyei gyámintézeti pénztárhoz továbbítják.

A női- és ifjúsági gyámintézetnél évente gyűjtést tartanak, a gyűjtött összeg 3/4 része felett szabadon rendelkezhetnek, a többit pedig az egyetemes gyámintézethez mint határozott célú adományt küldik meg.

Az egyházmegyei gyámintézet az alsóbb szervektől beérkezett gyámintézeti adományok felülbírálatának a joga alapján a rendelkezésre álló összeg 1/3 részét gyámintézeti célra oszthatja ki a folyamodók között, az évi jövedelem 2/3 részét pedig az egyházkerületi gyámintézeti pénztárba továbbítja.

Az egyházkerületi gyámintézet az egyházmegyeiktől beérkezett gyámintézeti hányadot közgyűlésen számba veszi és a rendelkezésre álló összeg felerészét az általa méltóknak találta között kiosztja, a jövedelem másik részét pedig az egyetemes gyámintézeti pénztárba szabad rendelkezésre továbbítja.

Az egyetemes gyámintézet az egyetemes gyámintézeti közgyűlés, valamint ennek képviselőjében a központi bizottságon keresztül a gyámintézet összes ügyeinek legfőbb intéző szerve az alapszabályban meghatározott keretek között. Így mindezekelőtt dönt a központi tőke elhelyezése és kezelése iránt, az éves mérleget számvizsgáló bizottság útján ellenőrzi, a beérkezett adományok felosztási tervét a közgyűlés elé terjeszti döntés végett; meghallgatja az egyházkerületi gyámintézeti elnökök és az ügyész éves jelentését, kitűzi a gyűlések helyét és idejét, a németországi Gusztáv Adolf egyesület közgyűlésén magát képviselteti, a beérkezett kérvényeket érdemben elbírálja, az alapszabályokat megtartja és mások által is megtartatja.

A központi bizottság az egyetemes gyámintézet végrehajtó szerve; hatásköré-

be tartozó kérdésekben véleményes javaslatot készít.

Az alapszabály részletesen szabályozza az elnökség, a jegyzők, a pénztárosok, az ellenőrök, az ügyész, valamint a számvizsgáló-bizottság jogait és kötelezettségeit.

A gyámintézeti segélyezés módját, az egyes segélyek számát és nagyságát – figyelemmel a rendelkezésre álló összeg nagyságára – mindenkor a közgyűlés jogosult meghatározni. Az eddigi gyakorlat szerint az összes offertórium és az egyházközségek által erre a célra szánt adományokból sor kerül egy nagy-szeretetedományra, négy (800-800 koronás) szeretet-adományra, amelyből minden egyházkerület egy-egy egyházközséget, vagy intézményt kellett részesíteni, továbbá több egyforma nagyságú kisebb segélyre. Az alapítványokat az alapítók által meghatározott módon kell kezelni, a kamatokat pedig az alapítványban kitűzött célra kell fordítani, az így nyújtott segélyeket mindenkor az alapítóról kell elnevezni. Általános elvként érvényesült, hogy gyámintézeti segélyre rendszerint csak olyan egyházak és intézetek számíthattak, amelyek gyámintézeti célra maguk is adakoztak.

Az 1934-37 évi zsinat azzal a változtatással hagyta hatályban az 1891-93 évi zsinati törvényeket, hogy az egyházi gyámintézet a jövőben a „Magyarországi Evangélikus Gusztáv Adolf Gyámintézet” címet viseli.

A második világháborút követően a Gyámintézet is hamarosan áldozatul esett a központosítási törekvéseknek. Az egyház szerzetsszolgálatáról szóló 1953 évi VIII. tc., – bár az 1894 évi gyámintézetéről szóló törvényt és a vonatkozó szabályrendeleteket is hatályon kívül helyezte –, mégis azzal, hogy az újonnan létesült Gyülekezeti Segély ügyeinek intézésére az országos presbitérium által 6 évre választandó lelkészből és nem lelkészből álló Egyházegyetem Országos Gyülekezeti Segélyosztályára bizza legfelső szinten a segély ügyeinek intézését, a látszólagos önállóság valamelyes átmentését akarta jelezni. Ezt a látszólagos önállóságot azonban teljesen lerontotta a törvénynek az a rendelkezése, amely szerint a Gyülekezeti Segélyosztálynak csupán a lelkész tagja az országos presbitériumban a segélyügyek előadója. A segélyügyek intézése végül is minden egyházkormányzati fokozaton a presbitériumok hatáskörébe csúszott át, tehát beépült az egyház szervezetébe. Ezzel a Magyarországi Evangélikus Gusztáv Adolf Gyámintézet önállóságát az egyházhoz hasonlóan elveszítette.

Az 1953 szeptember 27-én Celldömölkön tartott utolsó közgyűlésen Nagy Miklós zalaegerszegi lelkész, a Gyámintézet utolsó lelkész-elnöke jelenti be a Gyámintézet megszűnését, amely közel száz esztendőn keresztül végezte áldásos működését. Utolsó beszámolójában ezeket mondta: „A Gusztáv Adolf Gyámintézet azért jár szerteszét egy nagy sugarú földön, hogy ébressze evangélikus népünkben az egymásért felelősséget hordozó lelkiismeretet, hogy gyülekezeteink lássanak a maguk portáján túl is! Ezért veti magát oda egyházkerületek és egyházmegyék közé, hogy egy új verszerződésre hívja Magyarországot egész evangélikus népét. A felelőtlenség először kalandokba, veszedelmes örvényekbe, azután szörnyű bukásokba sodorja a maga embereit s velük együtt pusztulásba visz családokat, társadalmakat, nemzetet és egyházat! Evangélikus egyhá-

zunkat ettől a végromlástól óvja a Gyámintézet. Ez a Gusztáv Adolf Gyámintézet állította fel a tételt minden evangélikus ember számára: felelős vagy evangélikus egyházunkért... Felelős vagy Magyarországot egész evangélikus egyházáért...”

A jelenleg még hatályos az egyház szerzetsszolgálatáról szóló IV. törvény szerint „A Magyarországi Evangélikus Egyházban a gyülekezetek egymást segítő, kölcsönös szeretetmunkáját a Gyülekezeti Segély végzi, munkájáról az illetékes egyházkormányzati testületek (egyházmegye, egyházkerület, országos egyház) presbitériumának elszámolással tartozik.

A gyülekezeti, egyházmegyei egyházkerületi presbitérium a Gyülekezeti Segély ügyeinek intézésére tagjai közül előadót választ. Az előadó rendszeresen beszámol a Gyülekezeti Segély munkájáról és az idevágó határozatokra javaslatot tesz a megbízó presbitériumnak.

Az Országos Gyülekezeti Segély munkájának irányítását egy lelkész és egy nem lelkész végzi, akiket az országos presbitérium hat évre választ.

A Gyülekezeti Segély elnevezést 1986 decemberében az országos presbitérium „Gusztáv Adolf Segélyszolgálat”-ra változtatta meg.

Bár kétségtelenül előnyökkel járt, hogy 1953-ban az egyház egész vérkeringésébe építették be a Gyámintézetet, hisz a centralizáció kétségkívül bizonyos előnyöket hozott magával, mégis úgy tűnik, hogy a Gyülekezeti Segély megalkotásával nem azok a célkitűzések folytatódtak melyeket a Gusztáv Adolf Gyámintézet tűzött zászlajára. A „Cselekedjünk jót mindenekkel, kiváltképpen pedig a mi hitünknek cselédeivel” (Gal 6,10) parancsa az egész magyarországi evangélikusság érdekében hangzott el. A legkisebb gyülekezetekben is elhelyezett gyámintézeti perselyek ennek az országos szolidaritásnak voltak a néma hirdetői.

De az egyházba való beépülés előnyei nem pótolták azt a nyilvánvaló óriási veszteséget, amelyet az a tény jelentett, hogy a Gusztáv Adolf Gyámintézet önállósága megszűnt. A Gyámintézetet széleskörű önkormányzat illette meg, melyet aligha szabad lebecsülni. De emellett megvolt az országos hálózata is. Ennek az önállóságnak egyik látható előnye az volt, hogy az országos egyházi szervezettől független intézmény gondoskodhatott a rászoruló gyülekezetek támogatásáról. Ha ugyanis a hivatalos egyházi szervek irányítják azt, óhatatlanul abba a gyanuba kerülhetnek, hogy segélyben nemcsak a rászoruló gyülekezetet fognak részesíteni, hanem olyat is, amely arra nem szorul rá, esetleg azért, hogy az érintett lelkész lekötelezettjévé tegye. Éppen ezért kívánatos lenne, ha a zsinat az önálló Gusztáv Adolf Gyámintézetet keltene életre haló poraiból.

Dr. Bolertásky Lóránd

1 Zsilinszky Mihály: A magyarthoni protestáns egyház története. Budapest, 1907, 758. l., Zsilinszky Mihály: Dr. Székács József. Budapest, 1909, 26. l., továbbá Karner Ágoston: Százhusz esztendő a Gyülekezeti Segély. Evangélikus Élet, 1980. okt. 12. szám.

2 Egyházi Alkotmány, Bpest, 1926, 88. l.

3 Egyházi Alkotmány 305 §

4 Mikler Károly: Magyar evangélikus egyházjog. Budapest, 1906, 568. l.

5 Egyet. közgy. könyv 1903. 65. k. pont alatt jóváhagyva.

6 Mikler Károly i. m. 570-571. l.

7 U. o. 573. l.

8 1934-37 évi Egyházi Torvények 159. l.

9 1953 évi VIII. törvények 18-27 §

10 U. o. 20 §

11 Gyámintézeti jegyzőkönyv 1953 szept. 27. 4. lap.

12 Egyházi Torvény 1966 IV. törvény 8 §

13 U. o. 9 §

1993 október 2-án harmadszor került megrendezésre a Budapesti Evangélikus Gimnázium és a Volt Növendékek Egyesülete közös ünnepe: a Fasor Nap.

Az ünnepség templomi orgonahangversennyel kezdődött, melynek keretében a megjelentek élvezhették a Volt Növendékek Egyesülete elnökének, *Peskó György* orgonaművésznének élményszerű játékát azon a nemrég újjáépített csodálatos hangszeren, amelyen hosszú évtizedekig a művész felejthetetlen édesapja, a mindenki által tisztelt néhai *Peskó Zoltán* tanár úr gyönyörködött a Gimnázium tanárait, diákjait és a fasori gyülekezet tagjait.

Az orgonahangverseny után került sor a Volt Növendékek Egyesülete éves közgyűlésére, melynek során *Peskó György* elnök üdvözölte a megjelenteket, megköszönte a tagság bizalmát az egy évvel ezelőtti elnökké választása alkalmából és bejelentette, hogy elnöki megbízatásáról lemond. A közgyűlés a bejelentést tudomásul vette, és következő tisztújító közgyűlésig tartó időszakra *dr. Gyapay Gábor*, *dr. Nagy Béla* és *dr. Szegő Miklós* alelnökök személyében egy háromtagú ügyvezető elnökséget bízott meg az elnöki teendők felváltva történő ellátásával.

A Fasor Nap házigazdái szerepét betöltő *dr. Vajda Ferenc* megbízott gimnáziumi igazgató köszöntője után, melyben méltatta elődjének, *dr. Gyapay Gábornak* a Gimnázium újraindítása során szerzett elvéthetetlen érdemeit, került sor az 1992. október 3. és 1993. október 2. közötti időszak eseményeit felölelő elnökségi beszámolóra *dr. Vitéz György* főtitkár előterjesztésében. Történelmi visszapillantással kezdte: annak bejelentésével, hogy a Pest-Budán 1823-ban alapított Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium az idén lett 170 éves! Az 1923. évi századik évfordulón elmondta, hogy elöldek, hogy életre hívják a Budapesti Evangélikus Gimnázium Volt Növendékeinek Egyesületét, amely egy évvel később, 1924-ben, hivatalosan is megalakult. Ha Isten éltet, akkor jövőre, a IV. Fasor Napon, fogunk megemlékezni a Volt Növendékek Egyesülete 70 éves és a Fasori Öregdiákok Baráti Köre megalapításának 10 éves évfordulójáról. Ez utóbbi egy évvel ezelőtt egyesületi alakult és felvette a jogelődje által használt és a Fővárosi Bíróság által társadalmi szervezetként 4908. sorsz. alatt bejegyzett Budapesti Evangélikus Gimnázium Volt Növendékek Egyesülete nevet. A továbbiakban mely fájdalommal emlékezett meg az elmúlt évi tisztújító közgyűlés óta elhunyt tanárainkról és iskolatársainkról. A jelenlévők egy perces néma felállással adóztak az 1993. június 24-en, életének 86. évében elhunyt *dr. Levius Ernő* volt mennyiségtan-természettan szakos tanár, utóljára az 1952-ben érettségizettek osztályfőnöke, valamint az 1993. február 27-én, életének 80. évében elhunyt *dr. Ballai Mihály* magyar-latín-görög szakos tanár, utóljára az 1948. évben érettségizett és a mai napon 45 éves találkozójukat tartó öregdiákok osztályfőnöke

Az elmúlt év során felavattuk *Kőrösi Csoma Sándor*, *Neumann János* mellszobrát és *dr. Vermes Miklós* domborművét, *dr. Bélay (Koch) István* és *dr. Renner János* olajportréját ma avatjuk, és hozzájárultunk a fasori evangélikus templom háborúban elpusztult toronyórájának megcsináltatásához. Alkalmunk volt *dr. Szegő Miklós*, *dr. Makó Imre*, *dr. Vajda Mihály*, *Jánossy István* és az Egyesült Államokban élő *dr. Prágay Dezső* különféle témájú, tudományos igényű, rendkívül érdekes előadásainak meghallgatására, élvezhettük a *Peskó György* által szervezett hangversenyeit nyújtotta művészi élményeket, részt vehettünk a Salgótarján környékére, illetve az Örvidekre (Burgenland) indított autóbustúrákon, koszorúzási ünnepségeket tartottunk a háborús áldozatul esett tanáraink és diákjaink emlékére, folyamathoz tettük *dr. Mikola Sándor* és több volt tanárunk sírjának rendbehozatalát, *Szabó István* titkár kezdeményezésére és aktív közreműködésével az Országos Evangélikus Múzeumtól visszakaptunk több régi olajfestményt, többek között *D. Raffay Sándor* püspök és egyéb egyházi és gimnáziumi hírességek portréját, melyeket *Szabó István* által szerkesztett rövid életrajzi szövegekkel ellátva a díszteremben, a tanári szobában és a folyosókon újból méltó helyükre helyeztünk. *Somlai Miklós* okl. építésmérnök iskolatársunk elkészítette a Gimnázium főbejárata mellett felállítandó jubileumi emlékpád tervét: ennek kivitelezésére 1994-ben a IV. Fasor Napon kerül sor.

Dr. Pásfay Miklós diákjaink, az Egyesület főpénztárosa, ismertette az elmúlt időszak bevételeit és kiadásait, sajátálattal állapította meg, hogy mind a belföldi, mind a külföldről származó befizetések csökkentek az előző évekhez viszonyítva, pedig az Egyesület egyetlen pénzforgató tagjai adományaiából adódik, így az öregdiákok önkéntes hozzájárulásaira a jövőben is szükség lesz.

A Közgyűlés meglepetéssel fogadta a hírt, hogy *dr. Gyapay Gábor* társelnök iskolatársunkat, iskolánk újjászervezőjét, a tanári kar és az Igazgatótanács határozata ellenére az Országos Presbitérium felmentette igazgatói tisztéből. Mind a Gimnázium tanári kara, mind a genfi Fasor Egyesület, valamint az 1943-ban érettségizett osztály levélben tiltakozott az Országos Presbitérium ezen precedens nélküli döntése ellen. *Dr. Gyapay* bejelentette, hogy felmentése ellenére tanárként továbbra is a Gimnázium rendelkezésére áll.* Részletesen beszámolt az elmúlt tíz esztendő örömteli, sikeres és ugyanakkor küzdelmekkel teljes eseményeiről, beleértve a Fasori Öregdiákok Baráti Körének megalakulását, a Budapesti Evangélikus Gimnázium 1989. évi újbóli megnyitását, a külföldi és belföldi támogatók önzetlen segítségét, a tantesztület áldozatkész munkáját és a tanulóifjúság országos szinten is elismert, egyre sikeresebb tanulmányi eredményeket felmutató szereplését.

A Fasor Nap ünnepélyes befejezésére a Gimnázium dísztermében került sor, ahol *dr. Gyapay Gábor* és *dr. Szegő Mik-*

lós egyesületi társelnökök felavatták Gimnáziumunk két nagy tudású igazgatója, *dr. Bélay (Koch) István* és *dr. Renner János* portréját, amelyek elkészítéséért *Gyapay* köszönetet mondott a jelenlévő *Gulyás Dénes* festőművésznének és méltatta *dr. Bélay István* történelemtanári tevékenységét, amely figyelemreméltó hatással volt sok fasori diák történelem-szemléletére. Az avató ünnepségen résztvett az egykori igazgató *Olga* leánya és fia, *dr. Bélay Vilmos* öregdiák társunk is, aki meghatott szavakkal mondott köszönetet édesapja emlékének az Alma Mater által történő megőrzéséért. *Dr. Renner János* portréjának felavatása során a hálás egykori tanítvány, *dr. Szegő Miklós* tiszteltette a nagy hírű tanáregyenlőség emlékének. *Dr. Renner* harminc évig volt a Gimnázium tanára, majd igazgatója, kemény, küzdelmes élete volt, de érzelmein uralkodva, nagy önfegyelművel tett tanúságot. Diákgyereként végig jeles tanuló volt „minél többet tudni” – volt a jelszava. Tudós professzor édesapja és *Éötvös Lőránd* hatása, akinek munkatársa is volt, döntően befolyásolta a fiatal tudós életét, aki felnőtt korában „a nagy tudós varázspáldájával nagy tetteket hajtott végre”.

Ismert tény, hogy Gimnáziumunk fennállása óta számos világhírű tudóssal, művésszel és egyéb neves személyiséggel gazdagította az emberiséget olyan nyira, hogy hírnünk a világban talán nagyobb, mint Hazánkban. E hagyomány az elmúlt egy éves időszakban is töretlenül folytatódott, így büszkeséggel említhetjük meg azokat az öregdiák társainkat, akik különféle kitüntetésekben és elismerésben részesülve, tovább öregbítették szeretett Alma Materünk hírnevét. Így *Tátrai Vilmos* hegedűművész megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét, *dr. Boytha Györgyöt* rendkívüli és meghatalmazott nagykövetté nevezték ki az ENSZ genfi hivatalához és más svájci nemzetközi szervezetekhez, az Evangélikus Teológiai Akadémia *Trajtler Gábor* orgonaművészt docenssé nevezte ki az újonnan létesített Egyházi Tanszékre, *dr. Balogh János* akadémikus *Széchenyi-díjat* kapott, a közelmúltban elhunyt *dr. Bertl Bélát* a Magyarórá-szerzők és Énekesek Országos Egyesülete, nótászövegíró munkásságáért, oklevéllel tüntette ki, *Thomas A. Seboek*, az Egyesült Államokban élő tudós a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja, *dr. Ladik János* az Akadémia külső tagja lett. *Dr. Liptay György* alelnökünket a Budapesti Műszaki Egyetemen egyetemi díjjal tüntették ki, míg a Teológiai Akadémia tanévzáró ünnepélyén *D. Scholz László* gyémánt-, *Sümeghy József* aranyoklevelet kapott. *Dr. Gyapay Gábor* beavasztották a *Kossuth Lajos* halálának 100. évfordulóját megünneplő emlékbizottságba és a napokban jelent meg *Bertényi István* társszerzővel írott „Magyarország rövid története” című művének második kiadása.

Simon Róbert
ny. főiskolai docens

*A zsinat 1994. januári ülésén *dr. Gyapay Gábor* megköszönte, hogy az iskola zavartalan működését biztosították.

GYERMEKBIBLIAKÖRI TÉMÁK 1993/94. ÉVRE (4)

13. Istennél semmi sem lehetetlen

Ezékiel 37, 1-14

Megjegyzés: A prófétai vízió egy csata színhelyét tárja elénk, ahol az elesettek holttesteit temetetlenül maradtak. Ebben a tényben Izrael népe Isten ítéletének különös súlyosságát látta. Akit nem temettek el, az „ejtette” Isten! Így a látomás üzenete rendkívül világos: Isten végső szándéka nem az elvetés, a megsemmisítés, hanem az élet. – Ezt az életet Isten Lelke teremti meg. Szinte a teremtés megismétlődéséről van szó. – Az ítélettől való megszabadulást és a Lélek meglevelelő eljövételét az igehirdetés munkálja. – Az igazságszabzon nem a halottak feltámadásáról van szó, hanem Isten népe reménytelen helyzetének megszűnéséről.

A fő mondanivaló: Istennél semmi sem lehetetlen

Nézőpont: Ezékiel

A történet bevezetése:

Múlt alkalommal említettük a zsidó nép fogságba vételét. Ez nem azt jelentette, hogy bezárták, vagy minden szabadságuktól megfosztották őket. Inkább áttelepítésről volt szó. Egy számukra lakóhelyként kijelölt vidéken szabadon élhettek. Nem voltak kevesen, akik számára ez a helyzet előnyt, érvényesülést jelentett.

Azokat azonban, akik hittek Istenben, ez a változás megrendítette, Istenről való gondolkozásukat is befolyásolta. Ezt gondolhatták: valóban Istené minden hatalom? Valóban él az Isten? A kiknek ez kérdéssé vált, közel kerültek hitük elvesztéséhez. Isten azonban megkönyörült ezeken az embereken. Ezékiel próféta szolgálata által erősítette őket, amikor meggyőzte a kételkedőket arról, hogy neki semmi sem lehetetlen.

A történet képei:

1. Juda országától és Jeruzsálemről nagyon messze, Babilóniában, a Kébar folyó partján vagyunk. Itt élnek a hazájukból fogságba vitt zsidók. Életük sok mindenben megváltozott: nincs templom, áldozatbemutatás. Nem kellene a papok. Mi lesz Isten tiszteletével? Mi lesz Isten ügyével, sőt: magával Istennel? Egyáltalán: van Isten? Miért engedte, hogy mindaz megtörténjen, amit átélünk? Így gondolkozhattak akkoriban.

Ezékiel 37, 1-14.

2. Ezékielnek is vannak ilyesféle kérdései. De őt más is foglalkoztatja: mit remélhet szerencsétlen népe!? Emberi megítélés szerint semmit. Vége van. Valamikor élt, virágzott, de elpusztult. Egy darabig még emlékeznek rá, majd teljesen elfelejtik.

3. Ezékielnek furcsa érzése támad: mintha valami felemelné és magával ragadná. Megszűnik számára a szokott világ. Mintha kiszakadna a világból és az időből. Amikor magához tér, egy völgyet lát. Beleborzong, amikor látja, hogy a völgy kiszáradt, esőverte, szélfúttá csonttal van tele. Emberi csontok! Ezeket a halottakat nem temették el. Nagy bünt követhettek el, hogy ilyen súlyosan ítélte el őket Isten! De miért vagyok itt? – gondolja. Nem sokáig tépelődhet. Mert hangot hall: 3-6. versek.

4. Ezékiel engedelmeskedik. Megdöbbenő esemény játszódik le szeme előtt: 7-8. versek.

5. Újabb utasítást hall: 9-10. versek.

6. Mit jelent mindez? Isten nem hagyja bizonytalanságban a prófétát: 11-14. versek. Hatalmas vigasztalás ez az üzenet! A fogságban lévő nép nem semmisül meg. Isten nem feledkezik meg róla. A fogság szorongatásában újat teremti. Visszakerül hazájába és új életet fog élni, mert Istennek semmi sem lehetetlen!

A történet megbeszélése:

Nem tragédia, ha Isten nehézre teszi életünket. Bajok, nehézségek között jobban halljuk Isten üzenetét, és ameddig Ő szól, addig van reménység. Isten szava megújít, és lehetségesé teszi, ami lehetetlennek tűnik. Jézus így beszélt Isten lehetőségeiről: „...eljön az óra...amikor a halottak hallják az Isten Fiának hangját, és akik meghallották, élni fognak.” (János 5, 25.)

Aranymondás: Jézus mondta: Én azért jöttem, hogy életük legyen. János 10, 10.

14. Itt vagyok, engem küldj el!

Ézs 6, 1-8.

Megjegyzés: Uzziás király Kr. e. 740-ben (egyesek szerint 739/38-ban) halt meg. Halálával aránylag virágzó korszak zárult le a nép életében. – Ézsaiás szavakat keres annak elmondásához, amit a templomban látott. Istennek csak a „ruhaszegélyét” látta (az is betöltötte az egész templomot), az oltárról felszálló füst ugyancsak akadályozta látását. Látta Istent, Aki mégis elrejtett maradt számára! – Isten körül mennyei világának tagjai szolgálnak, egész megjelenésük azt fejezi ki, amit szavukkal vallanak: „Szent, szent, szent a Seregek Ura...” A „szent” szó Istennel kapcsolatban arra utal, hogy hozzáférhetetlen és megközelíthetetlen, (de Ő maga közeledik az emberhez, sőt Jézusban emberré lett!). – A „szeráf” név a „száraf” igéből származik. (Az ige jelentése: égetni) – A szent Isten jelenlétében Ézsaiás önmaga és népe elvesztett voltát veszi észre, de az is világossá lesz számára, hogy a bűnbocsánatban megtisztulást remélhet.

A fő mondanivaló: Isten szent voltáról hitelesen csak az tud bizonyosságot tenni, aki maga is megszenteltetik (Istené lesz).

Nézőpont: Ézsaiás

A történet bevezetése:

Ismeritek a mondást: van, aki vizet prédikál és bort iszik. Bizony előfordul, hogy emberek egészen másképpen élnek, mint ahogyan beszélnek, vagy másvalakitől kívánnak olyan életfolytatást, amilyent maguk sem követnek. Mivel Isten üzenetét emberek felé csak emberek közvetíthetik, az üzenet átadónak nagyon kell vigyázniuk arra, hogy Istentől „megérintett” embereként beszéljenek. Ahogyan ez Ézsaiással történt.

A történet képei:

1. Ézsaiás előkelő családból származott, ősei között talán királyok is voltak. Egy alkalommal a templomban járt, ahol megszokott formában folyt az élet. Az oltár körül, amelyről áldozati füst szállt felfelé, papok sűrűtek és végzetek tennivalóikat. A templomajtó előtt imádkozó tömeg várakozott. Ézsaiás hírtelen mégis úgy érezte, hogy egyedül van. Mintha kitágult volna a templom.

Ézsaiás 6, 1-8.

Már nem az ismert falakat, az ajtót, az oltárt látta. Hatalmas királyi trónus magasodott előtte, a rajta ülőnek csak a ruhaszegélyét látta. Az oltárról felszálló füst mindent beburkolt, homályosan látszott minden. De Ézsaiás tudta, hogy Isten színe elé került és arra gondolt, hogy most meghal.

2. Rémülete fokozódott, amikor észrevette a trónus előtt szolgáló angyalokat. Mélységes alázattal álltak Isten királyi széke körül. Megjelenésükön látszott annak tudata, hogy a felséges Isten közelében vannak. Ézsaiás alig bírta elviselni a helyzet feszültségét. Amikor az angyalok Istent magasztaló énekbe kezdtek, nem tudott uralkodni magán és szabad utat nyitott kétségbeesésének: „Jaj nekem, elvesztem...”

3. A félig eszméletlen prófétához odarepült egy angyal. Kezében fogót tartott, a fogóban parázs izzott. A parászat az Isten előtt álló oltárról hozta. Megérintette Ézsaiás száját, aki annyit hallott: 7.v.

4. Ézsaiás még nem tért teljesen magához. Ekkor az egész templomot, de az ő lelkét is egészen betöltő kérdést hallott: „Kit küldjek el, ki megy el követségünkben?” Nem kételkedett, hogy most neki kell döntenie és válaszolnia. Szíve mélyéről tört fel az engedelmisség szava: „Itt vagyok, engem küldj!”

A történet megbeszélése:

Isten nemcsak hozzánk szól, hanem rajtunk keresztül másoknak is üzeni akar. Akárcsak felhasználhat erre, még nagyon bűnös emberekre is. Az üzenet a fontos, nem az üzenetvivő. De magunkra gondolva, lássuk meg, hogy Isten küldöttéiként nem lehetünk akármilyenek és nem élhetünk akárhogyan. Isten minket is meg akar tisztítani, hogy üzenetének hűség és hiteles továbbítói legyünk.

Aranymondás: Megszenteli azokat, akiket meghívott. Zof 1,7.

15. Ne mondd, hogy fiatal vagy!

Jer 1, 1-16.

Megjegyzés: Jeremiás papfiú, apja valószínűleg a jeruzsálemi templomban szolgált. Ez magyarázhatja azt, hogy mély kapcsolatban áll a Jahve-kultusszal. – Talán 20 esztendő, amikor Isten szolgálatába kényszeríti. Ez a szolgálat sok gyötrelmet hozott Jeremiásnak; csendes, visszahúzódo természetű lehetett, küldetése viszont csaknem mindenkiivel szembeállította. Isten nem azzal vigasztalta, hogy megóvja minden bajtól, hanem azt ígéri, hogy vele lesz és megmenti. – Jeremiásnak két látomása van elhívásakor: mandulaágot és megbillenő, a tartalmát dél felé kilocsantó, gözölgő üstöt lát. A mandulafa héber neve (sákéd) nagyon hasonlít a „vigyázn”i, „ébernek” lenni ígéhez (sákad). A mandulafa a legkorábban virágzó fa; mintegy „vigyáz” arra, hogy eljőjön a tavasz. Isten is öröklik azon, hogy megtörténjék, amit ígéjében kijelentett. A másik kép értelme: északról jön a nép, amely Isten ítéletének eszköze lesz. Jeremiás korában ennek ellentmondott, hogy az északi ország, Asszírria erősen meggyengült, nem jelentett már veszedelmet és még semmi sem jelezte Új-Babilónia megerősödését. Juda országa leginkább északról és délről volt támadható.

A fő mondanivaló: Isten küldöttei ne emberi adottságaikban (életkor, rátermettség, tapasztalat) bízanak, hanem Isten kegyelmes segítségében.

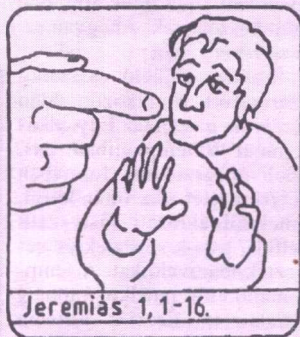
Nézőpont: Jeremiás

A történet bevezetése:

Emlékeztek arra az elbeszélésre, amely Saul királyságának indulásáról szól? Amikor királlyá választották, elbűjt. Megrettent a feladattól, a felelősségtől. Úgy érezte, nincsen elég ereje ahhoz, hogy népének vezetője legyen. Valami hasonlót gondolt Jeremiás is.

A történet képei:

1. Jeremiás apja évenként kétszer egy-egy hetet Jeruzsálemben, a templomban töltött. A kis Jeremiás sokat gondolkodott a kérdéseken, amelyeket apja szolgálata váltott ki belőle. Mit jelent Istennek szolgálni? Mit kell tudni, milyen próbákat kell kiállni ahhoz, hogy valaki Isten szolgája legyen? Amikor édesapjára, meg a faluban lakó többi papra gondolt, az a vélemény alakult ki benne, hogy Isten szolgái tapasztalt, kipróbált idősebb emberek.

Jeremiás 1, 1-16.

2. Húsz esztendő lehetett, amikor szokatlan dolog történt vele. Beszédet hallott. Amikor később visszagondolt erre az esetre, nem tudta megmondani, milyen volt a beszélő hangja. Erős vagy gyenge, szigorú vagy szeretetteljes? Talán mindegyikre. Csak a szavakra emlékezett: Jeremiás, még meg sem született, amikor eldöntöttem felőled, hogy engem fogsz szolgálni. Népekhez küldelek. Az én üzenetemet kell nekik elmondanod! Jeremiás gondolkodás nélkül tiltakozott: Én ugyan nem! Nem tudok beszélni! Nagyon fiatal vagyok még!

3. Jeremiás lelkében tovább zengett a beszéd: Ne mondd ezt! Tedd és szólj, amit parancsolok! Jeremiás senkit sem látott, de úgy érezte, hogy valaki nagyon közel lép hozzá. Száján érintést érzett, majd megint zúgott a hang: én beszélek majd a te száddal. Népek és országok életében én fogok cselekedni általa. Parancsolom, hogy irtsd, gyomlálj, pusztítsd, ami rossz; ültess el és építsd fel mindazt, ami jó.

4. Ebben a percben Jeremiással szemben egy mandulavessző jelent meg. A mandulafa tavasszal a legkorábban virágzó fa. A zsidók az ébredés, a vigyázás megtestesítőjét látták benne. Jeremiás újból hallotta a korábbi hangot: „Mit látsz?” „Mandulaágot” – felelte. „Ez az ág legyen jele annak, hogy én is vigyázok arra, hogy beteljesedjék mindaz, amit majd a nevemben mondasz! Beszédeddél nem vallasz szégyent!” – hallotta.

5. Mélyen megrendülve ment Jeremiás a konyhába. A tűzhegyen éppen vizet forraltak, erősen gözölgött a vizesedény. Aki az edényt a tűz fölé tette, nem vigyázott eléggé és az edény a benne forró víz erejétől megbillent. Kevés víz ki is loccsant belőle. Jeremiás önkéntelenül felfigyelt arra, hogy az edény déli irányba billent. Ebben a pillanatban megszólalt a hang: „Észak felől tör rá a veszedelem az ország egész lakosságára!” Északról? – gondolta Jeremiás. Onnan aligha. Ott gyenge ország van most: Asszírria. Az asszírok aligha támadják meg népemet! De a hang

vitába szállt vele: Ne a mostani helyzet alapján ítéld! Bizony egy nép jön északról, amely elfoglalja Judát és Jeruzsálemet!

Ez nagyjából ötven évvel később meg is történt. A fiatal Jeremiás sokkal többet tudott meg Isten terveiből, mint az öreg tudósok.

A történet megbeszélése:

Ha valaki Isten nevében szól hozzánk, ne arra gondoljunk, hogy milyen ember. Ne saját személye miatt figyeljünk rá, vagy utasítsuk el. Ha pedig azt tapasztaljuk, hogy valamilyen üzenetet ránk bízott Isten, ne hallgassunk.

Aranymondás: Jézus így imádkozott: „Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesek elől, és felfedted a gyermekeknek.” Máté 11, 25.

16. Hirdesd nekik az én ígémet!

Ezekiel 2, 1-15

Megjegyzés: A zsidók egy részét a babilóniaiak még Jeruzsálem elfoglalása előtt deportálták. Ezek a Kébar folyó melletti Tel-Ábibba kerültek. A közeli hazatérés reményében éltek ott, hiszen Juda királyságát és Jeruzsálemet még nem foglalták el. Ezékiel igehirdetése ezeket az embereket veszi célba. – Ezékielnek nem közeli szabadulást, hanem ítéletet kell hirdetnie, ezért van jajszóval teleírva az a tekercs, amelyet le kell nyelnie. A tekercs lenyelése azt jelenti, hogy Isten ígéje szinte testvéri és vérévé legyen, teljesen azonosuljon azzal. Ne azt mondja, amit hallgatói várnak tőle. Azt hirdesse, amit Isten bíz rá.

A fő mondanivaló: Isten hűségese szolgái nem emberi vágyakat elégítenek ki, hanem Isten üzenetét adják tovább.

Nézőpont: Ezékiel

A történet bevezetése:

Édesanyánk gyermekkorunkban sokat mesélt. Meséi között voltak vidámak és szomorúak; olyanok, amelyek jól és olyanok, amelyek rosszul végződtek. Mindig a vidám, a jól végződő meséket kértük, a rosszul befejeződőket nem szívesen hallgattuk.

A történet képei:

1. Már Jeruzsálem elfoglalása előtt vittek zsidó foglyokat Babilóniába. Köztük volt Ezékiel. A fogság – tudjátok, hogy nem bezártságot jelentett – nagyon nehéz volt: elszakadtak szeretteiktől, nem volt templomuk stb. De amíg Jeruzsálem állt, az a reménység élte a foglyokat, hogy akármi-kor hazakerülhetnek.

Ezékiel 2, 1, 3, 15.

2. Ezékiel látomása: egy kéz papírtekerest nyújtott feléje. Látszott, hogy tele volt írva mindkét oldalán; nem tudta az egészet elolvasni, de amit megismert belőle, megértette vele, hogy szomorú dolgokat tartalmaz. A foglyokra nem az vár, amit remélnek. Rabságuk hosszú évtizedekre nyúlik el.

3. Ezékiel keserűsége: nem azt várják tőle társai, amit Isten megbízásából mond majd el. Neki vigasztalnia kellene, de az nem vigasztalás, amit rábíz Isten. Gyors szabadulás helyett hosszú fogság! Hogyan fogadják majd szavait? Isten figyelmeztette: készülj fel arra, hogy elutasítsák, megvádolják, ellene mondanak. Kemény nyakú a nép, nem akar Istenre hallgatni, csak saját vágyainak teljesülését szeretné.

4. Ilyen gondolatok foglalkoztatták Ezékielt, amikor parancsot hallott: add meg a tekercset! Amit megesszünk, az építi, erősíti, megtartja testünket, eggyé lesz velünk. Isten azt adta Ezékiel tudtára, hogy üzenete bármennyire súlyos, mégis a nép javát szolgálja. Csak legyen, aki elmondja! Neki kell elmondania!

5. Ezékiel engedelmességed. Amint megette a könyvtekerest szájában édes ízt érzett. Ígéret volt ez arra, hogy a kemény, szomorú szavak a népet, annak életét és jövőjét szolgálják. – Isten ebben a nehéz szolgálatban nem hagyta el Ezékielt. Napról-napra megtapasztalhatta, hogy erősíti és segíti.

A történet megbeszélése:

Kísértésünk, hogy nem a teljes ígére figyelünk, hanem válogatunk. Ami ígéret, az nekünk szól, ami ítélet, az másoknak. Mi lenne a testünkben, ha csak édességet ennénk! Hitünk számára igen fontos, hogy Isten követelése és bocsánata, törvénye és evangéliuma elvégezhesse munkáját bennünk!

Aranymondás: Boldogok, akik hallgatják Isten ígétét és megtartják. Lukács 11, 28.